BİR SOSYAL SORUMLULUK OLARAK SOKAK SANATI

Samet UĞUR

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2018

BİR SOSYAL SORUMLULUK OLARAK SOKAK SANATI

Samet UĞUR

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2018

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Samet UĞUR tarafından hazırlanan Bir Sosyal Sorumluluk Olarak Sokak Sanatı başlıklı bu çalışma 10.05.2018 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Sanat ve Tasarım Anasanat Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan ……..……

Doç. Düriye KOZLU İSMAİLOĞLU

(Danışman)

Üye …….

Prof. Dr. Saime Dönmezer

Üye …….

Doç. F. Deniz Korkmaz Elashry

ONAY

…/ …/ 200…

(İmza)

Prof.Dr. Nurullah UÇKUN

Enstitü Müdürü

...../...../....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Samet UĞUR

ÖZET

BİR SOSYAL SORUMLULUK OLARAK SOKAK SANATI

UĞUR, Samet

Yüksek Lisans-2018

Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı

Danışman: Doç. Düriye KOZLU İSMAİLOĞLU

Her sosyal yapıdan insanın yolunun kesiştiği etkin ve yoğun bir iletişim alanı olan kamusal alanlar yalnızlaşmanın kırıldığı kültürel yapının bir parçasıdır. Siyasetten bilime ve sanata tüm alanların ortak mekânı olan kamusal alanlar sokak sanatının asıl var olduğu mekânlardır. Özellikle günümüzde sanatın kamusal alanları kullanması müzelerin ve kapalı mekânların dışında sanatın var olması, daha fazla kişi ile iletişime geçmesi ve toplumsal yapıyı etkilemesi bakımından önemlidir. Bugün kamusal alanlar sanatın tüm disiplinlerinin uygulandığı ve her geçen gün daha fazla tercih edilen alanlar olmaktadır. Yapısı gereği sürekli yaşayan, dönüşen, etkileşimi yüksek ve toplumsal ruhun yansıdığı bu alanlar sokak sanatçılarının olduğu kadar diğer sanatçıların da uygulama alanları olmuştur. Bu anlamda günümüzde kamusal alanları en etkin kullanan sanat disiplininin sokak sanatı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

İfade biçimini sokağın dinamiklerinden alan bir sanat formu olarak sokak sanatı günümüzde hızlı dönüşümler yaşamakta ve her geçen gün varlığını daha çok hissettirmektedir. Sokak sanatı toplumun tüm kesimleriyle yüzleşme alanıdır. Bazen radikal, protest bir ifade biçimi sergilerken bazen de eğitici, düşündürücü, dönüştürücü ve sorgulayıcı bir dil kullanır.

Özellikle kamusal alanlarda gerçekleştirilen sokak sanatının toplumu etkileme ve yönlendirme gücü sanılanın ötesindedir. İçinde barındırdığı estetik ve sanatsal kaygılar ve mesajı ile toplumun beğeni düzeyini etkiler. Bunun bilincinde olan sokak sanatçıları her geçen gün artan etkinlikleri ve uygulamaları ile bilimsel ve toplumsal bilinçlendirmeye dair önemli bir sorumluluğu üstlenmektedir. Günümüzde bir eğitim aracı olarak da kullanılan sokak, sanatsal eğitimin uygulama alanlarının sınırlarını da genişletmektedir.

Sokak sanatının bireyin ve toplumun bilinçlenmesindeki rolünü araştırmak için yapılan “Bir Sosyal Sorumluluk Olarak Sokak Sanatı” isimli çalışma yukarıda ele alınan kavramlar arası ilişkilere ve sokak sanatının eğitici rolüne dair temel sorulara yanıt verecek bir araştırma niteliğindedir. Tez kapsamında gerçekleştirilen proje için üç okul belirlenmiştir. Bu okullarda orta öğretim ve lise öğrencileriyle birlikte yapılan üç uygulama kapsamında gerçekleştirilen duvar resimleri, uygulama süreçleri ve sonuçları, tezin temel yapısını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: kamusal alan, sosyal sorumluluk, sokak sanatı.

ABSTRACT

STREET ART AS A SOCIAL RESPONSIBILITY

UĞUR, Samet

Master Degree-2018

Department of Art and Design

Supervisor: Assoc. Prof. Düriye KOZLU İSMAİLOĞLU

Public spaces as active and dense areas of communication where people from all social classes come together are a part of cultural structure where isolation is stunted. As a shared place of all the fields from politics to science and art, public spaces are where street art truly exists. The presence of art in public spaces today is particularly important for art to remain its existence outside museums and indoors, to reach a wider audience, and to make an impact on social structure. Today public spaces are areas where all kinds of disciplines of art are being practiced, and they are increasingly being preferred by artists. As areas that, by its very nature, live, transform and reflect social mind with its great capacity of interactive relation, they have been spaces of practice not only for street artists but also for other artists from different disciplines. In this sense, it will not be wrong to say that today the artistic discipline making use of public spaces most effectively is street art.

Street art as an art form with its way of expression based on the dynamics of streets experiences rapid changes today and makes its presence felt even further. Street art is an area of confrontation with all segments of society. It sometimes displays a radical, protest way of expression while other

times, it uses a challenging, transforming, questioning and an instructive language.

The power of influencing and guiding the society of street art performed in public spaces, in particular, is beyond what is believed. It affects the level of taste in society through its aesthetic and artistic concerns and its message. Street artists being aware of this fact take an important responsibility for scientific and social awareness with their activities and practices increasing in number every day. Besides, streets which are also used today as an educational means expand the limits of practice areas of art education.

The study entitled “Street Art as a Social Responsibility” which aims to investigate the role of street art on raising awareness of individuals and the society is a research that will answer the fundamental questions regarding relations of the concepts discussed above and the instructive role of street art. Three schools have been selected for the practice to be made as part of the thesis. The processes and results of the mural paintings made within the scope of three activities along with secondary and high school students from these schools are the main structure of the thesis.

Key words: public space, social responsibility, street art.

İÇİNDEKİLER

ÖZET v

ABSTRACT vii

İÇİNDEKİLER ix

GÖRSELLER LİSTESİ xii

EKLER LİSTESİ xxii

KISALTMALAR LİSTESİ xxiii

ÖNSÖZ xxiv

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM

KAMUSAL ALAN

1.1. KAMUSAL ALAN KAVRAMININ TARİHSEL SÜRECİ 4

1.1.1. Kent, Kamusal Alan, Sokak ve Toplum 5

1.2. KAMUSAL ALANIN KÜLTÜREL KULLANIMINA YÖNELİK SAPTAMALAR 9

1.2.1. Kamusal Alanda Sanat Etkinlikleri 11

1.2.2. Kamusal Alanda Görsel Sanat Uygulamaları 14

1.2.3. Çeşitli Yüzeylerde Gerçekleştirilen Uygulamalar 18

2. BÖLÜM

SOSYAL SORUMLULUK VE SANAT

2.1. SOSYAL SORUMLUK KAVRAMI 25

2.2. SOSYAL SORUMLULUĞUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KULLANILDIĞI ALANLAR 27

2.3. SOSYAL SORUMLULUK OLARAK SANATSAL ETKİNLİKLER.....30

2.3.1. Sosyal Sorumluluk Kapsamında Türkiye'de Gerçekleştirilen Duvar Resmi Örnekleri.....37

3. BÖLÜM

SOKAK SANATI VE DUVAR RESMİ

3.1. SOKAK SANATI TANIMI VE AÇIKLAMALAR.....41

3.1.1. Grafiti.....41

3.1.2. Vandalizm.....57

3.1.3. Dönüşen Sokak Sanatı ve Bir Kavram Olarak "MURAL".....60

3.1.4. Sokak Sanatının Güncel Durumu: Galeri ve Müze İlişkisi.....65

3.2. SORUMLULUK VE FARKINDALIK BAĞLAMINDA SOKAK SANATI 72

3.2.1. Fransız Fotoğraf ve Sokak Sanatçısı "JR".....74

3.2.2. Honduraslı Sokak Sanatçısı "Maeztro Urbano" 80

3.2.3. "Kızlara Ses Ver" Projesi 82

3.2.4. Housekeeper 84

3.2.5. "Griye İsyan" Belgeseli 85

3.2.6. "Çocukla Çocuk Ol" Etkinliği 86

3.2.7. Sınırda Sınırsız Şenlik 88

4. BÖLÜM

SOSYAL SORUMLULUK BAĞLAMINDA SOKAK SANATINA ÖZGÜ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

4.1. SOKAK SANATI OLARAK DUVAR RESMİNİN EĞİTİCİ VE SOSYAL YÖNÜ 92

4.1.1. Bireysel Yansımaları.....93
4.1.2. Sosyal Yansımaları.....94
4.2. ETKİNLİKLERİN PLANLAMA VE UYGULAMA SÜREÇLERİ 94
4.2.1. Duvar Resmi Uygulamalarına Katılan Öğrencilerin Özellikleri..94
4.3. GERÇEKLEŞTİRİLEN UYGULAMALAR 95
4.3.1. Balıkesir Bakacak Ş.Y.İ. İlkokulu/Ortaokulu 95
4.3.1.1. Balıkesir Bakacak Ş.Y.İ. İlkokulu/Ortaokulu Etkinliğinin Genel Planı.....95
4.3.1.2. Balıkesir Etkinlik Süreci.....96
4.3.2. Şanlıurfa Harran Büyük Taşlıca İlkokulu/Ortaokulu 102
4.3.2.1. Şanlıurfa Harran Büyük Taşlıca İlkokulu/Ortaokulu Etkinliğinin Genel Planı 103
4.3.2.2. Şanlıurfa Etkinlik Süreci 103
4.3.3. Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi.....109
4.3.3.1. Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi Etkinliğinin Genel Planı.....109
4.3.3.2. Eskişehir Etkinlik süreci 110
4.4. GERÇEKLEŞTİRİLEN DUVAR RESMİ UYGULAMALARININ SONUÇLARI ÜZERİNE 116
4.4.1. Verilerin Çözümlenmesi.....116
4.4.2. Deney Grubunun Özellikleri.....116
4.4.3. “Duvar Resmi Bağlamında Sokak Sanatının Eğitici ve Sosyal Yönü” Temalı Etkinliğin Genel Olarak Değerlendirilmesi.....117

SONUÇ.....121
KAYNAKÇA 124
EKLER 129

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Alpha Rising, bir katılımcı çocuk ile serigrafi baskı yaparken, İstanbul, 2017 12

Kaynak: Alpha Rising

Görsel 2: Açıkppqqmm etkinliği sırasında tişörtüne baskı yaptıran ufak bir kız çocuğu, İstanbul, 2017 13

Kaynak: Alpha Rising

Görsel 3: Ankara Ulus Zafer Anıtı, 1927.....15

http://mapio.net/pic/p-72187155/

Görsel 4: İstanbul, Taksim Cumhuriyet Anıtı, 1928 15

https://isteatatürk.com/g/icerik/Taksim-Cumhuriyet-Aniti-Istanbul/1556

Görsel 5: Anish Kapoor, Bulut Kapısı, Chicago, 2006 15

https://www.cityofchicago.org/city/en/depts/dca/supp_info/millennium_park_-artarchitecture.html

Görsel 6: Anish Kapoor, Bulut Kapısı, Chicago, 2006 15

https://indigodergisi.com/2016/10/ansish-kapoor-chicago-bulut-kapisi-heykeli/

Görsel 7: Kaws, Yorkshire heykel parkı, İngiltere, 2016 16

http://www.artaz.gr/item/428-kaws-yorkshire-sculpture-park

Görsel 8: Kaws, Teksas, 2010.....16

https://en.wikipedia.org/wiki/Kaws

Görsel 9: Kaws, Hong Kong, 2010 16

https://hypebeast.com/2014/9/kaws-clean-slate-exhibition-harbour-city-hong-kong

Görsel 10: Picasso Heykeli, Chicago, 1967.....17

http://4.bp.blogspot.com/9MZxKJnXEV8/UEPinY90kgI/AAAAAAAAPwg/VlVUjH5DUvU/s1600/120831_0001.jpg

Görsel 11: Eskişehir porsuk çayı kenarında çekirdek çitleyen eşek heykeli, 2017.....18

http://www.yenivatangazetesi.com/wp-content/uploads/2017/10/porsuk-cayi-kiyisina-cekirdek-citleyen-esek-heykeli_4238a0b.jpg

Görsel 12: Eskişehir porsuk çayı kenarında çekirdek çitleyen eşek heykeli, 2017.....18

https://img-s2.onedio.com/id-59e22e4b2a3c994f2330be95/rev-0/w-500/s-f493bd25222fae4cc91c0c300de38c5cbbc508dc.jpg

Görsel 13: Mural İstanbul Festival'inden "The Writer Material" (TWM crew) grubunun çalışması, Kadıköy, 2017 (Fotoğraf: Mehmet Naci Demirkol) 19

Kaynak: The Writer Material grubu üyesi Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 14: Çağdaş Sanat Açık Havada, İstanbul, 2016 20

https://www.artnivo.com/cagdassanatacikhavada

Görsel 15: Çağdaş Sanat Açık Havada 2, İstanbul, 2017.....21

https://www.artnivo.com/cagdassanatacikhavada

Görsel 16: Keith Haring, New York, 1980'ler.....22

https://www.streetartmuseumamsterdam.com/single-post/2017/07/18/An-Inspiration-from-Keith-Haring

Görsel 17: Kaws, New York, 2006.....22

http://magazine.art21.org/wp-content/uploads/2012/02/A-Look-Into-Kaws-Work9.jpeg

Görsel 18: Met, Power FM etkinliği, İstanbul, 2012 23

http://www.graffitici.com/wp-content/uploads/2012/07/power-fm-megaboard-net.jpg

Görsel 19: Murys, Power FM etkinliği, İstanbul, 2012 23

http://www.istanbul74.com/download/images/8889836155_5742742279_LGPerformance_Murys_2.jpg

Görsel 20: Düşler atölyesinden bir görünüm, 2009 31

http://www2.marjinal.com.tr:8080/images/bulten/yuksek/nokia/dus_koseleri_5.jpg

Görsel 21: Başak Gezici Sokak Sanat Atölyesi 32

https://bianet.org/resim/olcekle/10041/490/327

Görsel 22: Cow on Prade projesi İstanbul'dan bir eser, 2007.....33

https://farm2.static.flickr.com/1114/1158668885_8c8078d713_b.jpg

Görsel 23: Sanatçı Günseli Kato'nun Cow on Prade için yaptığı eser, 2007.....34

http://www.kurumsalhaberler.com/images/ekler/553/GunseliKato_MustafaSarigul_MuharremYilmaz_CemilIpekci.jpg

Görsel 24: El Sistema Festival, Brüksel, 2017.....35

https://www.flagey.be/en/image/og/activity/3871

Görsel 25: İyi ki Üsküdar Var, duvar boyama projesi, İstanbul, 2017...38

http://blog.iyikiuskudarvar.com/sosyal-sorumluluk-duvar-boyama

Görsel 26: Trafolar Sosyal Sorumluluk Konuşuyor. Bursa, 2018.....39

http://cdn.bursaport.com/haber/2018/02/07/91176-trafolar-sosyal-mesajlarla-renkleniyor-5a7ae837538b6.jpg

Görsel 27: Taki 183 ile ilgili 21 Temmuz 1971 New York Times'da yayınlanan haber 44

http://taki183.net/_pdf/taki_183_nytimes.pdf

Görsel 28: Dondi White tren boyarken 1980 (Fotoğraf: Martha Cooper) 45

https://d2jv9003bew7ag.cloudfront.net/uploads/Dondi-White-Photo-Martha-Cooper.jpg

Görsel 29: Dondi White tarafından boyanmış bir tren 1980 (Fotoğraf: Martha Cooper) 45

https://d2jv9003bew7ag.cloudfront.net/uploads/Dondi-White-Children-of-the-Grave-part-Three.-Photo-Martha-Cooper-865x577.jpg

Görsel 30: Style Wars (1983) belgesel, (Yönetmen: Tony Silver) 47

http://www.gstatic.com/tv/thumb/dvdboxart/82606/p82606_d_v8_aa.jpg

Görsel 31: Subway Art (1984) kitap, (Yazarlar: Martha Cooper ve Henry Chalfant) 47

http://ilovegraffiti.de/lars/wp-content/uploads/media/blogs/en/June09/subway-art.jpg

Görsel 32: Banksy, Köle Emeği, Londra, 2012.....48

http://www.artnet.com/WebServices/images/ll00006lldp14GFgmoeR3CfDrCWvaHBOcXR1D/banksy-slave-labor-(bunting-boy),-london.jpg

Görsel 33: Andy Warhol, Campbell Çorba Konserveleri, 1962.....49

http://www.moma.org/media/W1siZiIsIjMxODI0MiJdLFsicCIsImNvbnZlcnQiLCItcmVzaXplIDIwMDB4MjAwMFx1MDAzZSJdXQ.jpg?sha=269531510f1f9eb6

Görsel 34: Cope2 50

https://d2jv9003bew7ag.cloudfront.net/uploads/Cope2-Street-Work-for-illustration-purposes-only-via-cope2-net.jpg

Görsel 35: Obey Giant ve Cope2 50

http://powwowhawaii.com/wp-content/uploads/2013/12/cope_011.jpg

Görsel 36: Obey Giant, Poster yapıştırırken, Los Angeles, 2005.....51

https://www.flickr.com/photos/bombit/448189901

Görsel 37: Roy Lichtenstein, “M-Maybe” 152.4 cm × 152.4 cm, 1965 52

https://uploads2.wikiart.org/images/roy-lichtenstein/m-maybe-1965(1).jpg

Görsel 38: D*Face, Amsterdam, 2016.....52

http://artforce.org/wp-content/uploads/2016/04/dface1.jpg

Görsel 39: Banksy, Zırhlı Barış Güvercini, Filistin, 2014.....53

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/19/Banksy_-_Armoured_Peace_Dove.jpg

Görsel 40: Mr. Brainwash, Elvis Presley, İpek Baskı, 46.99 x 57.15 cm, 2009.....54

https://www.flickr.com/photos/25659638@N08/7754850008

Görsel 41: JR, Rio de Jenerio, 2016 54

http://www.fubiz.net/wp-content/uploads/2018/01/JR1.jpg

Görsel 42: Vhils, Yüzeyi Kazımak sergisinden, Londra (Lazarides Rathbone) 2009 55

http://www.ilovemega.com/blog/wp-content/uploads/vhils-alexandre-farto-Ian-Cox.jpg

Görsel 43: Swoon, Linol baskı uygulaması, ABD, 2011 56

http://www.brooklynstreetart.com/theblog/wp-content/uploads/2011/09/brooklyn-street-art-swoon-geoff-hargadon-ica-boston-1-web.jpg

Görsel 44: Swoon, Baskıların duvara yapıştırılması, ABD, 2011.....56

http://www.brooklynstreetart.com/theblog/wp-content/uploads/2011/09/brooklyn-street-art-swoon-geoff-hargadon-ica-boston-3-web.jpg

Görsel 45: El Mac, Leonard Cohen Mural’ı, Montreal, 2017.....64

https://i0.wp.com/streetartunitedstates.com/wp-content/uploads/2017/11/Leonard-Cohen-photo-credit-Olivier-Bousquet-2.jpg

Görsel 46: Aryz,"Priapus and Demeter", Granollers, İspanya, 2014 .65

https://www.bangkokpost.com/photos_content/large/prefix_1/0550/45550/45550-1452671575dyx1ba9hu.jpg

Görsel 47: Bir “Revok” grafitisi, San Francisco, Kaliforniya, 2009 67

https://s3.amazonaws.com/graffiti.fatcap.com/516/bgp_fe0d36b9feab5699ed3ec67c9aa356b4.jpg

Görsel 48: (Sol) Revok – 2685, (Sağ) Revok – 2690, Elmhurst, 2013, (Fotoğraf: Jonathan Levine Galeri) 68

https://d2jv9003bew7ag.cloudfront.net/uploads/Left-REVOK-2685-Elmhurst.-2013.-Photo-Jonathan-LeVine-Gallery-Right-REVOK-2690-Elmhurst.-2013.-Photo-Jonathan-LeVine-Gallery.jpg

Görsel 49: Banksy, Kendi eserini duvara yapıştırırken, Tate Britain, 2003.....69

https://laughingsquid.com/wp-content/images/banksky.jpg

Görsel 50: Bom.K, Galeri Itinerrance, Paris, 2013.....70

http://www.subenysuben.com/exhibitions/wp-content/uploads/Bom.k-Installation-5.jpg

Görsel 51: JR, Expo 2 Rue, 2001-2004.....74

https://i.pinimg.com/originals/4f/84/9a/4f849a275f976075209e867061a7244b.jpg

Görsel 52: Yüz Yüze Projesi, Filistin İsrail ayrım duvarı, Filistin tarafı, Bethlehem, Mart 2007.....75

http://www.jr-art.net/sites/default/files/styles/large/public/photos/img_0243.jpg

Görsel 53: İnside Out Projesi, Tunus, 2011.....76

http://mimarcasanat.com/wp-content/uploads/2014/02/jr-insideout.jpg

Görsel 54: İnside Out Projesi, Kuzey Dakota USA, 2011 77

http://www.insideoutproject.net/sites/default/files/styles/group_action_pasting/public/group-actions/pastings/l1001553.jpg?itok=Mh1u9qjl

Görsel 55: İnside Out Projesi, Juarez, Meksika, 2011 77

http://i.vimeocdn.com/video/333272568_1280x720.jpg

Görsel 56: İnside Out Projesi, İran, 2011.....78

https://www.instagram.com/p/BdYCuHGjmKE/?taken-by=jr

Görsel 57: Kadınlar Kahramandır projesinden (Woman Are Heroes). Kenya, Kibera, 2008-2009 79

https://cellardoorfam.files.wordpress.com/2011/08/jr-women-are-heroes-women-are-heroes-in-kibera-slum-kenya.jpg

Görsel 58: Kadınlar Kahramandır Brezilya, Rio de Janeiro. 2008-2009 79

http://www.jr-art.net/sites/default/files/styles/large/public/photos/28_millimetres_-_women_are_heroes_action_dans_la_favela_morro_da_providencia_favela_de_nuit_rio_de_janeiro_bresil_2008.jpg

Görsel 59: Maeztro Urbano, Eğitimde kadın erken eşitliğini dile getiren bir sokak levhası, Honduras, 2015.....81

http://maeztrourbano.com/wp-content/uploads/2016/01/12184303_794097494034633_6910950893334855750_o.jpg

Görsel 60: “Kızlara ses ver” kız öğrencilerle birlikte süreç devam ederken, Kadıköy, 2016 83

Kaynak: Soec34

Görsel 61: “Kızlara ses ver” Malala Yousafzai İllüstrasyon portresi, Kadıköy, 2016 83

Kaynak: Soec34

Görsel 62: Sokak sanatçısı Blek1’e ait 068. podcast Kapak görseli, 2017 84

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 63: Etkinlik sırasında Blek1 tarafından imzalanan baskılar, 2017 84

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 64: Mr. Hure, Lucky Punch, Olihe, Çanakkale, Yukarıköy 2017 86

Kaynak: Mr Hure

Görsel 65: Çocukla çocuk ol etkinliği, İstanbul, 2016 87

https://www.ihh.org.tr/haber/cocukla-cocuk-ol

Görsel 66: Çocukla Çocuk Ol Etkinliği, “Hope”, İstanbul, 2016.....88

https://www.ihh.org.tr/haber/cocukla-cocuk-ol

Görsel 67: Reach Geblo, “Sanatınız kadar renkli değil”, Suriye, 2017 89

Kaynak: Reach Geblo

Görsel 68: Met, “Buradaki çiçekleri siz koparıyorsunuz.”, Suriye, 2017 90

Kaynak: Reach Geblo

Görsel 69: Mr. Hure, “Fake World”, Suriye, 2017 91

Kaynak: Mr. Hure

Görsel 70: Öğrencilerin çizimlerine hep birlikte bakılırken, Balıkesir, 2017 97

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 71: Eskizin duvara aktarılma aşaması, Balıkesir, 2017.....99

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 72: Eskizden sonraki geniş alanları doldurma aşaması, Balıkesir, 2017 100

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 73: Belirli aralıklarla mola verilerek sprey kullanımına dair bazı yöntemler anlatılırken, Balıkesir, 2017 100

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 74: Öğrenciler gösterilenleri uygularken, Balıkesir, 2017 101

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 75: Balıkesir Bakacak Köyü Ş.Y.İ. İlkokulu/Ortaokulu'nda gerçekleştirilen duvar resminin son hali, Balıkesir, 2017.....102

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 76: Eskizin duvara aktarılması, Şanlıurfa, 2017.....106

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 77: Öğrencilerin çabaları gözlemlenirken, Şanlıurfa, 2017...106

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 78: Etkinlik süresince öğrencilerle tek tek ilgilenildi, Şanlıurfa, 2017.....106

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 79: Öğrenciler resimdeki büyük alanları doldururken, Şanlıurfa, 2017.....107

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 80: Duvar resmi daha ileri bir aşamaya geldiğinde, Şanlıurfa, 2017.....108

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 81: Şanlıurfa Harran Büyük Taşlıca İlkokulu/Ortaokulu'nda gerçekleştirilen duvar resminin son hali, 2017 109

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 82: Arka plan boyama aşaması, Eskişehir, 2017 112

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 83: Sprey boyanın kullanımı ve tutarlı çizginin nasıl çizileceği öğrencilere gösterilirken, Eskişehir, 2017 113

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 84: Eskiz sonrası geniş alanların boyanması, Eskişehir, 2017 114

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 85: Eskişehir, 2017 114

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

Görsel 86: Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi'nde gerçekleştirilen duvar resminin son hali, 2017 115

Kaynak: Blek1 (Samet UĞUR)

EKLER LİSTESİ

Ek 1: İlker Aksungar İle Görüşme 129
Ek 2: Met İle Görüşme 133
Ek 3: Reach Geblo İle Görüşme 142
Ek 4: Mr. Hure İle Görüşme 147
Ek 5: Soec34 İle Görüşme 152
Ek 6: Uygulama İçin Alınan İzinler 155

KISALTMALAR

BOK:	: Bad of Kings (Türk Graffiti Grubu)
HOF	: Hall Of Fame (toplu halde yapılan graffiti etkinliği)
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
LÖSEV	: Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı
NATGEO	: National Geographic Channel
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
TWM	: The Writer Material (Türk Graffiti Grubu)
ULAKBİM	: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

ÖNSÖZ

Bu çalışma sokak sanatının ve grafitinin duvar resmi bağlamında pozitif etkileri, işlerliği ve sorumluluk algısını incelemektedir. Kamusal alanları estetik açıdan zenginleştirerek, bireylere daha yaşamsal mekanlar oluşturan sokak sanatının sorumlulukları çalışmanın genel kapsamını oluşturmaktadır.

Öğrenimim boyunca bilgi ve birikimi ile bana ışık tutan, tez konusu seçimimde ve sürecinde pozitif desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bu çalışmayı hazırlayıp tamamlamamda başından sonuna kadar büyük bir sabır ile bana emek veren danışmanım sayın Doç. Düriye Kozlu İsmailoğlu'na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Desteğini her zaman arkamda hissettiğim ailem ve tez sürecinde büyük desteği ile yanımda olan hayat arkadaşım Evrim Baştürk'e teşekkür ederim. Ayrıca birikimlerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, bu çalışmaya katkılarından ve desteğinden dolayı sayın Prof. Dr. Hatice Bengisu'ya teşekkür ederim.

Tez sürecinde her zaman yanımda olmaya çalışan değerli dostum Brot'a pozitif desteğinden dolayı Hakkıcan Eser'e ayrıca Aresbs2000, Alpha Rising, Reach Geblo, Met, Mr. Hure, Soec34 ve İlker Aksungar'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

GİRİŞ

Bu araştırmada toplumsal yapının şekillenmesine katkıda bulunan kamusal alan kavramı tanımlanarak sanat ile ilişkisine değinilmeye çalışılmıştır. Günümüzde görünürlüğü ve bilinirliği her geçen gün artan sokak sanatı, sosyal sorumluluk açısından ele alınmış ve etkileşimleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Sokak sanatı, günümüzde galeri ve müzelere girmiş olsa da birincil ve en etkili olarak bulunduğu yerler kamusal alanlar ve sokaklardır. Siyasetten bilime ve sanata tüm alanların ortak var olma mekânı olan kamusal alanlar sokak sanatının asıl oluştuğu mekânlardır. Sokak sanatının kamusal alanda varlık göstermesi etkileme gücünü ve alanını arttırmıştır. Toplumun ruhunu ve tepkilerini içinde barındıran sokak sanatı, kamusal alanda bireyler ile doğrudan etkileşime girerek etkin bir diyalog alanı oluşturmaktadır. Kullandığı dil, estetik kaygı ve sanatsal yönü ile toplumun beğeni değerlerini etkilemekte ve dönüştürmektedir. Özellikle düşündürmesi ve sorgulaması farkındalık oluşturmaktadır. Bulunduğu alanlarda kitleler ile her an yüz yüze olması sorumluluğunu daha fazla arttırmaktadır. Bugün kültürel yapının bir parçası olarak sokak sanatının toplumla etkileşimi kesintisiz ve süreklidir. Galerilerin ve müzelerin yarattığı etkileme alanından daha geniş bir alana sahip olarak nitelikli bir iletişim gücüne sahip olduğu düşünülmektedir.

Sokak sanatına dair farkındalıklarımız yeni iletişim araçlarıyla daha kolay ve hızlı oluşmaktadır. Kamusal alanlar ve sokak, kendi içinde dönüşüm gösterir. Bu dönüşümün ve çeşitliliğin bir parçası olan sokak sanatı etkili bir sanat disiplini olarak dünyada ve ülkemizde kendini kabul ettirmiştir. Sokak sanatının ilk uygulamalarından biri olan grafiti modern anlamda Amerika'da 1960'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllardan sonra da Türkiye'de daha çok varlık göstermeye başlamıştır.

Sanat eserleri ile galerilerde veya müzelerde karşılaşarak, etkileşimde bulunmakla, sokakta bir sanat eseriyle karşılaşmak ve kurulan ilişki çok farklıdır. Galeri ve müzelerde sergilenen eserlerin izleyicisi ve etki alanına kıyasla sokak sanatının izleyicisi ve etki alanı göz ardı edilemeyecek ölçüde aşırı ve değişkendir. Sokak, herkesin var olduğu alandır. Kamusal alanın ve

sokağın dinamizminde ansızın karşımıza çıkıveren bir sanat eseri bizimle kendiliğinden ve dolaysız iletişime geçmekte, daha doğru bir deyişle günlük yaşamımızın bir parçası olmaktadır. Bu bağlamda sokak sanatı aslında zor bir görevi ve sorumluluğu da üstlenmektedir.

Sokak sanatı karakteri ve yapısı gereği toplumda bazı kesimler tarafından ön yargı ile karşılansa da varlığını her geçen gün daha yoğun hissettirmektedir. Bu ön yargı, artan ifade biçimleri ve çeşitliliği ile her geçen gün daha görünür ve bilinir olmasıyla zaman içinde aşılacaktır. Nitekim bugün toplumlar tarafından sokak sanatı daha çok kabul görmektedir.

Bu çalışmada çok farklı biçimlerde görülen sokak sanatının bir duvar resmi olarak eğitici yönü, yapılan proje uygulamaları ile ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sanatın ifade alanı olan kamusal alanlar ve sokakta farkındalık yaratmak, sorgulamayı ve eleştirel düşünceyi geliştirmek, estetik beğeniye katkı vermek sokak sanatçılarının kullandığı eğitim alanlarıdır. Tez kapsamında yapılan etkinliklerde mekân tercih edilirken özellikle okul duvarları seçilerek ve öğrencilerle birlikte bir süreç kurgulanarak hareket edilmiştir. Sokak yerine eğitim kurumlarının tercih edilmesi etkinliğin kazanımlarının anlık değil daha uzun vadede etki alanı yaratacağı ve gücünü öğrencilerle birlikte çeşitlendireceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bireysel deneyimlerle kişilerde beceri yetisini geliştiren aynı zamanda etkisi kamusal mekânlarda uzun vadede devam eden grafiti ve sokak sanatı eylemlerinin, anlık gerçekleştirilen projelerden daha geniş bir alana sahip olduğu düşünülmektedir. Okullarda uygulanmasının bir diğer nedeni ise görsel sanatlar literatürüne eklenebileceği düşüncesidir.

Bu anlamda gerçekleştirilen proje ve uygulamalarını da kapsayan tez, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kamusal alanın tanımı ve işlevi ele alınmıştır. Tarihsel süreçteki kullanımına yönelik uygulamalara değinilerek kamusal alandaki sanat uygulamaları araştırılmıştır.

İkinci bölümde; Sosyal sorumluluk kavramı ve özellikleri üzerinde durularak, sokak sanatı ile olan bağlantısı incelenmiş, bu bağlamda ülkemizde ve dünyada uygulama yapan sanatçıların örnekleri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde; grafiti ve sokak sanatının ortaya çıkışı, özellikleri ve uygulama alanlarına dikkat çekilerek sosyolojik açıdan etkileri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde; araştırma kapsamında yapılan uygulamaların süreçleri anlatılarak, etkileri ve sonuçları hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu araştırma;

1. Sokak sanatının bireylere ve topluma sağladığı katkılar,

2. Sosyal Sorumluluk düşüncesinden hareketle sokak sanatı ve onun sosyal sorumluluğu ile sınırlandırılmıştır.

Bu araştırmada; yükseköğretim kurumlarında ilgili alanda hazırlanan ve çalışmanın içeriğini oluşturan konuların yer aldığı özgün tezler araştırılmış, Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi'nde kaynak araştırmaları yapılmış, Ulusal Akademik Ağ Merkezi (ULAKBİM), Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi çevrimiçi kütüphane hizmetlerinden faydalanılmış ve üniversite kütüphanelerinin veri tabanları taranmıştır. İnternet kaynaklarındaki konu ile alakalı makaleler, süreli yayınlar, videolar, röportajlar, görseller toplanarak incelenmiştir.

Bu çalışmada tarama ve görsel veri toplama yöntemlerinin yanı sıra nitel araştırma yönteminin bir tekniği olarak kullanılan yarı yapılandırılmış sorular aracılığı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşme metodu kullanılmıştır.

1. BÖLÜM

KAMUSAL ALAN

1.1. KAMUSAL ALAN KAVRAMININ TARİHSEL SÜRECİ

Kamusal alanın, insanoğlunun bir arada yaşamaya ve aynı ortamı paylaşmaya başladığı, toplum yaşamının ilk dönemlerinde ortaya çıktığı söylenebilir. Feodal dönemlerden günümüze varlığı toplumdan topluma değişkenlik göstermiştir. Kamusal alan her topluma göre içerisinde farklı ögeler barındırarak günümüzde ağırlıkta kent yaşamında varlığını sürdürmektedir. Kamu kelimesi "Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme" (TDK, 2016) şeklinde tanımlanmaktadır.

J. Habermas ise, kavramı şöyle ifade etmektedir:

> "Kamusal alan' kavramıyla, her şeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı kastederiz. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmıştır. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olur" (Habermas, 2004: 95).

Bireylerin kamusal alanda eşit olarak var olmaları ve kendilerini rahat bir şekilde ifade etmeleri kamusal alanın kaçınılmaz bir gereksinimidir. Eşitlik ve demokrasi gibi ögeleri içerisinde barındıran kamusal alanların bireylerin temel hak ve özgürlüklerini savunabildikleri, hayatı paylaştıkları ortamların başında geldiği düşünülmektedir. Ece (2011: 10)'ye göre kamusal alan kavramının birbirini tamamlayan, olgusal ve normatif iki boyutu vardır. Birinci yönüyle kamusal alan, modern kamu hukukuyla tanımlanmış fiziksel mekândır. Bu fiziksel mekân kentin bütününü oluşturmaktadır. Resmi daireler, okullar, hastaneler, yollar, meydanlar, parklar gibi halkın ortak kullanımına açık her türlü kent mekânı kamusaldır. Kamusal alan, ikinci yönüyle normatif bir ilkeyi, bir ideali belirtir; "ortak, aleni, açık olan" anlamına gelir, çoğulcudur. Toplumsal yaşantı içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübelerin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, tartışıldığı toplumsal alanları tanımlar. Ayrıca bu süreçte ortaya çıkan kültür ve deneyim bütününü de içerir.

Kültürü oluşturan ögeler ise genellikle yerleşik düzende hayatlarını sürdüren insan topluluklarında, kent yaşamında kamusal alanlarda ve ortak

yaşam alanlarında ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde deneyim ve kültür ögeleri daha da gelişerek kamusal alan ortamı, yaşamın ve paylaşımın merkezi halini almıştır. Günümüz kamusal alanlarının ifade biçimi kent kültürünün temelini oluşturmaktadır. Habermas'ın da ifade ettiği gibi;

> "Kamusal alan, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanıdır" (Oktay, 2003, akt. Okumuş, 2015: 36).

Tanımdan da anlaşılabileceği üzere, kamusal alanlar tamamen fiziksel değildir. Birçok fonksiyona sahip olan kamusal alan, bünyesindeki çeşitlilik ile günlük yaşamdaki deneyimlerin tümünü içine almaktadır. Günümüzde kamusal alan kavramı internet ve çevrimiçi sosyal paylaşım ağları ile sınırsız bir olguya dönüşmüştür. Çok farklı boyutlarda değerlendirilebilecek olan kamusal alanların temelde demokrasinin merkezi, bireysel gelişimin ve ifadenin temel ortamını oluşturduğu düşünülmektedir.

Kamusal alan, demokratik kazanımların yaşam bulacağı bir kent mekânı olarak formüle edilmiştir. Kentler ise birçok farklı sosyal kültür ve çevreden bireyin bir arada yaşamını sürdürdüğü yerleşim yerleridir. Bu tanımın doğru sayılabilmesi için yerleşimin geniş, heterojen bir nüfusu olmalı, insanlar arası piyasa mübadelesi bu yoğun ve heterojen yığının birbiriyle etkileşimini sağlamalıdır (Sennett, 2002: 62). Toplumun, siyasal ve ekonomik hayatta söz sahibi olabilmesi için kamusal alanı canlandırması, kimi durumlarda da yeniden yaratması gerekir. Kent mekânı tarafsız, geçirgen veya nötr değildir. Bu anlamda kent toplum ile bir bütün halde yaşayan, gelişen ve tepki gösteren bir yapıya sahiptir. Kent içinde kamusal alanlar yaratmak, sembolik ve fiziksel problemlere yönelik çözüm üretmeyi gerektirir. Bu çözümün en etkili yollarından biri de sanattır.

1.1.1. Kent, Kamusal Alan, Sokak ve Toplum

Galeri ve müzelere alternatif olarak kamusal alanda şekillenen sanat olgusu eski tip sanat anlayışının tersine toplum ile iç içe ve sürekli iletişim içerisindedir. Geleneksel anlamda bildiğimiz sanat yapıtı günlük yaşam ve etkileşimden uzak şekilde varlığını sürdürmektedir. Günümüzde büyük oranda

sanatı yaşamak ve deneyimlemek için özel mekânlara, galeri ve müzelere gitmek gerekir. 1970'li yıllarda ortaya çıkmaya başlayan ve hala etkili bir şekilde kullanılan kamusal sanatın hâkim olduğu çevre, günümüzde ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel yaşamın bir arada var olduğu kentlerdedir. Kamusal alanın önemli bir ögesi durumunda olan kentler, etkisi ile gündelik yaşam içerisinde farklı deneyimler ve izler oluşturmaktadır.

Günümüzde kent kamusal alanı oluşturan mekânların başında gelmektedir. Gerek yaşamsal temel ihtiyaçların gerekse sosyolojik ve kültürel ihtiyaçların bütününün bir arada karşılanabildiği günümüz kentleri, büyük oranda yaşam alanlarımızın bütününü oluşturmaktadır. Modern anlamda kentlerin ortaya çıkışı Sanayi Devrimi ve sonrasındaki sürece dayandırılabilir. Kent sürekli dönüşen, yaşayan ve teknolojik gelişmelere bağlı büyük toplumsal hareketlerin bütünü olarak değerlendirilebilir. Kentler aynı zamanda kamusal sanatın merkezi, kendi dönüşümü ile kamusal mekânları yeniden şekillendiren alanların bütünüdür. Kamusal mekânların geçmişine bakıldığında ilk zamanlarda evlerin çevrelerinde ve konut bölgelerinde meydana geldiği görülmektedir. Zamanla bu olgu göçler, gelişen teknoloji ve hızlı kentleşme ile ortadan kalmış, birçok fiziksel ve sosyal aktivite olumsuz olarak değişime uğramıştır. Sürekli devam eden değişime rağmen her kentin kendine özgü, farklı ögelerden oluşan bir dokusu ve kültürü doğrultusunda şekillenen farklı alanları vardır. Kentlerin de belleği vardır ve sanatçılar bu belleği algıya, algıyı da farklı teknikler ile formlara dönüştürmektedir. Bu bağlamda oluşan izlenimler aracılığıyla kentte bir takım güçlü etkiler yaratan sanat yapıtları, kentin belleğinde yer edinerek kimliğini oluşturmakta, hatta kentlerin simgesi haline gelebilmektedir.

İnsan çevresine sanat aracılığıyla baktığında gerçekliğin farkına vararak, nasıl bir ortamda yaşadığını, yaşamını nelerin çevrelediğini algılamaktadır. Sanatçı, içinde yer alan duyarlılığı sayesinde çevresi ile yaşam arasında bağ kurarak kendisinde var olan estetiği, sanat yoluyla dışa yansıtmaktadır. Kentler de sürekli dinamiği ile sanatçıyı harekete geçirerek, üretimlerine sonsuz kaynak oluşturmaktadır. Kent ve sanatçı arasındaki bu etkileşim sürekli olarak devamlılığını sürdürmekte ayrıca kentin oluşturduğu kaynaklar ve mekânlar sanatçıları besleyerek içine çekmektedir. Bu bağlamda

kentlere müdahale eden sanatçılar kamusal mekânlara birçok estetik ve kültürel dokunuşta bulunmaktadır. Kent kültürüne katkı sağlayan bu müdahaleler peyzajı zenginleştirirken bir probleme de değinme özelliğine sahip olabilmektedir. Ayrıca kamusal kültürü şekillendiren sanat, hafıza mekânlarının oluşmasına ve estetik bağlamda kentlerin görüntü ve kültürünü zenginleştirmesine katkı sağlamaktadır. Toplumları çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıran kültürel gelişmenin kaynağı olan kentler, tarihsel süreçte kendilerine özgü birikimler ortaya çıkarmışlardır. Bu birikimler kentin içinde bulunduğu doğal çevre ile etkileşimi sonucu ortaya çıkmış, kültürel birikim ile şekillenmiştir. Buna bağlı olarak "Kentlerin de kendine özgü bir kültürü vardır" (Koçak, 2011: 261).

Bugün büyük nüfus yoğunluklarının yaşamını sürdürdüğü kentler çeşitli otoriteler tarafından şekillendirilmekte ve iletişimden yoksun yapay alanlar haline gelmektedir. Doğanın veya bir olgunun insanoğlu tarafından yeniden şekillendirilmesi her zaman asıl anlamından uzaklaşan değerler bütününden ileri gidememektedir. Bireyler sözde yaşam alanları ve yapılar tarafından kuşatılmış durumdadır. Günümüz kentlerinde etkinliğini büyük oranda gösteren kentsel dönüşüm ögeleri, parklar ve sözde doğa materyalleri ile yeniden inşa edilen mekânlar, saf ve yalın doğanın özelliklerini hiçbir zaman içerisinde barındırmamaktadır. Aynı düşünceden hareketle düşünülen ve çeşitli otoriteler tarafından yeniden şekillenen kamusal mekânlar da asıl yapısından ve yalınlığından uzaklaşmış durumdadır. Yaşam alanlarımız gri duvarların egemenliğinde yeniden inşa edilerek insanoğlunun yabancılaşma serüvenini daha da olumsuz olarak etkilemektedir. Yaşanılan ve sürekli bir dinamiği içinde barındıran kamusal mekândaki tüm ögeler günümüzde yapay müdahalenin birer kurbanı olmaktadır.

Kente anlam ve bütünlük sağlayan, kentin okunabilirliğinde ve imgeleminde önemli bir yere sahip olan bu ögelere yapılacak plastik müdahaleler, bu ögeleri bir sanat ürünü olarak değerlendirmenin yanında, kent bütününün de bir sanat yaratımı olarak ele alınmasını sağlayacaktır. Sanatın özgünlüğünden yararlanılarak oluşturulan kent dokusu, kentli bireyi yaşadığı mekâna adapte etmekte ve bugünün çevresine yabancılaşan bireyini aktif kılmaktadır. Sanatı yaşadığı mekânın tüm dokularında hisseden birey kendi

kimliğini ve ait olduğu mekânın kimliğini daha kolay algılayabilir duruma gelmektedir (Öztürk, 2007: 47).

Kamusal mekân günümüzde hem oluşturulan ortam ile ilişki sağlanan hem de mekân içerisinde bulunan insanların birbirleriyle karşılıklı olarak iletişime geçtikleri ortak yaşam alanları olarak düşünülmektedir. Bir şehrin cadde, sokak, park ve meydanları, bir bireyin değişimine ve gelişimine yön vererek onu şekillendiren ana ögeler olarak görülebilir. Bu nedenle içinde bulunduğumuz kamusal yaşam alanlarımızın insani ögelerden uzak olması bireylerdeki bazı sosyal ve kültürel ögelerin tam anlamda gelişmemesine neden olabilmektedir.

Genel hatlarıyla yaşantımızın büyük bir bölümü gündelik rutin ihtiyaçlarımızı karşılamak için kullandığımız sokaklarda geçmektedir. Sokaklar kamusal alan tiyatrosunun bir sahnesi, yaşanılan her gün ise bir oyununa benzetilebilir. Bu şekilde düşünüldüğünde sokağa inen sanat herkes tarafından ulaşılabilir olmaktadır. Sanat sürekli olarak kamusal alanda etkinliğini sürdürebildiği takdirde her gün için belirleyici bir unsur ve düşündürücü bir öge niteliği kazanmaktadır. Bu nedenle sokaklar yaşantımız üzerinde büyük etkiye sahiptir. Sokaklar, caddeler ve meydanlar arasındaki uyum kentin genel yaşanmışlığını bir bütün olarak ifade etmektedir. Özgün bir dil ve kaygı ile sokaklara yapılan estetik müdahaleler kentin genelini şekillendirerek oraya özgü bir imaj ve özgün bir kent kimliği yaratmaktadır.

Kentlerde varlık gösteren çevreler, mimari yapılar ve kamusal mekânlar olumlu ve olumsuz ögelerden oluşmaktadır. Bu yapıların birbirleri ile uyumu, mekânların iyi kurgulanması ve aralarındaki ilişkilerin iyi tasarlanması kentsel estetiğin kalitesini oluşturmaktadır. Kent mekânları toplumların birikimlerini yansıtmakla birlikte kültür ve sanat anlayışına göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar toplumdan topluma değişmektedir. Ayrıca kentsel mekânlar toplumun ekonomik, sosyal, teknolojik ve kültürel yapısına dair birçok ipucu barındırmaktadır (Uçkaç, 2006: 30). Dolayısıyla kentler sanatsal ifade ve özgün kültür ögeleri ile şekillendirildiğinde toplumun yapısının yansıdığı birer ayna niteliği kazanmaktadır.

Her gün içerisinden gelip geçtiğimiz ve kamusal mekân dinamiklerinin önemli bir ögesi olan cadde ve sokaklar kendi niteliği doğrultusunda hayatımıza yön vermektedir. Kültürel ve sosyal anlamda ne kadar nitelikli olurlarsa toplumu olumlu yönde o kadar etkisi altına almaktadırlar. Kentsel ögelerin yaşam kalitesini şekillendirdiği, toplumun temelini oluşturan sokaklar yalın ve samimi ilişkilerin dolayısıyla sosyal ve kültürel yapının ilk ortaya çıktığı alanlardır.

Günümüzde artık, sanat yapıtlarının izlenebildiği kapalı mekânlar bir yana, kamusal alan olarak kentte şekillenen sanat olgusu farklı boyutlara ulaşmaktadır. Yüksek bina ve gökdelenlerle yarışan sanat eserleri kentlerin dinamizmi, dönüşümü ve olanakları doğrultusunda sanatçılara alternatif mekânlarda eserler ortaya koyma imkânı sağlamaktadır. Kamusal alanlar sanatçılar tarafından bazen tamamen özgün bir eser oluşturmak, bazen de yaşanılan ortamın dokusunu zenginleştirmesinin yanı sıra olumsuz birtakım olayların rahatsızlığını dile getirmek amacıyla da kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu sanatsal müdahaleler kentin gri görünümü ve tek düze yaşantısı içerisinde topluma bir nefes alma ortamı sağlarken kentin belleğinde kalıcı izler bırakarak orayı güzelleştirmekte, ruh ve anlam yüklemektedir. Açık alanlarda yer alan kültür-sanat etkinlikleri ve sanat yapıtları, mekânın bir ögesi olup, onunla bütünleşerek yaşamaya devam etmektedir. Toplum ile iç içe olan sanat, izleyici algısında farkına vardırtma ve düşündürtmenin yanında bireylerin estetik algılarını büyük oranda geliştirmektedir. Bu bağlamda bir kültür tüketimine sahip olmayan toplumlar yabancılaşmanın merkezinde sözde yaşam ögeleriyle hayatlarını sürdürmek durumunda kalmaktadır.

1.2. KAMUSAL ALANIN KÜLTÜREL KULLANIMINA YÖNELİK SAPTAMALAR

İnsanoğlunun birlikte yaşamaya başladığı ilk zamanlardan günümüze kadar kamusal alanın varlığından söz etmek mümkündür. Her dönemde yapısı gereği farklı ihtiyaçları karşılayan bu alanlar kültürel ögelerin ve sosyal yaşamın büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Yaşadığımız zaman içerisinde kamusal alanlar cadde, sokak, meydan vb. oluşumlar bireylerin ihtiyaçlarına yanıt vermenin yanı sıra artık insanları bu mekânlarda yaşamaya teşvik

edecek estetik değeri yüksek alanlar olmaları bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu kaygı ile kamusal mekânlara kültürel, sanatsal müdahalelerde bulunmak mekânları daha yaşanılabilir ve paylaşıma açık hale getirmektedir. Ayrıca bireylerde hoşnutluk seviyesini de arttırarak paylaşılan ortama nitelik kazandırmaktadır.

Kültürel yapının oluşturulması ve kamusal alanın şekillendirilmesinde mimarlar, sanatçılar, yontucular, ressamlar söz sahibi olmuşlardır. Yaşam alanları ile plastik sanatlar çağlar boyunca bir bütün olarak varlığını sürdürmüştür. Bu bağlamda sanatçılar yaşamlarını sürdürdükleri toplumun birer aynası ve yorumlayıcısı olarak nitelendirilebilirler. Dolayısıyla kamusal alanda sanat eserleri ve etkinlikleri, toplumun kültür tüketimi ve paylaşımı açısından önemli bir yapı taşı olarak değerlendirilmektedir.

Tarihsel süreçte kamusal alanın kültürel anlamda ilk kullanımı mimari eserler üzerindedir. İlk çağdan günümüze çoğunlukla büyük kalabalıklar içerisinde yaşamını sürdüren insanoğlu mimari ögelerin özelleşmesi, detaycılığın artması ve zanaat ögelerinin ön plana çıkmaya başlamasıyla kamusal alan niteliğini arttırmaya başlamıştır. Zaman içerisinde anıtlaşan bazı mimari yapılar günümüzde birer toplumsal öge ve sembol olarak görülmekte ayrıca kültürel değerleri ön plana çıkartılmaktadır. Birçok antik mimari yapı bugün hala kamusal mekânlarda varlığını sürdürerek bulunduğu çevre için önemli bir değere sahip olmaktadır.

Kamusal mekânda varlık gösteren sanat yapıtları başlangıçta her ne kadar dinsel temalardan yola çıkılarak kurgulanmış olsa da artık günümüz sanat anlayışı ve sanat yapıtları 15. yüzyıldan bu yana oldukça farklılaşmış durumdadır. Örneğin sanatsal ifadenin değişkenlik göstermesi ile din temalı heykellerin şehir meydanlarını doldurmasının yerini artık çağdaş eğilimleri bünyesinde barındıran sanat eserleri almaya başlamıştır. Daha çok şehir meydanlarında etki alanını genişleten sanat yapıtları yerleştirme, duvar vb. yüzeylerin boyanması, sokak sanatının varyasyonları, kamusal alan etkinlikleri, sergileri, arazi sanatı ve daha da ötesinde etkileşimli sanat gibi birçok farklı yaklaşım ile sanatçılar kamusal alana müdahale eden eserler ortaya koymaktadırlar.

Kamusal mekânlardaki yaşamın sanatsal ögeler ve sanat eserleri ile desteklenerek kalitesinin arttırılması, bahsi geçen kültürel kalitenin önemli bir yaşam dinamiği haline gelmesine sebep olmaktadır. Toplumda varlık gösteren bireylere sanat aracılığıyla günlük rutin eylemlerinin yanında belli anlar veya zaman aralıklarında nefes alma ve rahatlama hissiyatı sağlanmaktadır. Böylelikle yaşamı tekdüzelikten kurtaran önemli bir kültürel yapının oluşması da gerçekleştirilmiş olur.

1.2.1. Kamusal Alanda Sanat Etkinlikleri

Kamusal alanın birçok kültürel kullanımı vardır. Gerçekleştirilen uygulamaların ve etkinliklerin başında sokak sergileri, sokak tiyatroları ve sokak sanatı gelmektedir. Sokak sergileri, kapalı mekânların bize sağladığı ortamdan daha sıcak ve samimi bir deneyim imkânı sunmaktadır. Kamusal alana açık toplumun tüm kesimlerine hitap eden galeri ve müzeler, günümüzde amacından sapmış bir şekilde etkinliklerine devam etmektedir. Galeriler ticari sanat piyasasının ana merkezleri haline gelmiş ve ekonomik kaygılar içerisinde etkinliklerini sürdürmektedirler. Bu ekonomik kaygılar dolaylı olarak samimi hislerin ve kültür paylaşımının azalmasına, müzelerin ve galerilerin toplum üzerindeki etkisinin zayıflamasına neden olmaktadır. Bunların aksine açık hava sergileri ve açık havada yapılan sanat etkinlikleri toplumun her kesimine ulaşarak ve etki alanını genişleterek yarattığı paylaşım ortamı ile insanların gündelik yaşamdan uzaklaşmalarına, sıkıntılarını bir süre de olsa unutmalarına imkân sağlamaktadır. Kamusal sanat toplumun her kesiminin sanatı deneyimlemek ve paylaşmak gibi birtakım duyguları tatmasına fırsat vermektedir.

Bunun en etkili örneklerinden biri 2017 Şubat ayında gerçekleştirilen AÇIKPPQQMM etkinliğidir. “Açık Alan” “PPQQMM” ve “Art Is Death” gibi kolektiflerin oluşturduğu sanat, iletişim ve paylaşımın zirveye ulaştığı bir organizasyon olmuştur. Gönüllü kolektiflerin bir araya gelerek hiçbir otorite veya kurum desteğine bağlı olmaksızın gerçekleştirdikleri etkinlik, halk ile birlikte yapılan üretimleri ve süreçlerini kapsamaktadır. Kolektiflerin amaçları çocuk, yaşlı, genç veya hiçbir sosyal sınıf gözetmeksizin sanatsal ögeleri paylaşmak ve toplumla birlikte üretmek olmuştur (Görsel 1). Bu etkinlik

içerisinde grafiti, sokak sanatı, stencil, serigrafi tekniklerinin yanı sıra resim ve müzik atölyeleri de yer almıştır. Etkinlik süreci belirli bir plan dâhilinde devam ederken yoldan geçen insanlar da üretimin bir parçası olmuştur. Böylece ileri derecede estetik paylaşıma açık bir etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Görsel 1. Alpha Rising, bir katılımcı çocuk ile serigrafi baskı yaparken, İstanbul, 2017

Günümüzde sanat eserleri belirli otoriteler tarafından yalıtılmış yapısıyla, sanat simsarlarının oyuncağı haline gelmiştir. Beyaz küpün ötesinde bir araya gelen kolektiflerin kaygıları doğrultusunda gerçekleştirilen etkinlik amacına ulaşmış, sanatın toplumla buluşması sağlanmıştır. Türkiye'de uzun süredir toplumla yaşanan sıkıntıları ve toplumsal ağrıları bir anlık veya bir zaman diliminde üzerlerinden atan katılımcı gruplar, içinde bulundukları üretim sürecini oldukça yapıcı, yenileyici ve onarıcı bir enerjiye dönüştürmüştür. Katılımcılar açısından sanatsal üretimin zirveye ulaştığı etkinlikte büyük bir izleyici kitlesi uygulama sürecine dâhil edilmiştir. Sokak sanatçısı Alpha Rising ile 28 Aralık 2017 tarihinde e-mail ortamında yapılan görüşmede kendisi süreci şu şekilde özetlemiştir:

> "*Paylaştığımız ve paylaştıkça pekiştirdiğimiz bu olumlu enerjinin ışığının yansımasını, tüm sınıfsal farklılıklara rağmen sokakta biriken yüzlerce insanın gözlerinde görmek, verilen emeğin karşılığının en büyük göstergesi ve karşılığı idi*."

Yapılan etkinlik kamusal mekânda sanat üretiminin toplumla buluşmasının iyi bir örneğidir. Günümüz tüketim ve ekonomik hırs toplumunun, sanatçıları da içerisine aldığı bu günlerde sanatın ana unsurunun toplumu kültürel anlamda oluşturan ve ona katkılar sağlayan biçimde olması gerekmektedir (Görsel 2). Etkinlik, bu tarz faydacı düşüncelerden aslında ne kadar uzaklaştığımızı da tekrardan hatırlatmaktadır.

Görsel 2. Açıkppqqmm etkinliği sırasında tişörtüne baskı yaptıran ufak bir kız çocuğu, İstanbul, 2017

Sokakta gerçekleştirilen tiyatro ve müzik etkinlikleri yanı sıra heykel ve yüzeylere yapılan müdahalelerle birlikte kamusal sanat açık alanda etki gücünü artırarak birer kültürel ögeye dönüşmektedir. Sanatçılar bazen alternatif bir duruş, bazen de ekonomik kaygılar yüzünden sokağa inmektedir. Bu açıdan kamusal sanat toplumdaki bireylerin günlük hayatlarına müdahale ederek sıradan ritmi içerisindeki yaşamlarını zenginleştiren bir etken olarak kabul edilmektedir. Tiyatro ve müzik uygulamalarının kamusal mekânda etkinliğini sürdürmesi, sanatçıların “popüler” olana karşı olmanın verdiği kaygı doğrultusunda, toplumdaki bireylere yukarıdan bakmadan, onlarla bir bütün olma isteği olarak düşünülebilir. Bunların yanında doğrudan etkileşim sanatın

tüm çeşitleri için vazgeçilmez bir deneyim sağlamakta ve sanatı toplumdaki her birey tarafından tüketilebilir bir öge ve bir deneyim sürecine dönüştürmektedir.

Ögel'e göre 1958'de ilk olarak Allan Kaprow'un kullandığı "Happening: Olay" deyimi çok çeşitli eylemleri ve deneyimleri kapsamaktadır. Pop Art ile aynı dönemlere rastlayan Happening'ler 1960'larda en hareketli zamanlarını yaşamıştır. Sanat, artık sadece iç mekânda değildir; sanatçı ve nesne ile şehir-sokaklar yeni bir deneyim ve farklı bir algı ortamına dönüşmektedir. Bu durum sanatın bugün sadece maddesel bir obje olarak görülmediğinin en büyük delilidir ve Avrupa ve Amerika'da türlü niteliklerde kullanılmıştır. Sokak, kamu çevresini olay çevresi olarak algıladığından Happening için en uygun mekân olmuştur. Bir çeşit sokak oyunu ve tiyatrosu olarak da değerlendirilebilir. Bu açıdan eski sokak gösterileri ile benzetilirken ayrıca bugün giderek dans ve tiyatronun sokağa inme çabaları bu geleneğin asıl devam ettiricisi olarak düşünülmektedir. Fakat Ögel (1977: 13) tiyatro ile Happening'lerin sahneleme ve bazı efektlerin benzerliği dışında karıştırılmaması gerektiğini ileri sürmektedir

1.2.2. Kamusal Alanda Görsel Sanat Uygulamaları

Kamusal alanda sanat türlerini net olarak sınıflandırmak, sıralamak veya tanımlamak pek de mümkün değildir. Sanatçılar, tekniğin sınırlarını zorlayan halleriyle birlikte ayrıca kamusal alanın çok farklı imkânlarını akla gelmeyecek biçimde kullanma olanağına ve özgürlüğüne sahiptirler. Bilinen anlamlarıyla sıralamak gerekirse kamusal alanda en çok kullanılan sanatsal biçimler yerleştirme, heykel, açık alan sergileri (etkinlikleri), performans ve yüzey boyama olarak gösterilebilir.

Sanatın kamusal alana çıkışı plastik sanatlar bağlamında ilk olarak anıtlar ve heykeller ile olmuştur. Bunlar çoğu zaman yaşanılan çevrede vazgeçilmez birer değer olarak yerini almaktadır. Efsaneler, başarılar, hikâyeler, savaşlar veya zaferlerin yanında liderler kalıcı olarak vücut bulmakta ve etki alanlarını genişleterek sürdürmektedirler. Türkiye'de başkent Ankara'nın merkezi Ulus Meydan'ındaki Zafer Anıtı ve İstanbul Taksim

Meydanı'ndaki Cumhuriyet Anıtı gibi Türkiye'de ve dünyadaki önemli şehirlerin birçoğunda sembolik anıtlar ve heykeller yer almaktadır.

Görsel 3. Ankara Ulus Zafer Anıtı,1927

Görsel 4. İstanbul, Taksim Cumhuriyet Anıtı, 1928

1960'lardan sonra sanat olgusundaki büyük değişim ve artık nesnenin yanında düşüncenin de bir sanat eseri olarak değerlendirilmesi sanat tarihinde büyük kırılmalara sebep olmuştur. Dada ile başlayan süreçte Performans Sanatı, Kavramsal Sanat, Enstalasyon (Yerleştirme) gibi sanat hareketleri aklın ve nesnenin sınırlarını zorlayan sanatçıların kendilerini ifade etmelerinde yeni bir dil ve düşünce biçimine dönüşmüştür. Bu doğrultuda meydanlardaki heykeller daha soyut bir ifade biçimi ile etki gücünü farklılaştırmıştır. Anish Kapoor tarafından tasarlanan Chicago Millenium Parkta bulunan Bulut Kapısı (Cloud Gate) heykeli, yansıtıcı yüzeyi sayesinde izleyenlerin parkın içerisindeki kendi yansımalarını ve konumlarını farklı bir biçimde algılamalarına imkân sağlamaktadır. Eser gerçekleştirildiği 2004 yılından sonra kentin sembollerinden biri haline gelmiştir (Görsel 5,6).

Görsel 5 ve 6. Anish Kapoor, Bulut Kapısı, Chicago, 2006

Soyut heykellerin yanında günümüzde heykel algısı tamamen farklı bir boyuta ulaşmış ve kamusal mekânlarda binalar ile yarışır hale gelmiştir. Çağdaş sanatçılar teknolojinin olanakları ve uçsuz bucaksız fikir kıvılcımları ile

yapıtlarında sınırları zorlayan eserler ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda ele alınabilecek olan sokak sanatçısı Kaws'ın eserleri iyi birer örnek teşkil etmektedir. Kaws'ın başlangıçta oyuncak olarak piyasaya sürdüğü Companion (Arkadaş) isimli maskotu, günümüzde artık devasa boyutlarda heykellere dönüşmüştür. Popüler kültür ögelerini ve Michelin gibi bazı kurumların maskotlarını kendi maskotu ile harmanlayarak sanatına dâhil eden Kaws, kendi maskotu Companion ile artık bir marka değeri kazanmıştır. Kaws'ın bu eserleri insana özgü yapısı ve yalın ifade biçimi ile kamusal mekânda ilk görüşte insanı kendisine çeken samimi bir özelliğe sahiptir (Görsel 7, 8, 9).

Görsel 7. Kaws, Yorkshire Heykel Parkı, İngiltere, 2016

Görsel 8. Kaws, Texas, 2010

Görsel 9. Kaws, Hong Kong, 2010

Kamusal sanat toplumun kültürel anlamda iyileşmesini sağlamaktadır. Böylece bireyler monoton hayatlarının içerisinde nefes alacak zaman

aralıklarına sahip olmaktadırlar. Kamusal alanda varlık gösteren sanat eserleri kültürel etkisinin yanında ekonomik olarak da katkı sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse kamusal mekânda mimari yapılar ve heykeller ile büyük bir öneme sahip olan İtalya gibi ülkeler turistler tarafından büyük ilgi görmekte ve sürekli olarak diğer ülkelerin kültürel akınlarına uğramaktadır.

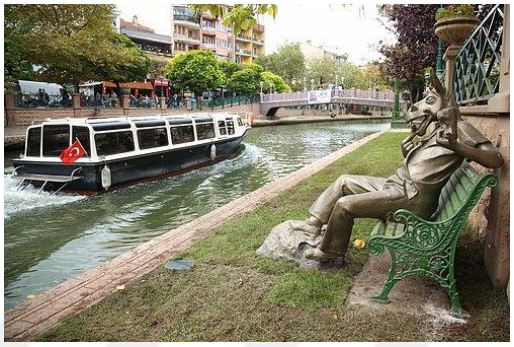
Bununla birlikte kültür endüstrisi olarak adlandırabileceğimiz birçok olgu ile günümüzde sanat yapıtları ve dolaylı olarak sanat eserleri hediyelik eşya, ürün veya meta olarak satışa sunulmaktadır. Bu ürünler bulunduğu mekâna sembolik ve ekonomik değer kazandırmaktadır. Bu kaygının bir örneği de Chicago'daki Picasso heykelidir (Görsel 10). Kültürel haritada Chicago'nun yer edinmesini sağlamak amacı ile yapılan bu heykel, dünyanın en ünlü sanatçılarından Picasso'ya sipariş edilerek 1967'de Chicago Kent Merkezi önünde inşa edilmiştir. Eser yapımından sonra halk tarafından tepkiler çekmiş olsa da bugün turizm broşürlerinde kültürel bir çekim eseri olarak Chicago'nun eşsiz sembollerinden olmuştur (Çağlın, 2010: 49).

Görsel 10. Picasso Heykeli, Chicago, 1967

Bir kentin sembolü olan ve bulunduğu bölgeleri daha da anlamlı kılan sanat yapıtları toplum ile bütünleştiği oranda kültür ve ifade alanını genişletmiş demektir. Sanat yapıtları kamusal mekânda toplum ile bütünleştiği seviyede anlam kazanmaktadırlar. Bu açıdan en iyi örneklerden birisi Eskişehir'de Porsuk Çayı kenarında çekirdek çitleyen eşek heykelidir. Mizahi açıdan çevre kirliliğine dikkat çeken heykel halk ile bütünleşerek kısa sürede ilgi odağı

olmuştur (Görsel 11, 12). Bir rahatsızlığı dile getirmenin kamusal mekânda çok farklı yöntemleri vardır. Bu doğrultuda iyi bir örnek olan Eskişehir'deki Eşek Heykeli gündelik yaşamdaki bazı olumsuz durumların veya bazı olayların sanat yapıtları aracılığı ile gündem oluşturularak, konuşularak nasıl değiştirilebileceğini göstermektedir.

Görsel 11 ve 12**.** Eskişehir Porsuk Çayı kenarında çekirdek çitleyen eşek heykeli, 2017

1.2.3. Çeşitli Yüzeylerde Gerçekleştirilen Uygulamalar

Sanat ve iletişim bir bütün olarak ele alındığında ve biri diğerinden yoksun olduğunda eksik bir şeylerin olduğu aşikârdır. Duvar yüzeyine yapılan uygulamalar insanların bir arada yaşamaya başladıkları mağara resimlerine kadar dayandırılabilir. Yüzyıllar öncesinde insanoğlu iletişime geçebilmek için ve bir ifade aracı olarak mağara duvarlarını kullanmıştır. Bu bağlamda duyma ve konuşma duyumuzdan önce gelen ve en kendiliğinden iletişim biçimi olarak kabul edilebilecek olan görme eylemi yüzey olarak ilk duvarın etki alanına girmektedir. Günümüzde galeri ve müzelerde eserler standart düzende duvarların üzerinde insanın fiziki yapısının gerektirdiği biçimi ile sergilenmektedir. Duvar ifadenin ve iletişimin ilk aracı olmasının yanında en yalın biçimde izleyici tarafından algılanan bir üretim yüzeyidir.

Duvar resimleri sanatsal bağlamda ele alındığında 15. yüzyıl fresklerinden günümüze uzanan uzun bir yelpazede incelenebilir. Çoğunlukla kilise duvarlarında dinsel bir kaygı ile resimlenen yüzeylerde ilk örneklerine rastladığımız duvar resimleri artık mekânsal tasarımın bir ögesi olarak bina cephelerinde kullanılmaktadır. Günümüze kadar birçok kaygı ve farklı biçimlerde kendini gerçekleştiren duvar resimleri, grafiti ve sokak sanatı ile farklı bir kavram, olgu çerçevesinde varlığını sürdürmektedir. Bugün mural

olarak adlandırılan bu olgu bilinen anlamındaki Diego Rivera'nın öncülük ettiği Meksika murallarından farklı bir konumdadır. Her ne kadar aynı ismi taşıyor olsa da murallar artık tüm sosyolojik kaygılarından uzaklaşarak kamusal alan bina ve gökdelenlerin duvarlarında varlığına yeni bir anlam kazandırmaktadır. Sokak sanatının teknik ve disiplini ile üretilen bu yapıtlar günümüz kamusal mekanlarını zenginleştiren devasa birer tuval resmi niteliğindedir. Bugün kent binalarının yüzeylerindeki resimler mimari ile yarışırcasına daha büyük boyutlar kazanmış durumdadır. 1980'lerde büyük oranda kamusal alanda ve duvarlarda etkinliğini gösteren grafitiler ile kent sokaklarına yayılmaya başlayan duvar resimleri günümüzde artık grafiti kavramının yanı sıra mural ve sokak sanatına evrilmiştir. Dünyada birçok ülkede çeşitli sponsorluklar ile büyük mural festivalleri düzenlenmektedir. Türkiye'de 2012 senesinden bu yana Kadıköy Belediyesi sponsorluğunda gerçekleştirilen "Mural İstanbul Sokak Sanatı Festivali" ise ülkemiz için büyük öneme sahiptir (Görsel 13). Kadıköy'ün kentsel görüntüsüne katkı sağlayan bu festival, toplum tarafından olumlu olarak karşılanmakta ve hatta bazı kuruluşlar, kişiler tarafından bu eserlerin tanıtımı ve gösterilmesi adına mural turları bile düzenlenmektedir.

Görsel 13. Mural İstanbul Festival'inden "The Writer Material" (TWM crew) grubunun çalışması, Kadıköy, 2017 (Fotoğraf: Mehmet Naci Demirkol)

Bugün artık büyük bir fenomen haline gelen büyük binaların işlevsiz cephelerini boyama eğilimi mimari zeminleri en yalın ve görsel yollarla özgür yüzeyler haline getirmektedir. Sanatçılar ve özellikle sokak sanatçıları günümüzde duvarları artık birer tuval yüzeyi olarak görmektedir (Ögel,1977: 9). Yüzeylerdeki resimsel ögeler giderek büyüyen boyutları ile etkinliğini daha da arttırmıştır.

Duvarların yanı sıra kamusal alanda sınır tanımayan üretim ve sergileme olanakları sanatçılara farklı imkânlar tanımaktadır. Sadece duvar yüzeyi ile sınırlı kalmayan sanatsal deneyim süreçleri ve sanatçılar kendilerine yeni üretim materyalleri bulmaktadırlar. Bunun en etkili örneklerinden birisi "Açıkhava Sergisi Çağdaş Sanat Açık Havada" projesidir.

Ströer Kentvizyon ve Artnivo iş birliği ile Eylül / Aralık 2016'da ilki gerçekleşen Çağdaş Sanat Açık havada projesinin ikinci sergisi "İnsan Eli Değmiş Gibi" Ocak 2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Ströer Kentvizyon billboardlarında şehir manzaraları içinde konumlanarak İstanbullularla buluşan proje süresince eserler önünden geçip giden insanlar ile kısa karşılaşmalar sağlamıştır. Sanatsal kaygıları doğrultusunda yaşadığı çevreyi, doğayı ve kenti anlamlandırmada sanat eserlerini kopyalayarak anlamını sorgulama ve kamusal mekânda etkisini arttırma arayışında olan sanatçılar, çalışmalarını kamusal alanlardaki reklam panolarında sergileyerek, ayrıca kent, insan ve sanat üçgeninde sanatın işlevini ve etki alanını da genişletmektedir (Rüstem, 23 Aralık 2017). Böylece reklam sektörünün birer aracı olan billboardlar ile gündelik bir reklam ögesi gibi sunulan sanat yapıtları, en sade, etkili ve hızlı şekli kullanılarak sergilenmiştir. Bu etkinlik çerçevesinde gerçekleştirilen sanat eserleri izleyicilere gündelik hayatın içindeki en yakın araç ile ulaşmıştır.

Görsel 14. Çağdaş Sanat Açık Havada, İstanbul, 2016

Görsel 15. Çağdaş Sanat Açık Havada 2, İstanbul, 2017

Kamusal mekânda varlık gösteren sanat eserleri kısa sürede etkisini yaymakta ve sokaktaki bireyler ile yakın iletişime girerek halkın içerisine karışmaktadır. Sokakta üretim yapan sanatçılar çoğu zaman aynı dili konuştukları topluma, halka ve sokağa kendilerini yakın hissettikleri için bu yolu izlemektedirler. Yakın kaygılar doğrultusunda üretim yapan sokak sanatçıları da kamusal mekânda aynı yolu izleyerek reklam panoları ve billboardlar üzerine eserlerini gerçekleştirmişlerdir (Görsel 16). Bu sergileme tekniğinin oldukça farklı yöntemleri bulunmaktadır. Dünyaca ünlü sokak sanatçısı Keith Haring doğrudan halkın içerisinde afişlere müdahale ederken yine dünyada sayılı sokak sanatçılarından olan Kaws, afişlerin üzerine kendi maskotunu uygulamıştır. Sanatçı illegal olarak bu afişleri reklam panolarına yerleştirmektedir (Görsel 17). Kaws bir yandan kendi afişlerini tasarlayarak reklam panolarına yerleştirmekte öte yandan hazır reklam afişlerinin üzerine de müdahalelerde bulunarak sanatını icra etmektedir. Dolayısıyla Kaws reklam sektörünü ve afişlerini kendi sanatı için birer araç olarak kullanmaktadır. Bununla da kalmayan sanatçılar sokakta bulunan tabelalardan kent mobilyalarına kadar neredeyse tüm materyalleri birer üretim nesnesi veya tuval yüzeyi olarak görmektedirler.

Görsel 16. Keith Haring, New York, 1980'ler

Görsel 17. Kaws, New York, 2006

Sokak sanatçıları tarafından yapılan bu eylemlerin benzer bir örneğine Türkiye'de de rastlanmaktadır. Power FM ve Milk Galeri sponsorluğunda 2012 senesinde gerçekleştirilen projede, sokak sanatçıları tarafından İstanbul'un farklı bölgelerinde billboardlar boyanmış ve projenin süreçleri çeşitli yayın organları ve internet aracılığı ile canlı olarak gösterilmiştir (Görsel 18). Farklı bir alt yapısı olan etkinlikte sanatçılar Power FM logosunu kendi tarzlarında yansıtmaya çalışmışlardır (Görsel19). Böylece sokak sanatı reklam sektörünün ögeleri ile birleşerek aynı zamanda kamusal mekândaki insanlar

ile anlık ve canlı olarak etkileşime geçmiştir. Kamusal alanda sınır tanımayan sokak sanatı, çevremizde bulunan sınırsız nesne ve materyalleri kullanma olanağına sahiptir. Etki alanı da bu çeşitlilik doğrultusunda daha fazla bireye ulaşarak görevini yerine getirmektedir.

Görsel 18. Met, Power FM etkinliği, İstanbul, 2012

Görsel 19. Murys, Power FM etkinliği, İstanbul, 2012

Sanatçı tarafından kamusal alanda gerçekleştirilen sanat eserleri çoğunlukla planlı ve kurgulanmış bir amaca yönelik olmasının yanı sıra toplumdaki bireyler üzerinde renk ve estetik değerler bakımından bir rahatlama ve mutluluk hissi vermektedir. Sanatın işlevi sadece kapalı bir mekânda sınırlı bir çerçeve içerisinde sergilenmesi değildir. Galeri ve müzelerde sergilenen eserler her ne kadar kültürel bir miras olarak büyük öneme sahip olsa da sanat

eserleri günümüzde toplumdan uzaklaşmış, fiziksel sınırları olan ve sanat nesnesinin kısıtlı bir yapı içerisinde kendini ifade etmeye çalıştığı bir kafese dönüşmüş durumdadır. Kamusal mekânda gerçekleşen sanat yapıtları bu olguyu ortadan kaldırmaktadır. Sanatçının kaygısı gereği bir eser ne kadar fazla kişiye görünür olursa bu doğrultuda amacına ulaşmış demektir. Kamusal alan bu imkânı fazlası ile sağlamaktadır. Tüm bunların yanında kamusal mekânda sanat ayrıca birçok amaç için projelendirilip kullanılmaktadır. Bu projeler bir rahatsızlığı dile getirmek, farkındalık yaratmak ve sosyal sorumluluk kaygısı güdülerek oluşturulabilmektedir.

2. BÖLÜM

SOSYAL SORUMLULUK VE SANAT

2.1. SOSYAL SORUMLUK KAVRAMI

Sorumluluk kavramı kişisel olarak benimsenen ve sosyal açıdan fayda sağlayan birtakım sonuçlara sahip olan bir olgudur. Sorumluluk bu açıdan "kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet" (TDK, 2018) olarak tanımlanmaktadır.

Toplum içerisinde varlığını sürdüren bireyler birçok hakka sahip olmakta ve bazı görevler üstlenmektedir. Bu açıdan bireyler yaşadığı topluma, ülkesine ve dolaylı olarak dünyaya karşı büyük sorumluluklara sahiptir. Toplumsal ortam ve yaşam kalitesinin iyileşmesinde sorumluluk bilincine sahip yönetici ve bireyler önemli rol oynamaktadır (Kınam Dokuzlar, 2015: 273).

Sosyal kavramı ise daha çok toplum ile ilgili, toplumsal anlamına gelmektedir. Toplumlar birlikte ne kadar uyum içerisinde bir yaşam sürdürebilirler ise o doğrultuda olumsuzluklar ortadan kalkmaktadır. Pozitif kaygıların veya eylemlerin toplumun bazı kesimleri yerine bütünü tarafından içselleştirilmesi, bulunan ortamda ve hatta dünyada olumlu yönde büyük değişimlere sebep olabilecektir.

Sosyal sorumluluk kavramının bireylerin, birlikte yaşadığı toplum içerisinde insani değer ve yargıların daha hâkim olduğu bir yaşam tarzını benimsemeleri gerekliliğinden ortaya çıktığı söylenebilir. Ayrıca bu kavram bireysel olgulardan yola çıkılarak toplumun genelini nitelendirmeli ve toplumsal bir zeminde incelenmelidir. Genel olarak sosyal sorumluluk kavramını, insanların toplu yaşamdaki faaliyetlerinden kaynaklanan dış çevrelerinde yarattıkları zararlı etkilere karşı önlem almaları olarak da tanımlamak mümkündür (Bayraktaroğlu, Ersoy Yılmaz ve Can, 10 Ocak 2018).

Sosyal sorumluluk kavramı günümüzde ağırlıkta kurumsal olarak ele alınmaktadır. Fakat toplumu oluşturan bireylerin ailesine, yaşadığı topluma, ülkesine ve hatta dolaylı olarak uluslararası alanda insanlığa hizmet edecek

bir takım sosyal sorumluluklara sahip olması gerekir. Böylece toplum içerisindeki bireyin kendi hareketlerine ve düşüncelerine yön vererek diğer bireylere karşı davranışları ile örnek olması gerekmektedir.

Sorumluluk anlayışı temelde bireysel olarak ele alınmalı ve bu durum kişisel olarak içselleştirilip uygun fırsatlar çerçevesinde hayata geçirilerek birer gönüllülük, hayırseverlik ve toplumun geleceği açısından nesilden nesle aktarılabilen birer fayda veya bilinç olarak diğer insanlara aktarılması gerekmektedir. Burada asıl olan olgu sorumluluğun gönüllülük bağlamında ele alınmasıdır.

Gönüllü kelimesi "bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen" (TDK, 2018) anlamında kullanılmaktadır. Bu şekilde olduğunda bireysel ve toplumsal olarak bir ilerlemeden söz edilebilir. Aksi halde çıkar ve kâr amaçlı yapılan her eylem olduğu yerde başladığı etkinliğini sonlandırmaktadır. Sosyal hassasiyet ve fayda anlamında bu değerlere sahip toplumlarda ilerleme ve paylaşım daha fazla olmakta ve şüphesiz daha dinamik bir toplum yapısını oluşturmaktadır. Karşılık beklenerek ve belirli çıkarlar doğrultusunda gerçekleştirilen her eylem ilerlemeden ve gelişmeden uzak "mış" gibi görünmektedir.

Sosyal sorumluluk; tüm insanların ve otoritelerin, içinde bulundukları toplumun yaşam standartlarını arttırmak amacıyla kendi çalışanları ve onların aileleri, halk ve bütün toplumla birlikte daha iyi bir dünya ve yaşam alanları için ekonomik, çevresel, kültürel ve sosyal iyileşmeye katkı sağlama sorumluluğudur (Tuncer, 20 Mart 2017).

Kişilerin uymakla yükümlü oldukları ve yasalar çerçevesinde gerçekleştirdikleri eylemler sosyal sorumluluk kapsamına girmemektedir. Sosyal sorumluluk gönüllülük temelinde şekillenir ve yasalar içerisinde var olan bir olgu değildir.

"B. Caroll yaptığı araştırmalar sonucunda sosyal sorumluluğu üç sınıfa ayırmıştır. Bunlar;

a) Sosyal Zorunluluk: Bireylerin uyması zorunlu olan yasalarda bulunan kanunlar.

b) Sosyal Tepki: Bireylerin toplumdan gelen talepleri gönüllü ya da gönülsüz bir şekilde yerine getirmeleri.

c) Sosyal Heveslilik: Bireylerin sosyal sorumluluk kapsamı içerisinde yer alan olguları gönüllü olarak yerine getirmeleridir (Çelik, 2004 akt. Çakır, 2006).

Gönüllü ve istekli olarak belli otoriteler veya baskılar altında kalmadan gerçekleştirilen her eylem amacına doğrudan ulaşmış sayılabilir. Sosyal heveslilik hiçbir çıkar gözetmeden içinde yaşadığı veya farklı toplumlardaki insanlar için imkânlar dâhilinde bireysel hareket sistemi olarak adlandırılabilir. Toplumun geneli düşünüldüğünde tekil olarak yapılan eylemlerden ziyade karşılıklı paylaşım ve birlikte bir yaşam hâkim kılınabilirse, bir topluma dışarıdan bakıldığında iyi bir örnek teşkil etmesinin yanı sıra bulunduğu çevrede ve hatta dünyada büyük değişimlere neden olabilecektir.

2.2. SOSYAL SORUMLULUĞUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KULLANILDIĞI ALANLAR

Günümüzde sosyal sorumluluk kavramı büyük oranda toplum tarafından kurumsal olarak algılanmakta ve bilinmektedir. Bir kurumun kaynaklarını toplumun yararı adına kullanması ve topluma bir takım olumlu faydalar kazandırmak ve bu faydaları sürdürülebilir bir biçimde devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır.

Sosyal sorumluluk kavramının günümüzde yaygın biçimde birçok alanda kullanılmasına rağmen kökeni tarihin çok eski zamanlarına kadar dayandığının söylemek mümkündür. İlk zamanlardan günümüze kadar sosyal sorumluluk kavramı yaşamın içerisinde var olmaktır. Toplum içerisinde bireysel inisiyatif çerçevesinde şekillenen sorumluluk duygusu bireylerin duyarlılığı ile doğru orantılıdır.

Sosyal sorumluluk düşüncesi ilk olarak toplumların bir aradaki yaşayışlarını ve birtakım davranışlarını düzenleyen dinlerin içerisinde belirmeye başlamıştır. Toplumun düzeninin sağlanması özellikle dinsel kuralların insan davranışlarını kontrol altına almasıyla başladığı söylenebilir. Dinler aracılığı ile belirli bir topluluk veya bireyler üzerine birtakım yaptırımlar ve kurallar uygulanmıştır. Ayrıca bu kurallar kişilerin davranışlarını olumlu yönde değiştirmeye yönelik birtakım ahlaki değerler ortaya koymaktadır. Kişilerin hak ve özgürlüklerine saygı gösterme ve toplumla bir arada yaşamak adına bireylere bazı sorumluluklar yüklenmiştir.

Daha sonraki süreçte sorumluluk düşüncesi toplumun düzenini, yaşayışını ve iş yapışını belirleyen kanunların içerisinde kendini göstermektedir. Bu yasalar daha çok ticari anlamda ortaya çıkmış olsa da toplumdaki işleyişi ve işçiye ödenecek ücret ve borç sorumlulukları çerçevesinde şekillenmektedir. Tarihteki bilinen en eski yasalar Hammurabi kanunlarıdır (Coşkun, 2008: 70).

Ayrıca dinlerin aktif olarak etkinliğini sürdürdüğü dönemlerde, kilisenin öncülüğünde ve farklı dinlerde de dini liderler tarafından halka yardım etmek adına sorumluluk ilkelerini kendine görev edinmiş bazı vakıf ve dernekler kurulmuştur. Bu dernekler toplumdaki fakir ve imkân sahibi olmayan kesimlere çeşitli yardımlar sağlamaktadır (Çakır, 2006: 6).

Daha sonraki süreçte yaygınlaşan bu olgu toplum içerisinde din ile alakalı olan veya olmayan bir takım dernek ve vakıfların ortaya çıkıp yaygınlaşmasına neden olmuştur. Günümüzde bu tarz kuruluşlar varlıklarını aktif olarak sürdürmekte ve birçok sosyal sorumluluk projesi vasıtası ile topluma olumlu katkılar sağlamaktadır.

15. ve 16. yüzyılda gerçekleşen Rönesans ve Reform hareketleri ile artık dünyanın büyük bir bölümünde ve özellikle batı toplumlarında din olgusunun zayıflaması ve manevi yapının toplum üzerindeki ağırlığı ve yaptırımlarının ortadan kalması ile maddi değerlerin önemi artmaya başlamıştır. Din olgusunun özellikle bir sembol olarak yaşamda varlığını sürdürmeye devam edeceği bir sürece girilmiştir. Özellikle sanat ve ticaret alanındaki büyük değişimlerin meydana geldiği bu dönemlerde toplumun yaşayışını büyük oranda değiştirdiği gözlemlenmektedir (Coşkun,2008: 70).

16. ve 18. yüzyıllarda ise devlet otoriteleri kendini göstermekte, hâkim olan din otoritesi bir sembol olarak var olmaktadır. 16. yüzyıl Batı Avrupa'sında ortaya çıkan ve Merkantilist teori olarak adlandırılan bu olguya göre toplumun refah seviyesi ülkenin sahip olduğu maddi ögeler ve onun refahı ile eş değerde görülmekteydi. Bu dönemde fakirlere yardım etmek ve işsizlere istihdam sağlamak devletin güvencesi ve sorumluluğu altındaydı. Hâkim devlet ekonomik yapıyı elinde tutarak yapılan işten en fazla kârı elde etmek adına işçiyi çok düşük ücretlerle çalıştırmaktadır. Merkantilizmin ekonomik anlamda

kurgulanan sonuca ulaşamaması, bozulan toplum yapısı, artan fakirlik, varlığını hissettiren enflasyon ve yanı sıra adaletsiz gelir dağılımı toplumda huzursuzluklara yol açarak sorumluluk adına olumsuz sonuçlara yol açmıştır.

Sosyal sorumluluk kavramının asıl belirmeye başladığı dönem 19. yüzyıl Sanayi Devrimi'ne denk gelmektedir. Serbest piyasa ekonomisi ve ticarette "her şey mubahtır" anlayışı kurumların farklı açılardan işlerliğini desteklemek ve tanıtımlarını yaparak kâr amacı güttükleri bir dönemin içerisine girildiğini göstermektedir (Coşkun,2008: 71).

Bu dönem hâkim görüşlerden bir tanesi olan Newtoncu görüştür. Bu görüşe göre potansiyel pazardan kâr oranı ne kadar fazla gelir elde edilebilirse kuruluşlar amacına o kadar ulaşmış olmaktadır. Bu dönemde işçiler temel hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılarak bir yandan işverenler tarafından birer araç veya robot olarak görülmektedir. Ayrıca sosyal anlamda hiçbir ihtiyaçlarına da cevap verilmemektedir. Bu dönemde kurum ve kuruluşlar toplumun refahından çok maksimum kâr elde etmenin peşindedir.

1980'li yıllara kadar bu süreç kuruluş sahiplerinin kârı tamamen kendileri lehine kullanmalarına kadar süregelmiştir. 1950'li yıllarda gerçekleştirilen birtakım kanunlar aracılığı ile sosyal sorumluluk alanında yasalar yürürlüğe konulmuştur. Bu yasalar doğru reklam, çevre sağlığı ve yapılan reklamlardan kamunun faydalanması gibi konuları kapsamaktadır. 1980'li yıllarda artık en büyük kârın kamu hizmeti doğrultusunda yapılan eylemler aracılığı ile hem kuruluşlara hem de topluma kazandırılacak faydalarla mümkün olacağı düşüncesi yaygınlaşmaya başlamıştır. Duyarlılığın gün yüzüne çıkması, bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile sosyal sorumluluk düşüncesinin daha da belirginleşmeye başladığı görülmektedir. Ayrıca işçinin hak ve özgürlüklerinin korunması daha olumlu ve yaşanabilir bir toplumun oluşmasını sağlamıştır (Çakır, 2006: 8-12).

Sivil toplum kuruluşları ve çeşitli dernek ve vakıflar aracılığı ile gerçekleştirilen birçok sosyal sorumluluk projesi günümüzde de etkinliğini büyük oranda sürdürmektedir. İnsan hakları, kadına şiddet, ırk ayrımı yanında maddi ve manevi imkânsızlıkların yaşamı zorladığı çevrelerdeki toplumların hayatlarını olumlu yönde değiştirebilmek adına birçok etkinlik

düzenlenmektedir. Ayrıca temel yaşamsal ihtiyaçlara ilaveten sosyal, kültürel ve sanatsal ihtiyaçların belirli zaman aralıklarında karşılanması ile yaşamdan alınan tadın seviyesi arttırılmaya çalışılmaktadır. Sanat, toplum refahının belli bir seviyeye geldiği çevrelerde insanların temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra tüketebileceği bir olgu olarak görülmektedir. Fakat bu duruma karşılık olarak yaşadığı çevrede birçok olumsuz durum ve yetersizliklerin arasından sıyrılıp kendini ifade edebilen birçok sanatçı örneği görmek mümkündür. Getto, banliyö ve varoş bölgelerde yetişen birçok sokak sanatçısı da olumsuz şartlarda yetişerek günümüzde saygı duyulan bir sanatçı statüsüne ulaşıp, sanatsal dil ve kaygılarını ifade edebileceği çevrelerde kendini kanıtlamıştır.

Toplum ve birey ayrımı göz etmeksizin gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projeleri kültürel ve sanatsal anlamda hem yaşanılan çevreyi yeniden inşa etmekte ve büyük oranda toplumdaki bireyleri etkileyerek yaşamlarını olumlu yönde idame ettirmelerinde ufak bir kıvılcım olmaktadır. Bu nedenle gerçekleştirilen etkinliklerin kültürel ve sorumluluk duygusunun geliştirilip yaygınlaşmasında büyük önemi vardır.

2.3. SOSYAL SORUMLULUK OLARAK SANATSAL ETKİNLİKLER

Günümüzde sanatın ve sanat eğitiminin sivil veya resmî kurumlar aracılığı ile bireylere ve topluma fayda sağladığı kaçınılmaz bir gerçektir. Refah seviyesinin belirli bir düzeye ulaştığı toplumlarda sanat ile harmanlanan eğitim ve gündelik yaşam faaliyetleri kalite düzeyini daha da arttırmaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projeleri de kurumsal veya bireysel sorumluluk bilincinin açığa çıkmasına ve yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. İçeride veya dışarıda yapılan her etkinlik sanatsal bilincin ortaya çıkmasına ve daha paylaşılabilir, anlaşılabilir bir toplumsal yapının oluşumuna katkı sağlayacaktır. Her yaş ve sosyal sınıf için farklılık göz etmeksizin gerçekleştirilen sanat etkinliklerinin çoğunlukla çocuk ve genç yaştaki bireyleri hedef alması daha da önemlidir. Geleceği oluşturacak nesiller sorumluluk bilincini kazanarak, bu doğrultudaki düşünceleri ve kaygıları algılayıp kendilerinden sonra gelecek olan yeni kuşaklara aktarımını sağlayacaklardır.

Sosyal sorumluluk projelerinin veya etkinliklerinin aktif olarak gerçekleştirildiği toplumlarda sorumluluk bilinci ve algısı yüksek yeni nesillerin

ortaya çıkacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Sanat ile yoğrulan sorumluluk düşüncesi, sosyal sorumluluk projeleri ve etkinlikleri vasıtası ile topluma aktarıldığında duygusal bağların güçlenmesi ve bunların yanında estetik değer ve yargıların açığa çıkmasına yardımcı olacaktır. Sanat, paylaşımın kaçınılmaz olarak zorunlu olduğu bir alandır. Sosyal sorumluluk projelerinde bir eğitim ve fayda aracı olarak kullanılan plastik sanatlar aktif kazanımların sağlanması hem fiziki hem de algısal olarak paylaşımın en üst düzeye çıkabileceği bir yöntemdir.

2003 yılında Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın Uluslararası Gençlik Vakfı ve bazı şirketlerle yaptığı 'Düşler Atölyesi' adlı projede 3 yıl içinde 3000 çocuğa ulaşılmış, gönüllü bireylerin katılımı ile gençler ve çocuklar sanatsal etkinliklere dâhil edilmiştir (Görsel 20). Proje gerçekleştirildikten sonra yapılan ankette çocukların dâhil oldukları etkinliklerde yaşam becerilerinin ve motivasyonlarının yükseldiği, ayrıca gelecekle ilgili hayat ve umutlarının arttığı gözlenmiştir (Kaya Okan, 2011: 368-369).

Görsel 20. Düşler atölyesinden bir görünüm, 2009

Herkes için sanat kaygısı ile yola çıkan ve bu doğrultuda birçok sanat etkinliğine imza atmış olan Başak Kültür ve Sanat Vakfı 2003 yılında kurulmuştur. Özellikle İstanbul Anadolu yakasında göç ile İstanbul'a yerleşmiş yoksul ve dar gelirli semtlerdeki ailelerin çocukları için çeşitli sanat etkinlikleri düzenlemektedir. Etkinlikler genellikle çocuk ve gençlerin katılımları ile gerçekleştirilmektedir.

Birçok etkinliğin yanında Başak Gezici Sokak Sanat Atölyesi kapsamında 8 haftada toplam 558 çocuğa ulaşılmıştır. Proje süresince çocuklar kendi sokaklarında atık malzemelerin kullanımıyla heykel, maske, resim vb. uygulamalar ile birlikte oyunlar oynamıştır. Bu süreç gençlerin sanatsal algılarını genişleterek, yetenek ve becerilerini ortaya çıkartarak kişilik gelişimlerine katkıda bulunmuş ve geleceklerini şekillendirmelerinde olumlu adımlar atmalarına yardımcı olmuştur. Gerçekleştirilen yapıcı ve yaratıcı etkinlikler ile sanata ilgisi ve yeteneği olan çocukların bu özelliklerini açığa çıkartmaya ilaveten sanatın değiştirici ve iyileştirici gücünü kullanarak belirli iletişim çerçevesinde çocuklara paylaşım benliğini kazandırmaktadır. Öte yandan gerçekleştirilen etkinlikler şehre yeni gelen ve adapte olmakta zorluk çeken çocuklar için olumlu bir adım niteliğindedir.

Başak Kültür ve Sanat Vakfı (19 Aralık 2017) çocukların taptaze ruhlarına yapılan katkılar doğrultusunda, sanatın büyülü ve olumlu gücü ile iyiyi ve doğruyu görebileceklerine inanmaktadır (Görsel 21).

Görsel 21. Başak Gezici Sokak Sanat Atölyesi

Ülkemizde ve dünyada büyük ses getirmiş projelerden birisi de başlangıçta ismi “Cows and Pigs on Parade” olan ve ilk olarak İsveç’te gerçekleştirilen bir projedir. Proje daha sonra Chicago, New York, Cincinnati, Ohio gibi kentlerde uygulanmıştır. 1999 senesinde adı “Cow on Parade” olarak

devam eden projede Chicago'nun cadde ve sokaklarında hepsi yerel sanatçılar tarafından boyanan 340 inek rengârenk sergilenmiştir. Devamında çeşitli ülkelerde gerçekleştirilen projenin adı "Animals on Parade" olarak devam etmiştir. Proje bitiminde gerçekleştirilen açık arttırma ile satılan ineklerden elde edilen büyük gelir hayır işlerine kullanılmıştır (Bayram, 2007: 72-73).

Aynı proje "Cow Parade" adı ile 2007 senesinde İstanbul'da da gerçekleştirilmiştir (Görsel 22). Birçok büyük kuruluşun desteğini üstlendiği projelerden olan "Cow Parade" ünlü sanatçılar ve öğrenciler tarafından renklenen inek heykellerinin İstanbul sokaklarında bir arada ve ayrı ayrı sergilendiği dünyanın en büyük açık hava sergilerinden biri olmuştur. Aynı zamanda büyük çapta bir sosyal sorumluluk projesine dönüşmüştür (Görsel 23). Sütaş'ın ana sponsorluğunda gerçekleştirilen projede eserler on iki hafta boyunca İstanbul'un en hareketleri meydan ve bölgelerinde sergilenmiştir (Kaya Okan, 2011: 368-369).

Görsel 22. Cow on Prade projesi İstanbul'dan bir eser, 2007

Görsel 23. Sanatçı Günseli Kato'nun Cow on Prade için yaptığı eser, 2007

Bir başka büyük proje ise politikacı, iktisatçı ve ayrıca bir orkestra şefi olan Jose Antonio Abreu tarafından gerçekleştirilmiştir. Proje ilk adımını 1975 senesinde ekonomik açıdan yetersiz koşullarda yaşayan ve suça yönelimi yüksek olan on bir çocukla birlikte atmıştır. Ertesi gün yeniden gerçekleştirilen müzik etkinliğine 25, daha sonraki gün 46 ve sonra 75 çocuk katılmıştır. İlk günden günümüze kadar yaklaşık 40 sene boyunca müzik etkinliğine devam eden Jose Antonio Abreu'nun bu genç müzik orkestrasına katılanların yüzde doksanı sosyo-ekonomik durumu yetersiz ve hatta kimi özrü bulunan çocuklardan oluşmaktadır. 750.000 çocuktan fazla genç müzisyenin katıldığı etkinlik, Venezuela'lı çocukların klasik müzikle tanışmalarını ve keşfetmelerini sağlamıştır. El Sistema projesi kapsamında etkinliğini sürdüren ekip dünyanın farklı yerlerindeki yarışmalarda yer almış ayrıca bünyesinde barındırdığı genç müzisyenleri başka ülkelerin önemli orkestralarına kazandırmıştır (Görsel 24). Gerçekleştirilen bu sosyal sorumluluk projesi, şiddet ve uyuşturucu ile kaybedilecek yüzlerce cana müzik yolculuğu olmuştur. Günümüzde oldukça büyüyüp genişleyen El Sistema hareketi diğer ülkelerde de (El Sistema USA) etkisini göstererek küresel bir projeye dönüşmüştür.

Görsel 24. El Sistema Festival, Brüksel, 2017

Kurum ve kuruluşların önemli bir yere sahip olduğu sosyal sorumluluk projeleri, hem etkinliklerini çoğaltmakta hem de toplumsal bilinçlenmeyi artırmaktadır. Ülkemizde de birçok alan ve konuda gerçekleştirilen sorumluluk projelerine sanatsal üretimin merkezleri haline gelen galeri ve müzeler de dâhil olmaktadırlar.

İstanbul Modern'de Garanti Bankası'nın eğitim sponsoru olduğu yaratıcı atölyeler oluşturulmuştur. "Taşın İçinde Saklı Kuş" 2007 yılında mayıs ve temmuz ayları arasında Paris'teki Georges Pompiou Sanat Merkezi (Centre Georges Pompiou) ile ortaklaşa gerçekleştirilen bir proje eşliğinde 2009 yılına kadar devam eden bir sürece sahiptir. Constantin Brancusi'nin eserlerinden yola çıkılarak oluşturulan kavram haritasından esinlenerek gerçekleştirilen proje aşamalarında etkileşimli oyunlar aracılığı ile 6-16 yaş aralığındaki çocuk ve gençlerin heykel ile yaratıcı süreçleri deneyimlemeleri hedeflenmiştir. Avrupa'da yaklaşık 30 yıllık bir deneyimi bünyesinde barındıran ve sanat eğitiminde büyük bir öneme sahip ayrıca çok farklı çağdaş yöntemler kullanan Georges Pompidou Sanat Merkezi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin 3 yıllık bir anlaşma gerçekleştirmesi ile büyük bir bilgi, deneyim ve birikim İstanbul Modern'in Sosyal Projeler birimine aktarılmıştır. Ayrıca çocuk ve gençlere birçok sanat atölyesinde eğitim verilerek sanat ile buluşmaları sağlanmıştır (Kaya Okan, 2011: 369).

Resim ve Heykel Müzeleri Derneği, 1980 yılından günümüze toplumun sanat ile olan bağlantısını arttırmak, yaratıcığı ve sanatsal üretimi desteklemek kaygısı ile toplumda varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte Resim ve Heykel Müzelerinin toplum üzerine etkinliğini ve sürekliliğini ortaya koymak amacı ile geleneksel müzecilik yapısının üzerine çağdaş müzecilik anlayışını da ekleyerek bu kavramı fiziksel olarak sürdürmek ve geliştirmek amacı ile kurulmuştur. Dernek günümüzde halen kamu yararına ve toplumun sanatsal bilincine katkıda bulunmak düşüncesi ile çalışmalarına aralıksız devam etmektedir (Aydın Gündoğdu, 2010: 68).

Dernek profesyonel anlamda gerçekleştirdiği sanat etkinlikleri ve atölyeleri sayesinde çeşitli sergilere ve İstanbul Bienallerine birçok sanatçı kazandırmış, istikrarlı genç sanatçılar aracılığı ile Türkiye'deki sanat ortamına ciddi ve kalıcı eserler bırakılmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca farklı resim çalışmaları, canlı modelden desen çalışmaları ile profesyonel anlamda nitelikli atölye çalışmaları gerçekleştirmektedir. Kent içerisinde ve başka kentlerde bazı kamu kuruşları ve belediyeler ile birlikte konferans, çalıştay, panel, söyleşi ve çocuklar için kısa dönemli sanat atölyeleri oluşturarak genç neslin sanatsal algısını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Uluslararası Özgün Baskı Sergisi ve Günümüz Sanatçıları Sergisi gibi sergilere imza atarak, sanat dünyası adına istikrarlı ve özgün sanatsal dilini ortaya koyabilen sanatçılar kazandırmaktadır.

Hangar Sanat Derneği kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler ise sanatsal ve toplumsal paylaşımın üst seviyede olduğu uygulamalar ile çalışmalarını sürdürmektedir. 2006 yılında kurulan kuruluş farklı meslek gruplarından bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu bir yapıya sahiptir. Hangar Sanat Derneği yeterli bir altyapı veya imkâna sahip olmayan genç sanatçıların birlikte dayanışma içerisinde çalışmalarını sürdürerek kendilerini ifade etmelerine ortam sağlayan ayrıca duyarlı, hassas ve çevresindeki olaylara duyarsız kalmayan olumlu düşüncenin aşılanmaya çalıştığı birçok amaç doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir. Tüm bu kaygılar doğrultusunda dernek, çeşitli sanat atölyeleri festivaller ve kamusal alanda farklı sanatsal etkinlikler gerçekleştirmektedir (Aydın Gündoğdu, 2010: 69-70).

2.3.1. Sosyal Sorumluluk Kapsamında Türkiye'de Gerçekleştirilen Duvar Resmi Örnekleri

Kamusal alan içerisinde günlük yaşantımızda en çok maruz kaldığımız yüzey şüphesiz duvarlardır. Toplumu içerisinde kaybolup gittiği ve günlük rutin ihtiyaçlarımızı karşılamak için kullanmak zorunda kaldığımız sokak çevreleri bu duvarlar ile istila edilmiş durumdadır. Etki alanı olarak duvarlar birçok insan grubu ve her kesimden birey ile ayrım göz etmeksizin sürekli diyalog içerisindedir. Bu diyaloglar toplumun yapısını büyük oranda etkilemekte ve kültürel algıya birtakım katkılar sağlamaktadır. Duvar yüzeyindeki müdahalelerin niteliğine göre bu olgular olumlu veya olumsuz olarak değişkenlik göstermektedir.

Çeşitli firmalar ve reklam sektörü toplumun bütününü etkilemek ve yönlendirmek amacı ile duvarları bir reklam aracı olarak kullanmaktadır. Ayrıca günümüzde artık reklam sektörü, kendi duvarları olarak nitelendirebileceğimiz billboardlar inşa ederek düzenli olarak amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. Benzer kaygılar doğrultusunda sokakta duvarlara icra edilen sanatta kendi etki alanını genişletmektedir. Duvar resmi ve sokak sanatı şüphesiz bunun en etkili örneklerindendir. Sosyal sorumluluk bağlamında gerçekleştirilen sanatsal uygulamalar ve projelerin genel kaygısı da sanatın demokratikleştirilmesi ve herkes için sanat anlayışının sorumluluk ve farkındalık temeli üzerine kurulmasıdır. Çünkü projeler ne kadar çok bireye ulaşabilir ve etki alanını genişletebilirse o kadar olumlu ve faydalı tavır bireylere aşılanacaktır.

Bu nedenle kamusal alanda veya iç mekânda duvar yüzeyinde gerçekleştirilen sosyal anlamda kaygılara sahip sanat projelerinin etkisi atölye çalışmalarındaki birebir veya bir grup üzerine sağlanan etkisinden daha kuvvetlidir. Üretim sonrasındaki etkinin yanı sıra etkinlik sürecinde sıradan halktan izleyiciler ve uygulamacı gruplar arasındaki diyaloglar, sanatsal üretim ve paralelindeki paylaşım olgusunun arttığı anları da içerisinde barındırmaktadır. Bu nedenle duvar yüzeyinde gerçekleştirilen projeler büyük öneme sahiptir.

Resim ve Heykel Müzeleri Derneği tarafından gerçekleştirilen, "Okullarda Sanat Köprüsü" projesi ülkemizin geleceği olan çocuklar üzerine

daha çok eğilmekte ve onların yaşam alanlarını dönüştürerek sanat ile iç içe olmalarına katkıda bulunmaktadır. Proje ile okul duvarlarının çocuklarla birlikte resimlendirilebilmesi için çeşitli imkânların sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca "Çocuk Programları" ile İstanbul içinde ve dışında yeterli imkâna sahip olmayan çocukları sanat ile buluşturmaktadır. Bölge belediyeler ile ortaklaşa geliştirilen bu atölyeler kısa süreli olsa da sanat eğitimini çocuklara aşılamak ve daha fazla kesime yaymak amacı ile atölye çalışmaları gerçekleştirmektedir (Aydın Gündoğdu, 2010: 68).

"İyi ki Üsküdar Var" Sosyal Sorumluluk Projesi 2017 yılında gerçekleştirilen ve duvar yüzeyinde uygulanan sorumluluk projelerinin farklı bir örneğidir. "Mutlu şehrin tüm renkleri aynı resimde!" ifadesinden yola çıkılan projede resim sanatının ve renklerin iyileştirici ve rahatlatıcı yanı ile iletişim yönü de kullanılarak bir resimleme süreci gerçekleştirilmiştir. Nev Mekân'daki bu özel projede bir araya gelen bireyler sanatın insanları bir araya getiren paylaşım gücünden beslenerek sürece dâhil olmuşlardır. Çocuklar, aileleri, gençler, yaşlılar, sanatçılar, engelliler ve down sendromlu bireyler özel olarak hazırlanan duvar yüzeyini birlikte renklendirmişlerdir. Eğlenceli yapısı ile ilgiyi toplayan duvar, projeye dâhil olan bireyler ve şehre renk katmak isteyen herkes tarafından renklendirilip imza atılarak tamamlanmıştır (Görsel 25).

Görsel 25. İyi ki Üsküdar Var, duvar boyama projesi, İstanbul, 2017

“İyi Ki Üsküdar Var” Gönüllüleri tarafından gerçekleştirilen projenin bir sonraki süreçte sokağa taşınması ve Üsküdar’da belirli bölgelerde gerçekleştirilerek bazı duvarların renklendirilmesi planlanmaktadır. Böylece kamusal mekânda projenin devamlılığı ile daha fazla bireyle iletişime geçilmesi amaçlanmaktadır.

Duvar resmi ve sokak sanatının günümüzde bir arada kullanımı vasıtasıyla da birçok sosyal sorumluluk projesi gerçekleştirilmektedir. Kamusal alandaki etkisi sanatçılar ve bazı kuruşlar tarafından kullanılan duvarlar gündelik yaşamı estetik değerler ile besleyen bir olgu olarak toplumda varlığını sürdürmekle birlikte bireylerin farkındalığını da arttırmaktadır.

Görsel 26. Trafolar Sosyal Sorumluluk Konuşuyor, Bursa, 2018

Bursa’da UEDAŞ tarafından geçtiğimiz şubat ayında gerçekleştirilen “Trafolar Sosyal Sorumluluk Konuşuyor” isimli sosyal sorumluluk projesinin kaygısı ise toplumumuzda ve dünyada her geçen gün artan kadına şiddet olaylarına değinmektir. Herkesin eşit hak ve özgürlüklere sahip olması gerekliliğinden yola çıkılarak ve kadınların toplumumuzdaki değerinin fark edilmesi adına gerçekleştirilen projede ABK Grubundan grafiti sanatçıları Outcry ve Snok farklı tasarımları ile bireylerin günlük yaşam içerisinde akıp giden anlarına birer düşünce kıvılcımı bırakarak, bu konuda bireyleri düşünmeye sevk etmektedir (Görsel 26). Proje kapsamında renklendirilen trafolarda kadına şiddet konusunu vurgulamanın yanında “Kan ver hayat ver” sloganı ile kan bağışının önemine, “Engel sen olma” sloganı ile engelli

vatandaşların haklarının korunmasına ve “Emniyet kemeri hayata bağlar” sloganı ile trafik kazalarında emniyet kemerinin hayat kurtardığı gerçeği görsellerle dile getirilmektedir. Sanatı ve sosyal duyarlılığı şehrin bütün bölgelerine yaymak amacıyla gerçekleştirilen proje de birçok elektrik trafosu renklendirilmiştir.

Kamusal alanda duvar resmi ve varyasyonları ile gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projeleri hem uygulayan bireyler hem de toplum üzerine olumlu etkilere sahip olmaktadır.

3. BÖLÜM

SOKAK SANATI VE DUVAR RESMİ

3.1. SOKAK SANATI TANIMI VE AÇIKLAMALAR

Sanatın erişilebilir, paylaşılabilir ve sosyal yaşamın bir ögesi olması, daha çok kamusal alanda doğrudan izleyici ile etkileşime geçmesiyle sağlanabilir. Böylece etkisini daha fazla bireye ulaştırabilme imkânına kavuşmaktadır. Ayrıca sanat ve toplumun bir bütün olarak iç içe olması yaşam kalitesini doğru oranda arttırarak estetik değer ve yargıların gelişmesinin yanı sıra kentsel kültürün zenginleşmesine de imkân sağlamaktadır. Kamusal alandaki sanat uygulamaları topluma katkı sağlamakta ve sokak sanatı var olan kamusal sanat olgusuna farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Toplumun her kesimine erişebilmesi bakımından kamusal sanat kapalı alanda varlığını sürdüren sanat yapıtlarından daha paylaşılabilirdir. Bu hareket ve düşünce kaygısıyla herkes için sanat anlayışını açığa çıkartarak, sanat eserinin demokratikleşmesine imkân sağlamaktadır.

3.1.1. Grafiti

Grafiti ve sokak sanatı birbirine çok yakın ve girift terimler olmalarından dolayı birçok toplum tarafından genellikle bir bütün olarak algılanmaktadır. Fakat bu kavramlar var olan algının ötesinde hem estetik görsellik bakımından hem de sanatsal ifade biçimi olarak birçok farklılıklar barındırmaktadır. Sokak sanatı, grafiti ile karşılaştırıldığında çoğunlukla resimsel ve sayısız alternatif tekniği ve yöntemi bünyesinde barındırmaktadır. Grafiti ise fazlasıyla yazı ve kaligrafik ögelerden oluşmaktadır. Modern anlamda bilindiği üzere grafitiler, başlangıçta kolay anlaşılabilen düz yazılar olsa da zamanla evirilerek daha renkli bir ifade biçimine dönüşmüştür. Grafiti sanatçıları genellikle reklam tabelaları ve çizgi roman kapaklarından etkilenerek düz yazıların evrim süreçlerine katkıda bulunmuşlardır.

Sözcük temelli ve başlangıçta düz yazı formunda olan grafitiler yazılı dilin varlığını ifade ederek genellikle sanatçıların takma isimlerinden oluşmaktadır. Ayrıca grafiticileri modern zamanın kaligrafi sanatçıları olarak

nitelendirmek de mümkündür (Ellsworth-Jones, 2015: 47). Resim ile karşılaştırıldığında grafiti bir etkileşim aracı ve sözcük temelli olmasından dolayı ayrıca iletişimsel bir sanat olarak kabul edilebilir.

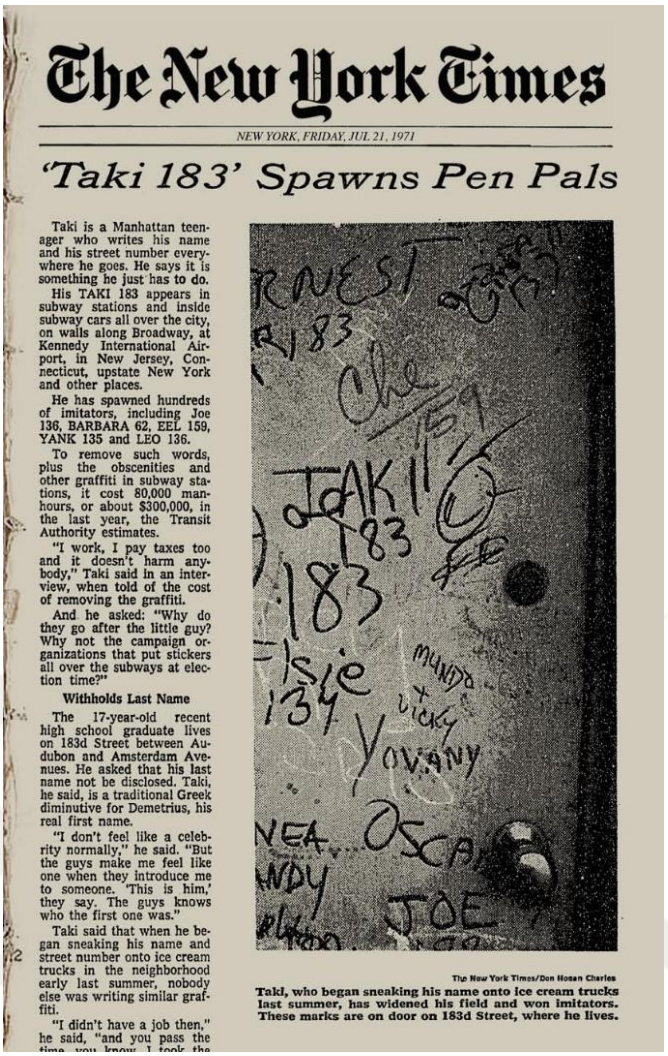
Yüzyıllar boyunca insanoğlu kendini ifade etme gereksinimi duymuştur. Kültür, sanat, mimari, zanaat ve benzeri biçimlerde yapılan eserler ve uygulamalar insanoğlunun yetilerini ortaya koyarak, bundan büyük bir estetik doyum sağlanmasına sebep olmaktadır. Böylece yaşadığı dönemden sonraki nesillere hem fiziki hem estetik anlamda kendi hayat standartları ve kültürüne dair birtakım izler ve yapıtlar bırakmaktadır. Bu şüphesiz insanoğlunun en doğal içgüdüsüdür. Ayrıca bir iz bırakma ve varlığını kasıtlı olarak ifade etme "ben buradayım" demenin başka bir biçimidir. Bu eylemlerin bilinçli olarak yapıldığında kaygı bağlamında grafiti ile bir yakınlığı olabileceğini söylemek mümkündür. Grafitinin ortaya çıkışı hakkında birçok teori bulunmaktadır. Terim İtalyanca "graffiare" kelimesinden türemekte ve kazımak anlamına gelen graffiato kelimesinden günümüzdeki kullanımı olan grafiti terimine evirilmiştir. Kökeni; birçok kaynakta Antik Yunan, Roma, Eski Mısır ve İtalya'da bulunan antik kent Pompei'nin duvarlarındaki acele ile yazılmış yazılara ve hatta mağara duvar resimlerine kadar birçok farklı temele dayandırılmaktadır (Soğukkuyu, 2014: 80). İnsanoğlunun bir aradaki yaşamının gereksinimi olarak kamusal alandaki duvarlara yaptıkları müdahalelerin yerleşik hayata geçtikleri ilk zamanlara kadar uzandığını söylemek mümkündür. Bu olgu bireysel veya kolektif olarak uygulandığında, yalın amacının toplum içerisindeki insanın kendini ifade etme çabası olduğunu söylenebilir. Sanat tarihinde benzer kaygılar ile yapılan birçok duvar resmi hem bireylerin kendilerini ifade etmeleri hem de dinsel öğretilerin yayılması gibi toplumu biçimlendirmek ve yaşanılan dinin etkisini arttırmak amacıyla kullanılmıştır.

Fakat tüm bu olgular bir yana bildiğimiz anlamda modern grafiti olarak tanımlayabileceğimiz terim 1970'lerin sonunda New York şehrinde hip hop kültürünün bir ögesi olarak başlangıçta duvar, metro ve trenlerin boyanmasıyla ortaya çıkmıştır. Ayrıca birçok sokak çetesinin bölgelerini işaretlemek için çeşitli grafitiler de yaptıkları bilinmektedir. Belirli otoriteler, müzeler ve galeriler tarafından kabul edilse de günümüzde grafitinin hala bir sanat olup olmadığı bazı çevrelerce tartışma konusudur. İlk anlamı, uygulama ve tekniklerinden

farklı olarak grafiti sprey boya, marker ve etiket (Sticker) gibi malzemelerde birlikte kullanılmaktadır. Modern grafiti büyük oranda 1970'lere damgasını vuran ve aynı zamanda bir postacı olan Taki 183'e dayandırılmaktadır. Grafitinin Taki'nin kendi adını ve cadde numarasını (183) duvar ve metroların üzerine yazması birçok kişiyi bu eyleme teşvik etmiştir. Taki 183'ün geçtiği her istasyon ve trenlere takma adını imza (Tag) olarak yazması ile başlayan süreç bir süre sonra tamamen kontrolden çıkarak yaygınlaşmaya başlamıştır. Taki 183'e imrenen birçok kişi aynı şekilde bu eylemi devam ettirmiştir. Taki 183'ü duvarlardaki diğer yazılardan veya resimlerden ayıran asıl olgu bugün var olan grafiti mantığını ve kaygısını başlatması ve yayması olmuştur. Bireysel olarak kendi takma ismini geçtiği her yere bir iz olarak bırakan Taki 183 imzası (Tag) ile "ben buradayım veya buradaydım" ifadesini başka bir biçimde yorumlamıştır. Bireysellik ve bir ün (Fame) üzerine şekillenen grafitilerin asıl amacı toplum içerisindeki gri duvarların istilası olmasının yanı sıra bireysel ifade ile başka grafiticilere gönderme yapılan bir meydan okuma biçimi olarak da görmek mümkündür.

Taki 183, bu ısrarlı eylemi ve mesleğinin verdiği avantaj ile her yeri gezerek bıraktığı imzası büyük bir hareketin ilk adımları olmuştur. 21 Temmuz 1971 tarihinde New York Times'da "Spawn Pen Pals" isimli makalenin yayınlanması ile Taki 183'ün ünü artık dünyaya yayılmış ve modern anlamda grafitinin serüveni başlamıştır (Görsel 27).

Başlangıçta sadece düz yazı olarak imza (Tag) formunda kullanılan grafiti daha sonra kendi içerisinde bir evrim sürecine girmiştir. Grafitideki meydan okuma ve her zaman daha estetik olanı uygulama çabasıyla yazılar günden güne daha da şekillenerek renklenmiş, tarz olarak daha karmaşık (Wild Style) ve okunması güç grafitiler ortaya çıkmıştır. "Spawn pen pals" haberi grafitinin yaygınlaşmasına ve daha çok sanatçının ortaya çıkmasını sağlayarak, yapılan her grafitinin de estetik açıdan daha olgun ve boyutlu hale gelmesine yardımcı olmuştur. Grafiti sanatçıları arasındaki bu rekabet, zaman içerisinde daha çekişmeli hale gelmiş ve sanatsal ifade biçimlerini çeşitlendirmiştir. Gazete ve dergi haber başlıklarından çizgi romanlarda bulunan üç boyutlu yazılara kadar grafitiler birçok kaynaktan beslenerek renklenmiş ve olgunlaşma sürecine devam etmiştir.

The New York Times

NEW YORK, FRIDAY, JUL 21, 1971

'Taki 183' Spawns Pen Pals

Taki is a Manhattan teenager who writes his name and his street number everywhere he goes. He says it is something he just has to do.

His TAKI 183 appears in subway stations and inside subway cars all over the city, on walls along Broadway, at Kennedy International Airport, in New Jersey, Connecticut, upstate New York and other places.

He has spawned hundreds of imitators, including Joe 136, BARBARA 62, EEL 159, YANK 135 and LEO 136.

To remove such words, plus the obscenities and other graffiti in subway stations, it cost 80,000 man-hours, or about $300,000, in the last year, the Transit Authority estimates.

"I work, I pay taxes too and it doesn't harm anybody," Taki said in an interview, when told of the cost of removing the graffiti.

And he asked: "Why do they go after the little guy? Why not the campaign organizations that put stickers all over the subways at election time?"

Withholds Last Name

The 17-year-old recent high school graduate lives on 183d Street between Audubon and Amsterdam Avenues. He asked that his last name not be disclosed. Taki, he said, is a traditional Greek diminutive for Demetrius, his real first name.

"I don't feel like a celebrity normally," he said. "But the guys make me feel like one when they introduce me to someone. 'This is him,' they say. The guys knows who the first one was."

Taki said that when he began sneaking his name and street number onto ice cream trucks in the neighborhood early last summer, nobody else was writing similar graffiti.

"I didn't have a job then," he said, "and you pass the

The New York Times/Don Hosen Charles

Taki, who began sneaking his name onto ice cream trucks last summer, has widened his field and won imitators. These marks are on door on 183d Street, where he lives.

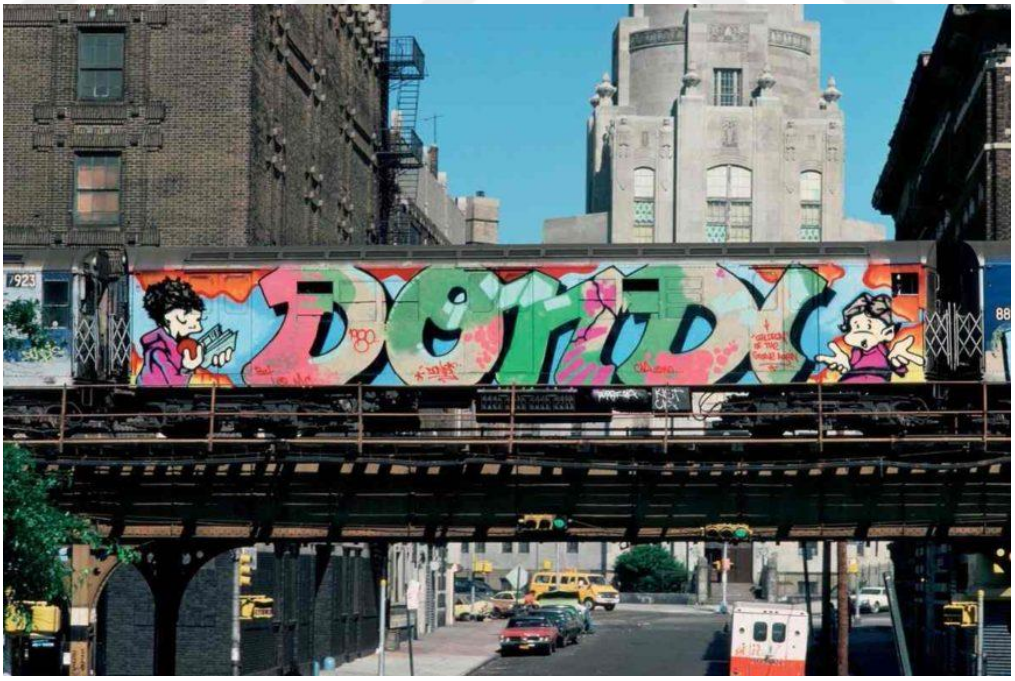
Görsel 27. Taki 183 ile ilgili 21 Temmuz 1971 New York Times'da yayınlanan haber.

Grafiti ve hip hop kültürünün yaygınlaşmasında belki de büyük etkiye sahip diğer olgulardan biride metro veya tren boyama eylemidir. Grafitinin ortaya çıkışından sonra sanatçılar tarafından denenen yeni formlar (Buble & Wild Style vb.) ile grafitiler büyük değişim göstermiştir. Duvarlar ile birlikte metro ve trenlere de uygulanması etki alanını daha da arttırmıştır. Özellikle New York gibi şehirlerde metro ve tren hatlarının şehrin içerisinde de dolaşması grafiticilerin bir yandan elde etmeye çalıştıkları üne (Fame) katkıda bulunurken diğer yandan da yaygınlaşmasına ayrıca rekabet ortamı gerçekleştirilen eserlerin daha iyilerinin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Boyutlar normal bir grafiti (Piece) çalışmasından vagonları tamamen kaplayan çalışmalara (Whole Train) dönüşmüştür. Bugün hala yaşayan bir efsane olarak

bahsedilen grafiti sanatçısı Dondi White bu atılımın en etkili isimlerindendir (Görsel 28-29).

Görsel 28. Dondi White tren boyarken 1980 (Fotoğraf: Martha Cooper)

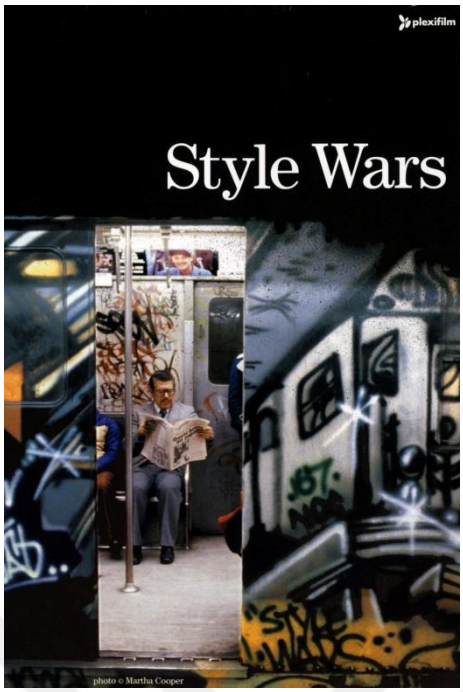
Görsel 29. Dondi White tarafından boyanmış bir tren 1980 (Fotoğraf: Martha Cooper)

Bu kültürün yaygınlaşması ve birçok eserin günümüze kadar ulaşmasında öncülük eden ayrıca grafiticiler kadar öneme sahip olan bir diğer

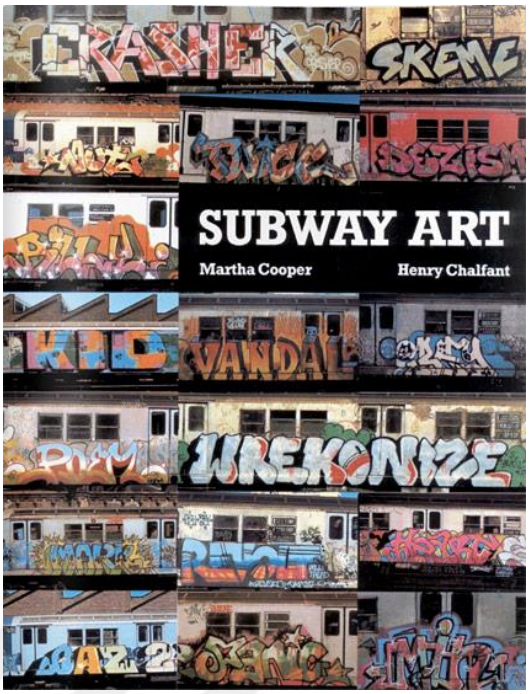
isim ise Martha Cooper'dır. Grafitilerin hâkim otoriteler tarafından silinmesinden (Buff), başka bir grafitici tarafından üzerinin kapatılmasına (Cross) kadar eserler için birçok tehdidin var olduğu kamusal mekânlarda Martha Cooper, büyük bir azim ile 80'lerden günümüze birçok eseri ulaştırmayı başarmıştır. Efsanevi eserlerin kaybolmamasını sağlayan fotoğraf sanatçısı grafiticiler kadar bu kültürün bir parçasıdır. Martha Cooper, çektiği fotoğrafları daha sonra Subway Art kitabı ile ölümsüzleştirmiştir.

80 ve 90'larda dünyada popülerliği hızla artmaya devam eden grafiti ve sokak sanatı büyük bir ticari potansiyele de işaret etmektedir. Çok hızlı bir şekilde etkisinin artması bazı boya firmalarının kurulmasına ve profesyonel anlamda sprey boyaların üretmesini sağlamıştır. Birçok yeni firma farklı sprey boya markalarıyla pazara girmeye başlarken bunlara ilaveten imza (Tag) atmak için kullanılan markörler de büyük oranda çeşitlenmeye başlamıştır. Profesyonel malzemeler yapılan eserlerin olumlu yönde daha kusursuz olmalarına yardımcı olmuştur.

Tony Silver ve Henry Chalfant tarafından 1983 yılında yapılan Style Wars belgeseli (Görsel 30) ve ardından Henry Chalfant ve Martha Cooper tarafından hazırlanan Subway Art (1984) kitabı ile grafitinin tam olarak tanımlandığı söylenebilir. Belgesel ve kitap aynı zamanda grafiti ve hip hop kültürü için önemli bir yapı taşı niteliğindedir (Görsel 31). Grafiti, Beat Kuşağı ve ayrıca Andy Warhol, Roy Lichtenstein gibi pop art sanatçıları ile derinden bağlantılıdır. Çünkü grafiti standart düzeni reddedip, deneyselliğe teşvik etmesinin yanı sıra reklam ve popüler kültür ile bir bütündür. Andy Warhol, grafiti ve sokak sanatçısı olarak bilinen Jean Michalel Basquiat'ın kariyerinde önemli bir yere sahiptir. Grafitinin artık kendini ifade etmeye başladığı bu dönemlerde Keith Harring, Futura 2000, Cornbread ve Taki 183 gibi sokak sanatı için önemli değerler aktif olarak kamusal mekânlarda eserlerini üretmekteydi.

Görsel 30. Style Wars (1983), belgesel,
(Yönetmen: Tony Silver)

Görsel 31. Subway Art (1984), kitap,
(Yazarlar: Martha Cooper ve Henry Chalfant)

Grafiti ve sokak sanatı arasındaki fark ise sanatçının, okuyucunun tasviri ve kurgusuna göre şekillenmektedir. Grafitinin en yaygın formu olan tag grafiticinin imzasıdır ve genellikle grafiti toplumu dışında olan biri tarafından bir şey ifade etmeyebilir. Fakat grafitici tarafından bir işaret niteliği olarak algılanmaktadır. Tag'in (imza) arka planında yatan asıl özellik sanatçının asi yönünü vurgulamasıdır. Genellikle isimlerin takma olması da uygulayan birey ya da grupları gizemli kılmaktadır. Sokak sanatı ise grafitiden daha sonra ortaya çıkan bir kavram olmasına rağmen grafitiyi ve varyasyonlarını kapsayarak bir çatı altında birleştirmektedir. Grafiti başlangıçta kapalı toplumlarda ve gettolarda daha çok etkinlik gösterirken sokak sanatı tartışmak, düşünmek ve etkileşime geçmek için açık bir davet sunmaktadır. Sokak sanatının estetik anlamda okunabilme özelliği daha fazladır. Kamusal alanda öylece durur ve günlük yaşam sorunlarına veya üzerine değinilen bir problemi gündeme getirebilme gücü oldukça fazladır. Daha çok şablonlar aracılığı ile uygulanırken bir ressamın titizliğini ve bir karikatür sanatçısının iğneleyici dilini içinde barındırmaktadır. Örneğin Banksy çocuk işçileri ele aldığı eserde ayakları çıplak bir çocuğu dikiş makinasının başında Britanya bayrağı dikerken tasvir etmiştir (Görsel 32). Sanatçının bu eseri çocuk işçilerin çalıştırılarak

hayatlarının sömürülmesine bir gönderme içermektedir. Sokak sanatı, grafitinin harf ve yazı formundan ziyade resimseldir. Toplum tarafından algılanabilirliği daha fazla olmasından dolayı kamusal alanda var olan daha fazla bireye etkili ve kısa sürede ulaşabilmektedir. Grafitinin izleyiciler tarafından daha çok zarar verici olarak görülmesi toplumun onu tam olarak tanımlayıp anlayamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu bağlamda sokak sanatı daha protest olmasına rağmen kentsel kültürü var ederken toplum tarafından daha hızlı algılanıp, benimsenmektedir. Ayrıca içerisinde derin anlamlar ve mesajlar barındırmaktadır. Sokak sanatı, 1980'lerin başında grafitinin artık popülerliğini kazandığı dönemde farklı teknik ve resimsel kaygıların izinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Grafitici ve sokak sanatçıları arasında, hedef kitle ve estetik görsellik açısından birtakım farklılıklar vardır. Grafiti, genellikle uygulayan sanatçılar ve daha çok o çevredeki bu kültürü kullanan kişilere hitap ederken sokak sanatı, herkes için etkileşim, düşünme ve tartışma ortamı sağlamaktadır.

Görsel 32. Banksy, Köle Emeği, Londra, 2012

Sokak sanatı genel olarak, tanımlaması güç ve karmaşık bir terimdir. Grafitiyi de içine alan kavram, sokaklarda duvar dışından farklı olarak tabelalardan kent mobilyalarına ve reklam panolarına kadar birçok farklı zeminde kendini göstermektedir. Yüzeylere boya müdahaleleri dışında

alternatif yöntem olarak çeşitli malzemelerin yapıştırılmasıyla da sanatçılara eşsiz bir zenginlik sağlayarak kendilerini ifade etme fırsatı sunmaktadır.

Sokak sanatı terimi ilk kez literatür de 1985'de Allan Schwartzman'ın Street Art isimli kitabında kullanılmıştır. 1990 ve 2000'li yılların arasında grafiti temelinde iş üretmeye başlayan ve sonraki süreçte daha resimsel ögelerle sokak sanatına dâhil olduklarını söyleyebileceğimiz Invader, Zevs ve Andre gibi sanatçılar sokak uygulamalarına aktif olarak devam etmeleri ile sokak sanatı olgusu kendini daha fazla göstermeye başlamış ve yaygınlaşmaya devam etmiştir (Chenus ve Longhi, 2014: 25).

Genellikle tüm sanat akımlarında ve oluşumlarında ortaya çıkan etkileşim zinciri sokak sanatı içinde oldukça fazla gündeme gelmiştir. Sokak sanatçıları, özellikle Pop Art olmak üzere birçok akımdan, estetik dil ve düşünce yapısından, bazen de malzeme kullanımı açısından birçok olgudan beslenmiştir. Örnek vermek gerekirse Basquiat'ın sanat kariyerinde büyük bir yere sahip olan Pop Art'ın önde gelen isimlerinden Andy Warhol, estetik görsellik bağlamında eserlerinde birim tekrarı ögeler kullanarak kapitalist sisteme ve tüketim objelerine dikkat çekerken daha sonraki süreçte de sokak sanatına büyük oranda ilham kaynağı olduğu gözlemlenebilmektedir (Görsel 33).

Görsel 33. Andy Warhol, Campbell Çorba Konserveleri, 1962

Grafiti'de kendini ifade eden sanatçılar mahlaslarını duvarlara yansıtırken aynı formun tekrar biçimlerini yazı olarak uygulamaktadır.

Dışarıdan bakıldığında sanatsal kaygı olarak benzer temel üzerinden şekillenmemesine rağmen görsellik açısından aynı yere vurgu yapıldığını söylemek mümkündür. Ayrıca çağdaş bireyciliğin ön planda olmasıyla şekillenen grafitiler ve bu estetik algı ile eserlerini ortaya koyan grafiti sanatçılarının, popüler olmanın peşinde oldukları göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Cope2, Seen gibi grafitinin önde gelen isimlerinin eserlerinde bu etkileri izlemek gayet mümkündür (Görsel 34, 35) Grafiti stilleri (Style) birbirine yakın hatta çoğu zaman birbirinin aynı iken sadece renklerin farklılaştığı gözlemlenebilmektedir.

Görsel 34. Cope2

Görsel 35. Obey Giant ve Cope2

Grafiti sanatçılarının yanı sıra sokak sanatçıları da bu olguyu çoğunlukla eserlerinde kullanmaktadır. Obey Giant, Banksy, gibi sokak sanatçılarının

eserlerinde tekrar eden görselliğe rastlanmaktadır. Obey Giant mahlasını kullanan Shepard Fairey için de durumun neredeyse aynı olduğu görülmektedir. Fakat onda farklı olan bir şey vardır. Aslında bir fenomonoloji (görüngü) deneyi olarak ortaya çıkan büyük sticker olgusunu sanatçı her yerde kullanarak bir proje ortaya çıkarmıştır. Daha sonra stickerların altına Obey Giant kelimesi ekleyerek ülke sınırlarını aşan ve sokak sanatı içinde farklı bir alternatifi içinde barındıran bir sürece tanıklık etmemizi sağlamaktadır. Stickerların veya yapıştırılan posterlerin yalın anlamlarının bir şey ifade etmediğini savunan sanatçı, artan görüngü yüzeylerinin etkisinin büyüklüğünü bu şekilde ortaya koymaktadır (Görsel 36).

Görsel 36: Obey Giant, Poster yapıştırırken, Los Angeles, 2005

Sokak sanatı ve grafitinin Pop Art'tan büyük oranda etkilendiği görülmektedir. Ayrıca mural olarak devasa duvar resimlerine sahip sokakta üretim yapan sanatçı D-face'de bunun etkisi altında olan sanatçılar arasındadır. Pop Art'ın önde gelen temsilcilerinden Roy Lichtenstain'a estetik dil açısından oldukça yakın olduğu görülmektedir (Görsel 37, 38).

Görsel 37: Roy Lichtenstein, “M-Maybe” 152.4 cm × 152.4 cm, 1965

Görsel 38: D*Face, Amsterdam, 2016

Ayrıca duvarlara posterler yapıştırarak sanatını kamusal alanın uçsuz bucaksız bölgelerine taşıyan Obey Giant, atölye eserlerinde kullandığı renk seçiminde büyük oranda konstrüktivizm akımı sanatçılarından ilham almıştır (Lemoine, 2014: 21).

Yazıdan ziyade daha resim odaklı olan sokak sanatı içerisinde; eleştiri, isyan, savaş karşıtı ögeler, insan hakları gibi birçok olguyu barındırmaktadır. Vandalist ve yıkıcı ögelerden daha çok olumlu veya kimi zaman farkındalık yaratmasının yanı sıra bir problemi dile getiren birçok olguyu da gün yüzüne çıkarmaktadır. Yıkıcı değildir, aksine kamusal mekânı güzelleştirme amacı gütmektedir. En çok bilinen sokak sanatçılarının başında Banksy ve Shepard

Fairey (Obey Giant) gelmektedir. Banksy genellikle uygulama olarak stencil tekniğini kullanmakta ve eserleri genel olarak savaş karşıtı, çevreci, hayvan haklarını savunan, tüketim çılgınlığını eleştiren mesajlar barındırmaktadır (Görsel 39).

Görsel 39: Banksy, Zırhlı Barış Güvercini, Filistin, 2014

Banksy büyük sorunlar ile ilgili ulusal diyaloğu harekete geçirmiştir. Kamunun, gizliliğin ve diğer çeşitli sosyal politik konuların kendi sanatını oluşturduğunu ifade etmektedir. Banksy kendine özgü tarzı ve ifade biçimi ile eşsiz vizyona sahip bir sanatçıdır. Genel anlamda kimliği gizli olan Banksy 2010'da piyasaya çıkan Exit Through The Gift Shop (Çıkışlar Hediyelik Eşya Dükkânından) isimli belgeseli ile izleyicileri biraz olsun gizemli dünyasına dâhil etmektedir. Belgesel özellikle kapitalist sistemin, ikiyüzlü sermayenin yanı sıra içi boşaltılan sanat eserlerinin tuhaf bir şekilde popülerlik sağlaması üzerine kuruludur. Başroldeki Mr. Brainwash obsesif bir video tutkunudur ve kopya eser üreterek sanat piyasasına dahil olabilen, bugün ise eserlerine saygı duyulan bir sanatçı statüsüne ulaşmıştır. Günümüz sosyal medyası fenomen bağlamında bireyi o kadar yüceltmektedir ki, etki gücü ile bir niteliğe sahip olmayan bireyler sanatçı, eleştirmen veya istedikleri bir konuma nitelik sahibi olmadan ulaşabilmektedir. Mr. Brainwash bu olgunun vücut bulmuş örneklerinden sadece biridir (Görsel 40).

Görsel 40. Mr. Brainwash, Elvis Presley, İpek Baskı, 46.99 x 57.15 cm, 2009

Banksy şablonlarıyla, Obey Giant duvarlara yapıştırdığı devasa posterleriyle ayrıca JR kâğıt ve vinil üzerine uyguladığı fotoğraflarıyla sokak sanatının uygulama alanını genişleten sanatçılardan sadece bir kaçıdır (Görsel 41).

Görsel 41. JR, Rio de Jenerio, 2016

Kamusal alan, sokak sanatçılarına uçsuz bucaksız imkânlar sağlarken sanatçılar da hem yüzey hem de alternatif arayış olarak malzemelerini çeşitlendirmiştir. Duvara uyguladığı şablonları daha sonra bir kırıcı yardımıyla duvara kazıyarak, resmi duvardaki boşluklardan meydana getiren sokak sanatçısı Vhils bu alternatif arayışın en sıra dışı örneklerindendir (Görsel 42).

Görsel 42. Vhils, Yüzeyi Kazımak sergisinden, Londra (Lazarides Rathbone) 2009

Ayrıca baskı sanatları da sokak sanatı ile yakından ilişkilidir ve aynı zamanda iki sanatsal olgunun teknik olarak zengin çeşitliliği birbirinden beslenmektedir. Farklı bir bakış açısı ile baskı sanatları ve sokak sanatının temelde aynı kaygıları taşıdıkları söylenebilir. Çünkü iki sanat olgusu da ilk ortaya çıktıkları dönemlerde sanat olarak kabul görmemiştir. Baskı sanatları çoğaltılabilir olmasıyla herkes için, sokak sanatı da kamusal alanda tüm bireylere eşit oranda ulaşım sağladığı için sanatın demokratikleşmesi adına aynı çatı altında tanımlanabilmektedir. Baskı sanatçısı ve aynı zamanda sokak sanatçısı olan Swoon ise olaya farklı bir bakış açısı getirmiştir. Baskı yöntemi ile eserlerini çoğaltan sanatçı onları duvarlara yapıştırarak eserlerinin etkisini kamusal alanda genişletmektedir (Görsel 43, 44).

Görsel 43: Swoon, Linol baskı uygulaması, ABD, 2011

Görsel 44: Swoon, Baskıların duvara yapıştırılması, ABD, 2011

Banksy'nin büyük etkisi ile sokaktan galeri ve müzelere girmeleri büyük ölçüde normalleşmeye başlayan sokak sanatçıları farklı sanatsal dilleri beraberinde getirdikleri birçok deneyime fırsat vermiştir.

3.1.2. Vandalizm

Birçok ülkede sokak sanatı ve grafiti eylemleri herhangi bir sanat kaygısı taşımadığı düşünülmesi sebebiyle ve ayrıca doğası gereği ilk etapta vandalizm ile nitelendirilmektedir. Ülkeden ülkeye değişkenlik gösteren bu durum bazı hâkim otoritelerin ve bireylerin grafitinin olumlu bir amaca yönelik değil de zarar vermek için icra edildiğini ifade etmelerinden kaynaklanmaktadır. Sokak sanatının uygulayıcı kişiler veya gruplar tarafından negatif yönde kullanılması onun toplum veya var olan otorite tarafından tamamıyla olumsuz nitelendirilmesini gerektirmemelidir.

Sokak sanatının tavrı ve duruşu itibari ile evcilleştirilememesi normal ve olması gereken bir durumdur. Aksi halde bulunması gereken yer sokaklar değil de müzeler veya sanat galerileri olurdu. Fakat bu olgu sebebiyle onu olumsuz eylemler veya vandalizm ile ilişkilendirmekte aşırı bir tutum olacaktır (Cansız, 2012: 22).

80'ler ve önceki dönemlerde dünyada birçok çevre tarafından "Vandalizm" olarak nitelendirilen sokak sanatı ve grafiti, bazı yönetimler tarafından suç sayılarak, uygulayıcılara hapis cezaları dahi uygulanmıştır.

Belirli bir hassasiyet ile bakıldığı zaman sokak sanatının sanatçıları için bir çıkış noktası, alternatif bir ifade biçimi ve hatta uzun vadede hayatlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Fakat bazı uygulayan kişiler ve gruplar için sokak sanatı ve grafitinin kullanım alanı vandalizmden ileriye gidememiştir. Bu durum ülkemizde pek yaşanmamasına rağmen siyasi geçmişi nedeniyle duvar yazılarına karşı olan ön yargı, 90'larda ülkemizde etkinliğini göstermeye başlayan grafiti için pek de iyi bir zemin oluşturmamaktadır. Türkiye'de 80'li yıllardaki siyasi alandaki karmaşık yapı ve duvara bir şey yazmanın negatif algısı grafiticiler üzerinde olumsuz ön yargı ve tutuma sebep olmuştur. Grafiticiler aşırı müdahalelere maruz kalarak büyük cezalar almıştır. Ülkemizde durum bu şekilde iken Amerika'da bir dönem sadece graftici yakalamakla yükümlü polis birimleri bulunmaktaydı (Karaaslan, 2008: 1).

Özellikle sprey boya ve şablonun (Stencil) sağladığı hız ve kontrol edilemezlikle büyük bir imkana sahip olan sokak sanatçıları çoğu zaman

engellenmeye çalışılmıştır. Bu eylemin vandalizm olduğunu vurgulayan İngiltere ve Yeni Zelanda'da 18 yaş altı çocuklara sprey boya satışı yasaklanmıştır (Cansız, 2012: 24).

80'lerden günümüze birçok sanatçının mahkemelere çıkarak hapis cezaları almasından bu yana grafiti ve sokak sanatları diyetini ödeyerek günümüzde artık bu negatif durumu büyük oranda geride bırakmıştır. Kamusal alandaki bireylerle bir bütün olmaya başlayan sokak sanatları şehrin peyzajına renk katmaktadır. Gerçekleştirilen birçok etkinliğin yanı sıra özellikle Amerika ve Fransa gibi ülkelerde çeşitli sponsorlar ve devlet tarafından desteklenmektedir fakat ülkemiz için bunu söylemek olası değildir. Sokak sanatı algısı ve etkisinin farkına varılması birçok ülke de olduğu gibi ülkemizde de İstanbul'daki bazı semtler hariç henüz olması gereken konumda değildir. Toplumumuzda sokak sanatı denilince ilk etapta akla gelenin grafiti olması ve onun da sanatsal değeri kabul edilmeyerek olumsuz biçimde algılanmaktadır. Kamusal mekânlarımızda hala yeteri kadar örneğini görmememiz bu sebepten dolayı da nitelikli eserlerin ortaya koyulamaması ayrıca hala sokak sanatçılarına anarşist olarak bakılması bu konuda ilerleyemediğimizi göstermektedir (Cansız, 2012: 21).

New York Times haberinde Taki 183 zarar vermekten ziyade bir iz bırakarak biçimlendirdiği yüzeyler hakkında, herkes gibi vergisini verip çalıştığını aynı zamanda devlet malına zarar vermekten çok onu zenginleştirdiğini ifade etmiştir. Bu durum açıkça Taki 183'ün haklı olduğunu göstermese de onu ve yaptığı eylemi olumsuz veya aşırı değerlendirmenin de yersiz olacağı kabul edilmelidir. Bu onun meşrulaştırılması gerektiğini de vurgulamaz fakat bunları yapmazsa da uygulayıcısı olduğu sanat kaygılarından uzaklaşmış olacak ve bu durum onun doğrudan duvar resmi ile ilişkilendirilmesine yol açacaktır.

Dünyada birçok grafiti ve sokak sanatçısı, polis ve çeşitli otoritelere karşı bir tavır alarak devlet malına ve polis araçlarına doğrudan zarar vermek amacı ile çeşitli eylemlerde bulunmuşlardır. Fakat ülkemizde böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Bazı grafiticiler tarafından bunun çok az örneğine rastlansa da Türkiye'deki sosyal yapı ve toplumsal algı nedeniyle diğer

ülkelerdeki gibi aşırı bir durum olmamıştır. Yapılan birçok grafiti ve sokak sanatı etkinlikleri (HOF-Hall of Fame) ayrıca gerçekleştirilen grafiti festivalleri süreci olumlu yönde etkilemiştir. Ülkemizde bu kültür adına gerçekleştirilen Meeting of Allstars Grafiti Festivali ile sanatçılara doğrudan toplum içerisinde birtakım imkânlar sağlanarak grafiticileri ve toplumun algısını pozitif yönde değiştirecek olumlu adımlar atılmıştır. Türkiye'de grafitinin kayda değer bir saygınlık kazanmasına öncülük eden bu festival büyük öneme sahiptir. Grafiti sanatçısı ve festivalin organizasyonunda yer alan Met ile 07 Ekim 2017 tarihinde yapılan görüşmede (Ek 2) önceleri daha çok illegal olarak eser üreten sanatçıların festivallerde yer alabilmek için siyah ve karanlık grafitiler yapmayı bir kenara bırakıp daha renkli ve toplum tarafından algılanabilecek, bir ölçüde onay görebilecek eserler veya taslaklar oluşturmaya çalıştıklarını dile getirmiştir. Grafiti ve sokak sanatı protesttir ve çoğu zaman rahatsız edici bir tavrı vardır fakat ülkemizde bu durum toplumun yapısı gereği olumsuz veya zarar verici olarak kullanılmamıştır. İstisnaların olması da bu olgunun sanat olmadığı veya olumsuz damgalanmasını da gerektirmemelidir. Grafiti ve sokak sanatı ülkemizde büyük oranda renkli eserler üretilerek gri alanları biraz daha zenginleştirmek ve ayrıca daha yaşanabilir hale getirmek amacıyla kullanılmaktadır.

Durum ve şartlar ne olursa olsun sokak sanatı ve grafiti her ne kadar kendini kanıtlamış, toplum ve bazı çevreler tarafından kabul görmüşse de bazı baskıcı otoriteler kendi ideolojileri doğrultusunda istedikleri her olguya şekil vermeye çalışmaktadır. Şablon (Stencil) grafitinin başkenti ve sokak sanatına dair birçok değerli yapıtın var olduğu Melbourne'de yakın zamandaki merkezi otoritenin işleyişi ve Herald Sun gazetesinin manşetleri grafitiyi yeniden vandalizm olarak nitelendirme çabasındadır.

> *"Polisten grafiti vandallarına ani saldırı." (Herald Sun, 16 Subat 2006).*
> *"Resmin Vandalları." (Herald Sun, 17 Mart 2007).*
> *"Tren yolcuları grafiti vandalları tarafından rehin alındı…" (Herald Sun, 23 Ocak 2006).*
> *"Grafiti savaşında yeni sınırlar çizildi." (Herald Sun, 4 Mart 2005).*
> *"Grafitiye Saldırı: Polis Melbourne' ün grafiti tehditine karsı savaş açtı…" (Herald Sun, 21 Ocak 2006)* (Stewart, 2008: 88).

Fakat tüm bunlara rağmen bugün artık etkisi göz ardı edilemeyecek bir yere sahip olan sokak sanatı ve grafiti kamusal mekânları dönüştürerek renklendirmekte, estetik ve sanatsal ögelerin yanı sıra toplumdaki birçok olumsuz duruma da değinmektedir. Meeting of Allstars Graffiti Festivali ile sanatçılara imkân ve ortam sağlandığında olumlu yöndeki değişimlerin olabildiği görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de altı yıldır düzenlenen Mural İstanbul Sokak Sanatı Festivali yabancı sanatçıları da misafir eden dünya çapında prestijli festival olma özelliğine sahiptir. Kadıköy Belediyesi sponsorluğunda gerçekleştirilen festival Kadıköy'ün kamusal mekânlarına eşsiz mural resimleri kazandırmıştır. Günümüzde başta Amerika ve Fransa olmak üzere artık birçok ülkede büyük sokak sanatı festivalleri düzenlenmektedir.

Büyük bütçeli festivallerin aracılığıyla etkisini arttıran ve ayrıca galeri ve müzelerin bu sınır tanımayan fenomeni mekânlarına dâhil etmeleriyle durum artık son derece pozitif yönde değişmiştir. Kamusal alan estetik değerlerinin ve doğasının bir ölçüde sokak sanatı ile mekânlara taşınması, etkisi göz ardı edilemeyen ve saygı duyulan bir değer olmasını sağlamıştır. Hâkim birçok otorite tarafından sanatsal bir ifade biçimi olarak kabul görmektedir. Ayrıca günümüzde sosyal medyanın da etkisiyle artık toplumun büyük bir kesimi tarafından bilinmekte ve olumlu olarak değerlendirilmektedir.

3.1.3. Dönüşen Sokak Sanatı ve Bir Kavram Olarak "MURAL"

İnsanoğlu tarihin ilk dönemlerinden bu yana duvarları bir iletişim aracı olarak kullanmış ve zamanının izlenimlerini, yaşanan olayları veya vermek istediği mesajı yaşadığı çevreye duvar aracılığı iletmiş ve hatta kendinden sonraki dönemlerde yaşamış olan insanlara aktarmıştır. Mağara resimlerinden günümüz metropol kentlerine uzanan süreçte insanlar çeşitli malzemeler ve teknikler ile duvarlara müdahalelerde bulunmuş kimi zaman sanat kaygısı gütmeden kimi zaman güderek yaşadığı ortamı değiştirmiş ve kamusal yapıya katkı sağlamıştır. İnsanoğlunun kaygıları, yaşadığı koşullara göre farklılık göstermiş ve duvarlardaki müdahaleler veya resimlerde bu doğrultuda değişmiş ve zaman içerisinde dönüşmüştür.

Duvar resmi denilince, feodal dönemden günümüze birçok farklı yapı ve çevredeki duvar resimleri aklımıza gelmektedir. Tarih boyunca her dönem

kendi içerisinde döneminin yaşantısını yansıtacak farklı teknik ve ustalıklar barındırmaktadır. Duvar resimleri, ilkel ve mağara resimleri iken döneminin imgelerini oldukları gibi yalın bir anlatım biçimi ile aktarırken günümüzde mekânlar ve teknik açısından farklılık göstererek bir takım sanatsal kaygılar çerçevesinde, doğrudan bir tuval resmi gibi estetik ögeler kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

Mağara duvarlarına yapılan resimlerin veya çeşitli sembollerin yapılma amacının ne yönde olduğu tam bilinmemektedir. Doğadaki hayvanlardan korkulduğu için, bir avın yapılacağının habercisi olarak veya ilk insanların vahşi doğadan korunmak için barındıkları mağaraları birer yaşam alanı haline çevirmek kaygısıyla yapıldıkları doğrultusunda bazı fikirler yürütülebilmektedir. Bu kaygı ne yönde olursa olsun, yazının olmadığı bu dönemlerde mağara duvar resimlerindeki görseller kuşkusuz dönemin yaşantısına tanıklık edilerek onu yalın bir şekilde yansıtan birer bilimsel kanıt niteliğindedir. Duvara resim yapmak başlangıçta her ne kadar gündelik ihtiyaçlar ve yaşamsal olguların doğrudan yansıtılması veya bir rahatsızlıktan, mesaj verme ihtiyacından çıkmış olsa da artık günümüzde sadece estetik kaygılar doğrultusunda da uygulanmaktadır.

Rönesans döneminde belli otoriteler tarafından sanatçılara sipariş üzerine eserler yaptırılmaya başlanmış çeşitli bürokratik mekânlar, özellikle kilise duvarları ve tavanları din temalı eserlerle resimlenmiştir. Bu çalışmalara genellikle ıslak sıva üzerine, doğal boyalar ile yapıldığı için “fresk” adı verilirken sanatçılar büyük oranda sipariş üzerine eser üretmekteydi.

Bu olgudan farklı olarak “mural” kavramı ise duvar, tavan veya benzeri yüzeylerde geniş alanlara yapılan duvar resimleri olarak tanımlanabilmektedir. Modern zamanlarda adını Meksika’da duyurmaya başlayan mural resimleri (Yüce, 9 Mart 2018) büyük duvar resimleri olarak tanımlanmaktadır. 1920’lerde ortaya çıkan bu hareket Avrupa’yı ve ardından birçok ülkeyi etkilemiştir. Hareketin önemli temsilcileri arasında Jose Clemente Orozco, David Alfaro Siqueiro ve Diego Rivera bulunmaktadır. Sanatçılar bu akımın kutsal muralistleri sayılırken Diego Rivera akımın öncüsü olarak kabul edilmektedir.

Diego Rivera'nın (Valansi, 20 Eylül 2017) eserleri modern çağın freskleri olarak adlandırılabilir. Yaşadığı dönemde ünü ülke sınırlarını aşan sanatçı 1930'larda ABD'den de teklif ve siparişler almaya başlamıştır. San Francisco'da ilk işini alan sanatçı daha sonra Henry Ford, Rockafeller gibi büyük isimlere eserler üretmiştir. Diego Rivera makinaların egemenliğine ve endüstri devrimine büyük hayranlık duymaktaydı. Fakat Ford'un fabrikasında işçilerin durumuna ve kapitalist sömürüye tanık olan sanatçı sipariş üzerine bu durumu iğneleyici bir eser ortaya koymuştur. Eser Henry Ford tarafından onaylanmamasına rağmen oğlu tarafından desteklenerek günümüzde Diego Rivera'nın ABD'deki önemli eserlerinden biri olarak kalmıştır. Sanatçı aynı zamanda Rockefeller ailesinin New York 5. Cadde'deki merkez lobisi için "Dörtyol Ağzındaki Adam" isimli bir duvar resmi siparişi almıştır. O dönem büyük başarılara sahip olması sebebi ile cesaretlenen Diego Rivera resme bir de işvereni kışkırtacak Vladimir Lenin portresi eklemiştir. Rockefeller ailesinin bu duruma tepki göstermesi ve parasını ödemelerine rağmen resmi parçalayan sanatçı aynı eserin daha büyüğünü Independent Labor Institute binasına yapmıştır. Bu büyük skandaldan sonra sanatçı daha fazla iş bulamayarak ülkesine dönmüştür. Sanatçı kendi idealleri, hisleri doğrultusunda kaybedecekleri uğruna tavrından taviz vermeden duygularını olduğu gibi ifade etme çabasında olmuştur. Mural ve sokak sanatının doğasında da her zaman protest bir tavır, rahatsız eden olgular ve rahatsızlığı dile getiren bir özellik vardır.

Günümüzde sanat eserleri, endüstri ve sanayinin gelişmesiyle, çeşitli ve pratik malzemelerin ortaya çıkmasıyla hızlı bir biçimde üretilebilmektedir. Zaman içerisinde siparişe dayalı olan sanat anlayışı farklılaşmaya başlamış, sanatçının hisleri ve kaygıları doğrultusunda şekillenmiştir. Savaşlar ile büyük bunalımlar yaşayan ve bunun rahatsızlığını hisseden sanatçılar bu doğrultuda eserler üretirken tuval üzerinde veya kapalı mekânlarda değil doğrudan halkın arasında bir anlatım yüzeyi olarak duvarları kullanmışlardır. Duvar resmi, sıradan bir peyzaj ürünü olmasının ötesinde ayrıca kamusal alandaki bireyleri ve toplumu olumlu yönde etkilemektedir. Her ne kadar kentsel yaşam alanları ağaçlar, çiçekler veya parklar ile tasarlansa da tüm bu müdahaleler güzellikten öte gidemeyecektir. Bu noktada sokak sanatı ve mural olguları ile üretilen işler

kamusal alandaki bireylere tamamen bu yapay durumlardan farklı izlenimler ve deneyimler kazandırmaktadır. İzleyicilere aktardığı hisler doğrultusunda sokak sanatı içerisinde yaşanmışlık ve bir duygu etkileşimi barındırmaktadır. Ayrıca dönemin sosyolojik veya insanı rahatsız edici olgularına göndermeler yaparak varlığını sürdürmektedir. Kamusal alanda yaşayan insanlarla birlikte nefes almakta ve dışarıdan yapılan çeşitli müdahaleler ile de dönüşebilmektedir. Günümüzde sokak sanatçıları şablon baskı, alternatif posterler veya sprey boyalarla tüketim toplumunu eleştirmekte ve bunun yanında savaş karşıtı eserler üreterek tepkilerini duvarlar aracılığı ile yansıtmaktadırlar.

Şüphesiz sokak sanatının en etkili isimlerinden biri olan Banksy günümüz sorunlarına eserleriyle farklı bakış açıları getirmektedir. Çalışmalarında tüketim çılgınlığı, savaş karşıtı olma, insan hakları ve genellikle sistem eleştirisi üzerinde durmaktadır. Başta İngiltere olmak üzere Filistin'de yaptığı siyasi çalışmalar ile de gündeme gelmiştir. Duvarların yanı sıra müze, galeri ve farklı ortamlarda eserlerini ve kendisini gösteren sanatçı The Simpsons adlı çizgi dizi için kapitalizm eleştirisi içeren bir giriş hazırlamıştır.

Yaşadığı dönemin rahatsızlıklarını dile getiren sanatçı kendine has yorumu ile İsrail-Filistin duvarına "Tatil Enstantaneleri" adını verdiği dokuz eser uygulamıştır. Ayrıca "Çiçek Fırlatan Protestocu" ve "Sokak Köşesinde İçen Melek" ile modern zamanın iyilik, saflık gibi kavramlarına inanan insanların duygularını ifade etme çabası içinde olduğu söylenebilir (Özen ve Eken, 2017: 501-505).

Muralların sanatı kente taşıması, sanatın demokratikleşmesi adına oldukça büyük bir öneme sahiptir. Sanatı herkes tarafından ulaşılabilir hale getirirken bir yandan da görkemliliği ile diğer sanat eserlerinden farklı bir deneyim sunmaktadır. Bir bina cephesine yapılan bir muralın etki alanı oldukça geniştir ve gri duvarlarla kaplı olan günümüz kentlerine yapılan müdahalenin en güzel örneklerindendir. Kamusal alanın görkemli heykel ve anıtlarıyla birlikte anabileceğimiz murallar günümüzde devasa örneklerini görebildiğimiz bir olgu halini almıştır. Geleneksel sanat disipliniyle yetişmiş ve kamusal alanda oldukça etkili eserler üreten sanatçı El Mac'ın farkı, sanatsal ifade

biçimini sokak sanatının olanaklarıyla birleştirmesinde yatmaktadır. Ayrıca günümüz önemli mural sanatçılarındandır. 2017 yılında yapmış olduğu mural çalışmasında Kanada'lı şarkıcı, müzisyen, şair ve romancı olan Lonard Cohen'in portresini mural olarak 10 haftada 350 litre boya ve 240 adet sprey boya ile tamamlamıştır (Görsel 45).

Görsel 45. El Mac, Leonard Cohen Mural'ı, Montreal, 2017

Bugün sokak sanatları ile birlikte anılmaya başlanan murallar ise sokak sanatının karanlık olduğu düşünülen arka planını ortadan kaldırmaya büyük oranda katkı sağlamaktadır. Bir çalışma günler hatta haftalar boyunca sürmektedir. Bu süre boyunca izleyicilere başlı başına bir etkileşim ve paylaşım ortamı sağlamaktadır. Sanatçı ile diyalogun gelişmesi eserin arka planında yatan asıl olguların ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Büyük bina cephelerinde varlık gösteren duvar resimleri sokak sanatı ve grafitinin teknik ve birikimlerinden faydalanarak büyük bir ilerleme kat etmiştir. Çeşitli festivaller kapsamında veya sponsorluklar ile ancak gerçekleştirilebilen bu duvar resimleri, mağara resimlerinden veya bildiğimiz anlamda illegal olarak uygulanan sokak sanatı olgusundan farklı bir şekilde, herhangi bir sipariş veya bağlantısal bir amacı olmadan, özgün bir tarz ve kaygı çerçevesinde uygulanmaktadır. Sanatçılar günümüzde gri apartman cephelerini, tamamen kendi eserleriyle kaplayarak duvarları özgün bir tuval resmi gibi kullanmaktadırlar. Bu gün murallar sokak sanatının teknik ve birikimi ile diğer

duvar resimleri veya varyasyonlarından belirgin biçimde ayrılmaktadır. Özgün sanatsal ifadenin tuval resminin dışına çıkarak bina cephelerinde devamlılığını sürdürmesi bugün mural sanatçılarının bina cephelerini de birer tuval yüzeyi gibi görmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu şekilde murallar, bazen bir sanatçının özgün tuval resimlerine ek olarak bir serinin parçası olabilmektedir. Sanatçılar kendi irade ve kaygıları doğrultusunda hiçbir sisteme bağlı kalmadan özgün eserlerini üretmektedirler. Günümüzde mural olgusuna farklı bakış açısı getirmiş olan Aryz, rulo ile resim yapmanın önünü açarak sprey boya ile bu durumu harmanlamıştır. Ayrıca çağdaş muralistlerin başında gelmektedir (Görsel 46).

Görsel 46: Aryz,"Priapus and Demeter", Granollers, İspanya, 2014

3.1.4. Sokak Sanatının Güncel Durumu: Galeri ve Müze İlişkisi

Sokak sanatının doğası gereği yaşam alanı sokaklar veya kamusal mekânlardır ve günümüze kadar farklı aşamalardan geçerek evirilmiş ve algısal olarak skalasını genişletmiştir. Ortaya çıktığı ilk zamandan bu günlere kadar birçok negatif durumla anılmış ve değişim süreçleriyle varlığını sürdürmüştür. Sokak sanatçıları sokağın verdiği uçsuz bucaksız deneyimin yanı sıra bireysel estetik algılarını ve malzeme kullanımlarını genişleterek olaya farklı bir bakış açısı getirmişlerdir. Ayrıca geleneksel sanat disiplininin sağlamış olduğu özveri ve bilinci de kullanarak eserler üretmektedirler.

Grafiti'nin 70'lerde belirmeye başladıktan sonra belirli aralıklarla çıkartılan kitaplar ve çekilen belgeseller aracılığı ile görünürlüğü artmaya başlamıştır. 1980'de New York'lu sanatçıların bir kolektif oluşturarak meydana getirdikleri sanatçı birliği Colab tarafından düzenlenen Times Square Show sergisi, grafiti ve sokak sanatının ilk ve ciddi anlamdaki sanatsal duruşunu zorlayan etkinliktir. Bir yıl sonra East Willage'de kurulan Fun Galeri, sanat ortamında varlığını sürdüren fakat sokakta da iş üreten Jean Michael Basquiat, Keith Harring, Kenny Scharf gibi isimlere sergiler açarken ayrıca temelde grafiti veya sokak sanatçısı olarak adlandırabileceğimiz Lee Quinones, Dondi White, Lady Pink, Fab 5 Freddy gibi isimlerin sergilerine de ev sahipliği yapmıştır (Ayral, 2014: 13).

Grafiti sanatçıları bazı sanat otoriteleri tarafından fark edilmeye ve değer görmeye başladıktan sonra dergi kapaklarına ve çeşitli müzik gruplarının albüm kapaklarına özel tasarımlar yapmaya başlamışlardır. 90'larda birçok ülkede ve Türkiye'de yeni sanatçıların kendini gösterdiği günlerde grafiti sanatı popülerliğini arttırmaya devam etmiştir.

Bir grafiticinin kendi eserlerini galeri veya müzelerde satma çabası başka grafiticiler veya bu kültürün parçası olan bireyler tarafından olumsuz anlamda nitelendirilmektedir. Sokağın ruhuna aykırı olduğu düşünülen bu olgu diğer sanatçılar tarafından grafiticinin ruhunu satması olarak da görülmektedir. Günümüzde bu anlayış ve algılayış biçimi büyük oranda ortadan kalkmış olsa da etkileri hala sürmektedir. Ortaya çıkış itibari ile sokak sanatı ve grafiti her ne kadar kamusal mekânda varlığını sürdürse ve bazı otoriteler tarafından olumsuz olarak değerlendirilse de bugün sanat çevreleri tarafından ele geçirilmeye çalışılmaktadır. Varlığına sokakta bile tahammül edilemezken günümüzde galeri ve müzelerde geleneksel anlamda bildiğimiz değerli sanat yapıtlarının bulunduğu mekânlarda onlarla birlikte sergilenmekte ve yüksek fiyatlarla açık arttırmalarda satışa sunulmaktadır. Bu olay grafiti veya sokak sanatçısının ne ruhunu satışa çıkardığının ne de evcilleştirildiğinin bir göstergesidir, bu büsbütün kendini özveri ve sanatsal disiplin ile ifade ederek estetik değer bütünlüğünü geliştiren sokak sanatının, sanat çevreleri tarafından saygın bir sanat hareketi olarak nitelendirilmesinin bir kutlamasıdır.

2000'li yıllarda sokak sanatı popülerliğini zirveye taşımaya devam etmiştir. Sanatsal bir üslup olarak kâğıt, fotoğraf ve yapıştırıcının gücünü keşfetmiş olan sanatçı JR devasa fotoğrafları duvarlara yapıştırmaya devam ederek Ted Ödülü'ne layık görülmüş ayrıca kendisini ve sanatını dünyaya açıklama fırsatı yakalamıştır. JR sosyal medyanın ve Ted Prize'ın yardımı ile dünyanın birçok ülkesine yaymayı başardığı "Inside Out" interaktif sokak sanatı projesi günümüzde de devam ettirmektedir. 2011 senesinde Los Angeles'taki Museum of Contemporary Art (MOCA)'da düzenlenen "Art in Streets" sergisi ile sokak sanatı ve grafiti adına büyük bir atılımın gerçekleştiği bir olaya da tanıklık edilmiştir. Dünyaca ünlü sokak ve grafiti sanatçılarının bir arada yer aldığı festival niteliğindeki sergi sokak sanatı açısından büyük öneme sahiptir. MOCA neredeyse tüm yaşayan efsanevi sanatçıları bir araya toplamıştır. Revok, Osgemeos, Banksy, Risk, Retna, Roa, Awr ve Msk grupları, Obey Giant, Swoon gibi daha sayısız öncü sanatçı bir arada eserlerini sergileme imkânına kavuşmuştur. Özellikle grafitinin altın çağını yaşadığı bu yıllar aynı zamanda sokak sanatının da yükselişine tanık olunan dönemlerdir. Hatta birçok grafiti sanatçısının sanatsal üslup arayışı ve farklı malzeme kullanımlarına ilaveten plastik sanatların içerik ve disiplinini kullandıklarının izlenebildiği birçok eser sergilenmiştir.

Günümüzde tarzı ile grafiti adına bir efsane olarak kabul edilen sanatçı Revok bile artık yazı yazmayı bırakarak sanatsal ifade biçimini değiştirip yeni arayışlar içinde farklı bir sanat anlayışı benimsemeye başlamıştır (Görsel 47, 48).

Görsel 47. Bir "Revok" grafitisi, San Francisco, Kaliforniya, 2009

Görsel 48. (Sol) Revok – 2685, (Sağ) Revok – 2690, Elmhurst, 2013,
(Fotoğraf: Jonathan Levine Galeri)

Sokak sanatının etkisini arttırması ve Banksy rüzgârıyla, bu sanat hareketi daha fazla gündeme gelmiştir. Sokak sanatı denilince ilk akla gelen sanatçı Banksy'nin bu kadar fazla ön planda olmasının sebebi farklı vizyonu ve sanatsal ifade gücüdür. Çünkü Banksy, galeri ve müze olgusuna sokağın dinamiği ve kurallarına göre hareket ederek dâhil olmuştur.

2003 senesinin Ekim ayı ortalarında bir Çarşamba günü muhtemelen daha önce hiç denenmemiş bir atılıma imza atan Banksy galerilerin içeriye ne soktuğunuzdan ziyade içeride ne yaptığınız ya da ne çaldığınızla ilgilenen güvenlikten elindeki büyük poşette kendi eseriyle Tate Britain'e girer. Güvenlik ve kameraların olduğu bir ortamda oldukça zor ve imkânsız olarak görünen bu eylemi başarmıştır. 8 numaralı odaya giden koridorda 18. yüzyıldan kalma bir resmin yanında kendi resmi için daha önceden yer seçen sanatçı elindeki poşetten kendi eserini çıkartarak saniyeler içinde Tate'in duvarlarına asar. Banksy'nin oldukça zor olan bu eylemi gerçekleştirmek için Bristol sokaklarında, kenti renklendirdiği zamanlardaki tecrübelerini kullandığı düşünülmektedir (Görsel 49). Ne bir sanat eserine zarar veren ne de bir resmi alıp götüren sanatçı bu olay ile akla gelmeyecek bir eylemde bulunarak Tate Britain'in sadece duvarlarını çalmıştır (Ellsworth-Jones, 2015: 19).

Görsel 49. Banksy, Kendi eserini duvara yapıştırırken, Tate Britain, 2003

Kendi eserini sergilerken aradan otoriteyi çıkartarak müze veya galeriye asma fikri, bir resim yapmak veya seçmekten çok daha çekici ve heyecan vericidir. Tate'de eserin fark edildikten sonra da asılmaya devam etmesi hâkim otoritenin bundan hoşlanması, grafitinin veya sokak sanatının sanat formu olarak nitelendirilmesi için yeterli bir etken olarak kabul edilebilir. O dönemlerde Banksy için durum sadece eserin duvara yapıştırılması ve olayın fotoğraflanmasından ibaretti. Bunun işe yaradığını fark eden sanatçı aynı olayı on yedi ay boyunca Paris ve New York'taki galeri ve müzelerde de uygulamıştır. Genel olarak müzeler de bu durumu hoş karşılayarak eserlerin duvarlarda kalmasını sürdürmüşler ve hatta bazı düşen eserleri tekrardan yerlerine yapıştırmışlardır (Ellsworth-Jones, 2015: 22).

Daha önce hiç denenmemiş bir hareket ile galeri ve müzelere küratörleri veya belirli otoriteleri ortadan kaldırarak kendi kendine sistemin içine sızan sanatçı sokaklardaki gibi davranarak kimseye veya hiçbir esere zarar vermeden eylemine devam etmiştir. Dolayısıyla bu olay Banksy'nin tanınmasını ve bir yandan sanat otoritelerince aranan ve değer gören bir sanatçı olmasını sağlamıştır. Zaten doğası gereği bir ölçüde anonim olan sokak sanatının çekiciliği aslında büyük oranda bu gizem aracılığı ile oluşmuştur.

Grafiti veya sokak sanatı bağlamında açılan sergiler genellikle belgeler fotoğraflar veya sokaktan nesneler barındırmaktadır. Bu sebepten dolayı fotoğrafçı Martha Cooper ve Henry Chalfant büyük öneme sahiptir. Galeriler

günümüzde bir yandan sokak sanatçılarına sergi açma eğilimindeyken öte yandan sokak sanatının doğasına zarar vermemek konusunda hassas davranmaya çalışmaktadır. Galerilerde açılan bu tip sergilerde, sergilenecek eser olarak grafiti veya sokak sanatı uygulama süreçlerinin, fotoğraflarının ve eskizlerinin yanında, tuvaller de sergilenmektedir. Ayrıca galeriler sergi kapsamında sokakta ya da galeri ve müze duvarlarının boyanması eğilimine girmektedir. Bir yandan eser satma kaygısında olan sanat simsarları için tuval vb. yüzeyler boyanırken öte yandan sokak sanatının ruhuna sadık kalınmaya çalışılarak duvar boyama eylemi devam eder ve sokaktaki gibi geçicilik kavramı üzerine eylemler sürdürülmeye çalışılır. Paris'teki Itinerrance Galerisi sergisini açtığı sokak sanatçılarına, sergi duvarını veya dışarda bir duvarı boyatarak her sokak sanatı sergisinde aynı sistemi devam ettirir ve başka bir sanatçı tarafından yeniden aynı duvarın boyanmasını sağlar. Sadece sergi kataloğunda bir görsel olarak kalan resim, sokak sanatının doğasına bir gönderme yapmaktadır. Bu olay ayrıca 19. yüzyıldan bu yana üzerinde durulan sanatsal yaratıcılık, sanat nesnesinin durumu ve konumu gibi olguların tekrardan sorgulanmasını sağlayarak, sanat akımlarının birbirlerini yıkarak evirilmesi anlayışına da yakından bir gönderme niteliği taşımaktadır (Lemoine, 2014: 23), (Görsel 50).

Görsel 50: Bom.K, Galeri Itinerrance, Paris, 2013

Ülkemizde sokak sanatı veya grafiti bağlamındaki sergilere pek tanık olmasak da bazı atılımların olduğu bilinmektedir. Özellikle birçok sokak kolektifinin kâr amacı gütmeden gerçekleştirdiği alternatif mekân ve sokak sergileri sokak sanatının ruhunun yaşamasına destek olmaktadır. Ülkemizde ise profesyonel anlamda en etkili sergi Pera Müzesi tarafından 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de ve dünyada büyük bir öneme sahip olan "Duvarların Dili: Graffiti / Sokak Sanatı" sergisi bu kültür için büyük öneme sahip, yabancı ve Türk sanatçıların yanında Martha Cooper, Henry Chalfant ve Hugh Holland gibi fotoğrafçıların eserlerine de yer vermiştir. Roxane Ayral küratörlüğünde gerçekleştirilen sergi ülkemizde yakın dönemde etkisi açığa çıkan sokak sanatının anlamını ve kapsamını sorgulayarak farklı bir bakış açısı getirmektedir.

> "Amerika, Almanya, Fransa, Japonya gibi ülkelerin yanı sıra Türkiye'den de olmak üzere yirmiden fazla sanatçının konuk olduğu sergide, kültürün öne çıkan isimlerinden Futura, Carlos Mare, Cope 2, Turbo, Wyne, JonOne, Tilt, Mist, Psyckoze, Craig Costello (aka KR), Herakut, Logan Hicks, C215, Suiko, Evol, Gaia, Tabone, Funk ve No More Lies gibi farklı jenerasyonlardan ve disiplinlerden isimler bir arada eserlerini sergileme fırsatını yakalamıştır" (Pera Müzesi, 9 Nisan 2018).

Ayrıca sergi eş zamanlı olarak düzenlenen atölyeler ile kamusal mekanlara taşınmıştır. "Sokak Atölyede! Graffiti / Sokak Sanatı" adı altında gerçekleştirilen etkinlik 15 yaş üstündeki katılımcıları hedeflemiş ve sokak sanatının tanıtıldığı programlar uygulanmıştır. Böylece sergi kapsamını genişleterek dünyaca ünlü sokak sanatçılarının özgün ifade biçimlerini, ülkemiz kamusal mekanlarında yansıtmalarına olanak tanımıştır (Pera Müzesi, 9 Nisan 2018).

Grafiti ve sokak sanatı her ne kadar kendini müzeler veya galerilere kabul ettirmiş olsa da bildiğimiz anlamda geleneksel sanatlardan ayrılan en belirgin özelliği asıl alanının kamusal alan olmasıdır. Bu doğrultuda yarattığı alt kültür onun doğasını oluşturarak sadece belirli bir mekân veya çevreye değil de oldukça geniş bir kitleye hitap etmesine olanak tanımıştır (Ayral, 2014: 13). Galeri ve müzelere dâhil olan sokak sanatları ise bünyesinde barındırdığı sokak dinamikleriyle dışarıdan içeriye girerek, toplumdaki birçok kesiminin bu kültüre saygı göstermesini sağlamıştır.

Sokak sanatı kavramı grafitiden ayrılarak onu kapsamış ve günümüzde artık kent sanatı (Urban Art) veya Kentsel Çağdaş Sanat (Urban Contemporary Art) kavramlarıyla bulunduğu konum nitelendirilmeye çalışılmaktadır. Bu sanatsal dil bütünlüğü zamanla büyük evrim geçirerek özünde kentsel kalmış ve birçok alanlarda etkinliğini ve estetik değerini arttırmıştır. Ayrıca her ülke için farklı bir anlam bütünlüğüne sahiptir. Duruşu ve doğası gereği belirli bir sanat otoritesi veya bir grup tarafından şekillendirilemediğinden, her ne kadar galeri ve müzelere girip evcilleştirilmiş görülse de her an ne yapacağı belli olmayan bir belirsizliğe sahiptir.

Semra Ögel'in (1977: 11) ifadesiyle sadece belirli bir potansiyele işaret ettiği ve yeni bir ifade biçimi getirmediği düşünülen grafitiler, günümüzde artık yaratıcı, yeni ufuklar açabilen bir estetik birikim ve vizona sahiptir. Bu bağlamda da grafiti ve sokak sanatçıları yaşayışını ve varlığını belirli otoritelere kabul ettirerek, galeri ve müzeler aracılığı ile saygın koleksiyonlara dahil olmayı başarmıştır.

Festivallerin yaygınlaşması ve murallar aracılığı ile görünürlüğü büyük oranda artan sokak sanatı bazı sanat otoriteleri için büyük bir cevher niteliği kazanmıştır. Özellikle grafitinin ve sokak sanatının genç nesle işaret etmesi ve bu nedenden dolayı aktif olarak iş üreten sanatçıların genç olması, farklı ve yeni deneysel eğilimler ile birlikte göz ardı edilemeyecek büyük bir sanatsal disiplini ve potansiyeli içerisinde barındırmaktadır.

3.2. SORUMLULUK VE FARKINDALIK BAĞLAMINDA SOKAK SANATI

İnsanoğlu yaşamı boyunca çoğu zaman çevresinde olan bitene ilgisiz ve kayıtsız kalmaktadır. Bu durum gerek yaşamın içerisindeki kayboluştan gerekse belli otoriteler tarafından kasıtlı olarak uygulanmakta ve sınıflar arası uçurumun artmasına ve sadece çıkar doğrultusunda yapılan eylemlere neden olmaktadır. Sosyal bir varlık olan insanoğlunun çevresinde olan bitenlere duyarlı ve hassas olması şüphesiz ideal ve daha iyi bir dünya düzenine gidilen yolda atılan büyük bir adım olacaktır.

İnsanın, yaşadığı çevreye ve yaşamı boyunca kendine, ailesine ve neticede topluma karşı olan birtakım sorumlulukları vardır. Toplum içerisinde bireyler, kendinin ve diğer insanların hak ve özgürlüklerine saygılı ve düşünceli

bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Yaşanılan çevrede her şey insanın kendi sorumluluğundadır ve olumlu her davranış ve tutum toplumu derinden etkileyebilmektedir. Toplumdaki herhangi bir birey, tekil olarak kendini olumlu yönde değiştirip, kendisi ve çevresi ile bu şekilde bir yaşam sürebilirse kaçınılmaz olarak birçok olumsuz durum toplum içerisinde pozitif yönde değişmiş olacaktır. Sanat alanında yapılabilecek ve etki alanı en geniş izleyici kitlesine sahip olan grafiti ve sokak sanatına da bu bağlamda büyük bir görev düşmektedir.

Sokak sanatı ve grafitinin etkin bir şekilde ilerleyişi dünyada olduğu gibi Türkiye'de de oldukça yoğun bir şekilde sürmektedir. Ülkemizde İstanbul başta olmak üzere birçok şehirde farklı sosyo-kültürel yapıdan yetişen sanatçılar günden güne gelişen eserler üretmektedir. Ülkemizde grafitinin sanatçılar tarafından uygulanmaya başladığı ilk zamanlarda toplumun ön yargısının fazla olması şartları zorlaştırmış olsa da artık günümüzde bu algı sosyal medya ve çeşitli yayın organları ile büyük oranda ortadan kalkmaktadır. Dünyada vandalizm ve kamu malına zarar vermek gibi birtakım ögeleri yoğun olarak içerisinde barındıran sokak sanatı ve grafiti için ülkemizde böyle bir durum yok denilecek kadar azdır. Türk toplumundaki dinsel olgunun ve yanı sıra toplumun değer yargıları genel olarak olumsuz durumları bünyesinde fazla barındırmamaktadır. Dolayısıyla bu toplumda yaşayan sanatçılara pozitif değer ve yargıların yansıdığı düşünülmektedir.

Ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde sorumluluk ve farkındalık bakımından topluma katkı sağlayan, sokak sanatı ve grafiti üzerinden şekillenen birçok etkinlik ve proje yapılmaktadır. Kamusal alanın doğrudan merkezinde etki alanını genişleten sokak sanatının gücü, bu bağlamda hafife alınamayacak büyüklüktedir. Sokak sanatı kamusal alanda varlığını sürdüren ve izleyicisi çok geniş bir kitleye sahip olması sebebi ile farkındalık ve sorumluluk açısından son derece önemlidir.

Sokak sanatı, grafiti ve aynı zamanda yakın teknik ve olguya sahip kamusal sanat türlerine büyük yükümlülükler düşmektedir. Dünyada ve ülkemizde, kapalı bir ortama hapsolmaması ve bir mahlas üzerinden şekillenen yapısı ile sokak sanatları; sanatçıların rahatsızlıkları dile getirme, belli bir kesim üzerinde farklılık yaratma veya bazı olgu ve oluşumlara dikkat çekmekte etkili bir araç haline gelmiş durumdadır. Aynı zamanda sanatsal ve

estetik bir takım kaygı ile üretilen eserler, toplumun estetik algısına büyük katkı sağlayarak var olan çevrenin bir ölçüde gri duvarlardan uzaklaşarak daha yaşanılabilecek bir ortama dönüşmesini de sağlamaktadır.

3.2.1. Fransız Fotoğraf ve Sokak Sanatçısı "JR"

Sorumluluk ve farkındalık bakımından eser üreten fotoğraf ve sokak sanatçısı JR birçok ülkede ve girilmesi imkânsız denilebilecek mahallelerde sanatını icra ederek insanlar üzerindeki problemlere değinmeye çalışmıştır.

Henüz on beş yaşında başladığı ve bu dönemlerde daha çok grafitici olarak eser üreten sanatçı, Paris metrosunda bulduğu bir fotoğraf makinesi ile kariyerine farklı bir yön vermiştir. Artık grafiti yapan değil arkadaşlarının ve birlikte çıktıkları maceraların fotoğraflarını çeken bir fotoğraf sanatçısı olma yoluna girmiştir. Fakat sokaklardan ve grafitinin adrenalin dolu maceralarından kopamayan sanatçı sokaktan aldığını yine sokağa yansıtma kaygısı ile çektiği fotoğrafların fotokopilerini duvarlara yapıştırmaya başlamıştır. JR çektiği fotoğrafların fotokopilerini şehrin farklı bölgelerindeki duvarlara yapıştırarak sergilemiş ve hatta kimi zaman reklam sayılmaması için bu fotoğraflara sprey boya ile çerçeveler çizerek on yedi yaşında ilk sokak sergisini açmıştır (Görsel 51). Farklı bir yaratım dili ve teknikte eser üretmeye devam eden sanatçının artık tarzı ve tavrı ortaya çıkmaya başlamıştır. Sanatçı çektiği fotoğrafları büyük boyutlarda bina cephelerine yapıştırarak kendini ifade etmektedir.

Görsel 51. JR, Expo 2 Rue, 2001-2004

2011'den önceki süreçte sanatçı devasa şekilde yapıştırdığı fotoğraflardan bir tanesini Kasım 2005'de "Sokaklar yanıyor, büyük dalga isyanı Paris'in banliyölerini sardı" haberleriyle Paris'in çalkalandığı bir

dönemde televizyonda gören sanatçı; aynı bölgeye yakın çekim bir lens ile gidip, oradaki insanların kendilerine özgü bir surat ifadesi takınmalarını istemiştir. İnsanların portre fotoğrafları çekilmiş ve daha sonradan burjuva mahallelerindeki duvarlara yapıştırılmıştır. Daha sonra aynı resimler belediye binasının dış cephesine yapıştırılarak sergilenmiştir. Buradaki en önemli algı, anonim olarak gerçekleşen bu süreçte çekilen ve yapıştırılan fotoğrafların, medyanın çarpıttığı değil insanların kendilerini yansıttıkları fotoğrafların toplum içerisinde doğrudan var olmasıdır.

Tam da bu noktada JR fotoğraf, kâğıt ve yapıştırıcının gücünü keşfetmiştir. Sanatçı bu olaydan bir sene sonra Filistin ve İsrail arasındaki çatışmaların medya tarafından sürekli gündemde olması sebebiyle oraya giderek durumun gerçekliğini öğrenmeyi amaçlamıştır. Hiçbir firma, reklam veya herhangi bir sivil toplum örgütü ile birlikte çalışmadığını ve bu şartlarda gerçekleştirdiği sanatın reklam gibi olaylara malzeme olmamasını istediğini sürekli dile getirmektedir. Arkadaşı Marco ile bölgeye gittiklerinde sanatçı durumun aslında medyanın yansıttığından biraz farklı olduğunu görmüştür.

İsrail ve Filistin'den aynı mesleğe sahip insanların fotoğraflarını çekip yan yana basılması konusunda fotoğraf sahiplerinden onay aldıktan sonra iki ülkeye de fotoğrafları yapıştırmıştır. Dünyanın ilk yasa dışı fotoğraf sergisini başlatan sanatçı adını "Face 2 Face" (Yüz Yüze) projesi olarak belirlemiştir. Fotoğraflar yapıştırılırken iki ülkede de insanların hangisinin İsrailli hangisinin Filistinli olduğunu ayırt edemediği durumları algısal olarak göz önüne alan sanatçı toplumlar arasında aslında bir çatışma durumunun olmadığını, bu durumun belli otoriteler veya medya tarafından sürdürüldüğünü açığa çıkarmıştır (Görsel 52).

Görsel 52. Yüz Yüze Projesi, Filistin İsrail ayrım duvarı, Filistin tarafı, Bethlehem, Mart 2007

JR Ted Talks'da (TED, 15 Kasım 2017) yaptığı konuşmada, Ted tarafından aranıp kendisinin dünyayı kurtarmak için bir dilek tutmasını istediklerinde bunun imkânsız olduğunu dile getirmiştir. Fakat kurtarmak değil de değiştirmek fikrinin daha olası gelmesiyle harekete geçerek sanatçı "Inside Out" projesini başlatmıştır. Teknoloji, politika ve ticaretin dünyayı değiştirdiğini düşünen sanatçı; "Peki ya sanat? Sanat dünyayı değiştirebilir mi?" sorusunun cevaplarını "Inside Out" (Ters Yüz) projesi ile tüm insanları, sanatı kullanarak dünyayı ters düz etmeye davet etmiştir.

Dünyanın birçok yerinden aldığı fotoğrafları kendisi basarak, fotoğraf sahiplerine tekrardan geri gönderip kurguladıkları yerlere yapıştırmalarını istemiştir (TED, 23 Aralık 2017). Sanatın dünyayı değiştirip değiştirmediği derin bir tartışma konusu olsa da JR başlattığı küresel interaktif sanat projesiyle dünyanın en büyük sanat projelerinden birine imza atmıştır. Bu bağlamda büyük bir sosyal sorumluluk projesine de imza atan sanatçı ve katılımcı gruplar, farkındalık yaratmak istedikleri noktalara düşündürücü müdahalelerde bulunmuşlardır.

Küresel ve interaktif Ters Yüz sanat projesinin en etkili örneklerine değinmek gerekirse, Tunus'ta Slim ve arkadaşları ülkedeki bireylerin çeşitliliğini göstermek amacıyla her bir diktatör afişinin üzerine kendi ifadelerinden oluşan fotoğraflar yapıştırmışlardır (Görsel 53).

Görsel 53. Inside Out Projesi, Tunus, 2011

Diğer bir örnek Amerika'nın Kuzey Dakota bölgesindedir. Standing Rock Bölge halkı, Dakota Lakota kabilesinden insanlar Afrika yerlilerinin hala orada olduklarını göstererek yedinci kuşağın hala hakları için savaştıklarını göstermişlerdir. "Biz hala varız" düşüncesiyle kendi bölgelerindeki her yere portreler yapıştırmışlardır (Görsel 54).

Görsel 54. Inside Out Projesi, Kuzey Dakota USA, 2011

Ters Yüz projesine katılan gruplar bir takım hak ve özgürlükleri savunurken öte yandan barışı da destekleyici eylemlerde de bulunmuştur. Meksika'da bulunan ve dünyanın en tehlikeli sınırlarından biri olan Juarez'de bir grup fotoğrafçı çektikleri portre fotoğraflarıyla sınır duvarını kaplayarak suça karşı barışı dile getirmeyi amaçlamışlardır (Görsel 55).

Görsel 55. Inside Out Projesi, Juarez, Meksika, 2011

JR'ın sıradan bireyler ile gerçekleştirdiği ve dünyada birçok ülkede uygulanan Ters Yüz sanat projesinin bir diğer örneği ise kadın haklarının dile getirilmesi kaygısını taşımaktadır. Hâkim otorite tarafından İran'da herhangi bir kadın fotoğrafının asılması büyük bir suç olarak kabul edilmektedir. Abololo takma adındaki bir kişi İran'da duvara tek bir kadın portresi yapıştırarak kadın haklarını ve bir ölçüde değerini dile getirmeye çalışmıştır (Görsel 56).

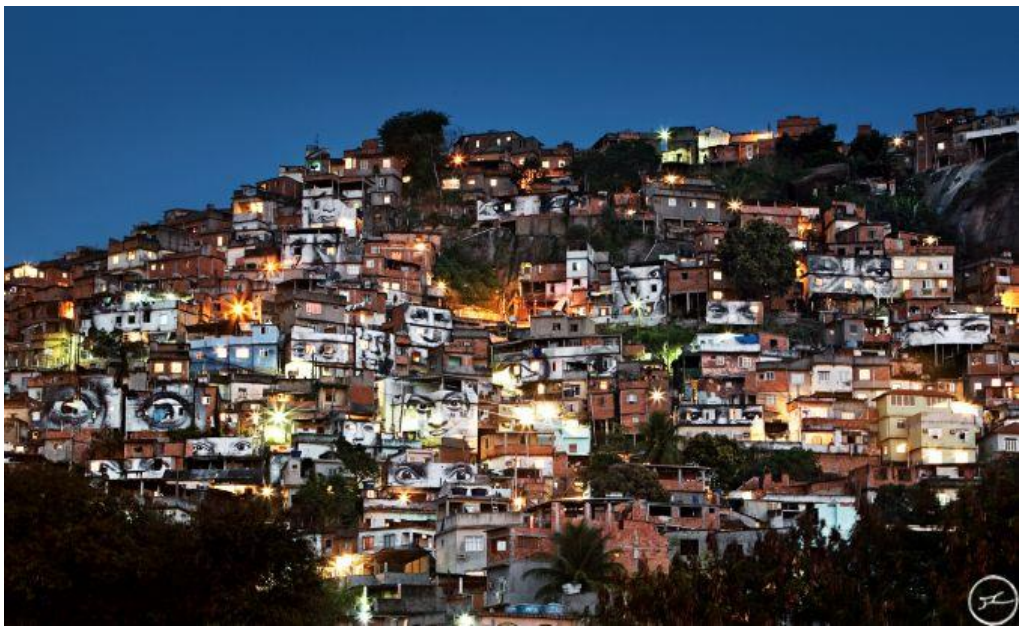
Görsel 56. Inside Out Projesi, İran, 2011

JR, Filistin ve İsrail gibi olumsuz yaşam şartlarının olduğu toplumlarda birçok proje geliştirirken daha da ileri giderek müzenin veya galerinin olmadığı bölgelerde projeler gerçekleştirmeye bu bağlamda kültür paylaşımına ve projenin yol açtığı birtakım soruları sordurmaya devam etmektedir. Kenya'daki gecekondu bölgelerinden biri olan Kibera'da gerçekleştirilen projede toplumun direği kadınlar için harekete geçilerek kadınlara olan önem açığa çıkarılmaya çalışmıştır. Erkeklerin onlara olan hürmetini gösterebilmek için kadınların fotoğraflarını yapıştıracakları bir projeye imza atmıştır. "Woman are Heroes" (Kadınlar Kahramandır) projesi kadınların değerini açığa çıkartmak ve eşitlik düşüncesiyle onların toplum içerisindeki yerini tekrardan ele almak için başlatılmıştır. Woman Are Heroes projesi ile dünyayı gezen sanatçı, birçok

yerde projeyi uygulama fırsatı yakalamıştır. Kenya'daki gece kondu bölgesindeki evlerin çatılarını vinillerdeki devasa kadın portreleriyle kaplayan sanatçı, sanatın birtakım sorunlara değinmesinin yanı sıra o evleri yağışa karşı koruyarak aynı zamanda sanatı işlevsel bir konuma da getirmiştir (Görsel 57, 58).

Görsel 57. "Kadınlar Kahramandır" Projesinden (Woman Are Heroes), Kenya, Kibera, 2008-2009

Görsel 58. "Kadınlar Kahramandır" Brezilya, Rio de Janeiro,2008-2009

> “Kolajlarımla olasılık dışı olan yerlere sanat götürmeye ve insanları soru sormak zorunda bırakacak kadar büyük olan bu projeleri orada yaşayanlarla birlikte oluşturmaya çalışıyorum. Brezilya ya da Orta Doğu gibi medyanın gözü önünde olanı, gergin yerlerin imajını yaratmaya çalışıyorum. Bu imajlar küreselleşmiş medyada görünenlerden çok farklı bakış açıları sunuyor” (Saraç, 2010: 25).

Röportajında belirttiği gibi JR, kamusal alan dinamiklerini kullanarak harekete geçirdiği bireyleri hem izleyici hem de birer uygulayıcı konumuna sokarak aradaki bu diyalektiği sorgulamaktadır. Ayrıca küresel medyanın gösterdiklerinin altındaki durumların aslında izlenilenden çok farklı olduğunu açığa çıkartarak küresel bir sorumluluk ve insan haklarının kaygılarının ön planda olduğu büyük projelere önderlik etmektedir.

3.2.2. Honduraslı Sokak Sanatçısı “Maeztro Urbano”

Honduras’lı grafik ve sokak sanatçısı olan Maeztro Urbano sosyal sorumluluk bağlamında sokakta eser üreten sanatçılar arasında önemli bir konuma sahiptir. Street Art to Save a Generation (Bir kuşağı kurtarmak için sokak sanatı) (Youtube, 9 Eylül 2017) isimli videodan referansla sanatçı; toplumda şiddet ve varyasyonları olayların yaşandığı bölgelerde, özellikle kendi yaşam alanına yakın yerlerde eserlerini sokak sanatı teknik ve disiplini ile gerçekleştirmektedir. Sanatçı şiddeti önlemek ve farkındalık yaratmak için kentsel sanat icra ettiğini dile getirmektedir. Ayrıca yolsuzluk, yüksek seviye şiddeti önlemek, kişilerin başkalarının hayatlarına saygı göstermesi, cinsiyet farklılıkları bağlamındaki eşitliklerin gündeme gelmesi, her birey için daha iyi bir eğitimin gerekliliği gibi birçok konuda eser üreterek, sosyal anlamda sorumluluk ve farkındalığı arttırmak için bu eserleri kamusal mekânlara taşımaktadır. Bir birey olarak eğer toplumu değiştirmez ise bir ülkenin iyi anlamda asla değiştirilemeyeceğini düşünmektedir. Sanatçı bu anlamda posterler ve çeşitli özgün üretim sokak levhalarını şehrin çeşitli bölgelerine yapıştırmaktadır (Görsel 59).

Görsel 59. Maeztro Urbano, Eğitimde kadın erken eşitliğini dile getiren bir sokak levhası, Honduras, 2015

Maeztro Urbano grafik tasarım mesleğini geride bırakarak kendini politik sokak sanatı üretimine adamış ve özellikle Honduras'daki şiddet, yolsuzluk ve terör konuları hakkında eserler üretmektedir. Özel alanlardan ziyade kamusal alanın bazı bölgelerinde eserler üreterek kamusal farkındalığı arttırma kaygısındadır. Kamusal alanda eser üretmenin çok zor olduğu bir şehir olan San Pedro Sula, bölgesel gangsterlerin hâkimiyeti altında ve genelde duvarlarda bir takım gangster çetelerinin işaretlerinin yer aldığı bir bölge olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca kamusal mekânda eser üretme çabasında olan sanatçıların can güvenliğinin son derece tehlikede olduğu bir şehirdir.

Honduras suç oranı en yüksek on ülke arasında başı çekmektedir. Petr H.'nin haberi ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suçla Mücadele Dairesi'nin yaptığı araştırmanın istatistik verilerinde, yaklaşık 8.25 milyon kişiye ev sahipliği yapan Honduras, dünyanın tüm ülkelerinde en yüksek cinayet oranı oranına sahiptir (List25, 13.11.2017). Yılda 100.000 kişi üzerinden hesaplanan oranla yaklaşık olarak cinayet yüzdesi 90.4'tür. Bu oran ülkede senede yaklaşık 1.000 kişinin öldüğü anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Honduras popüler bir tatil beldesi olduğundan, turistler de sık sık çeşitli şiddet

suçlarından mağdur olmaktadır. Ayrıca Honduras dünyanın en tehlikeli 10 şehri arasında da ikinci sırada yer almaktadır.

Büyük bir sorumluluk kaygısı ile hareket eden Maeztro Urbano yaşadığı ülke ve çevreyi değiştirebilmek ve her bireyin kaygısını gütmesi gerektiği farkındalık duygusuyla ülkesi için büyük bir mücadele vermektedir. Sanatçı, Honduras için hiçbir zaman ümidin kesilmemesi gerektiğini her zaman yapılabilecek olumlu şeylerin olabildiğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra Maeztro Urbano suç oranı ve birtakım olumsuzlukların hüküm sürdüğü Honduras hakkında, dünyadaki negatif ön yargıyı ortadan kaldırabilmek için aşırı bir sorumluluk duygusu ile eserlerini üretmektedir.

3.2.3. "Kızlara Ses Ver" Projesi

"Kızlara Ses Ver" projesi Pakistan'lı kadın hakları aktivisti Malala Yousafzai'nin "Benim Adım Malala" adlı belgeselinden ilham alınarak gerçekleştirilmiştir. 2014 Nobel Barış Ödülü'ne layık görülen Malala Yousafzai aynı zamanda Pakistan'ın ilk ücretsiz ve zorunlu eğitim kanun tasarısının hızla onaylanmasında büyük bir öneme sahiptir. Ülkemizde ise Nat Geo ve UNICEF öncülüğünde gerçekleştirilen "Kızlara Ses Ver" kampanyası kız ve erkek çocuklar için eşit eğitim hakkının gerekliliği ve savunulması adına etkinliğini sürdürmektedir. Çeşitli yayın organları ile duyurulan projenin en önemli adımlarından birisi de sokak sanatıyla buluşması olmuştur.

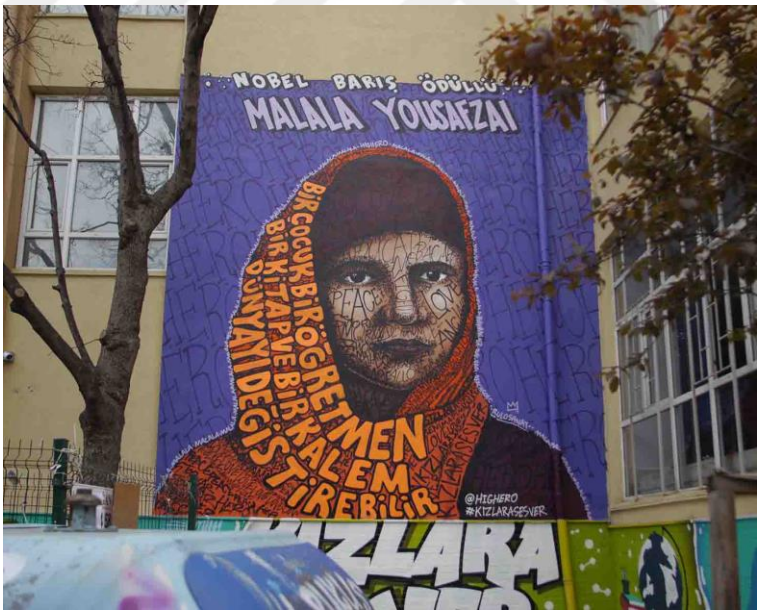
Farkındalık yaratmak amacıyla birçok sanatçı tarafından kullanılan kamusal mekânlar, bu kez de çocukların eşit eğitim hakkı için Rulo Sanat ve ekibine yardımcı olmuştur. Kadıköy Belediye'sinin de desteği ile Moda Kadıköy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde gerçekleştirilen etkinlikte kız öğrencilerin katılımıyla projede asıl kaygılar net olarak ifade edilebilmiştir. Kırk kız öğrenci ile dokuz günde gerçekleştirilen proje, Malala Yousafzai'nin illüstrasyon portresi ile sonlandırılmıştır.

Genellikle erkeklerin egemen olduğu sokak sanatı ve duvar resmi olgusuna da farklı bir bakış açısı getiren etkinlikte kız öğrenciler Rulo Sanat ekibi sayesinde sokak sanatının ekipman ve pratiklerini deneyimleme imkânı bulmuşlardır. Ayrıca kitap, kalem, defter ve okul gibi semboller kullanılarak öğrenciler eğitimin önemini resmetmeye çalışmışlardır (Görsel 60).

Görsel 60: “Kızlara ses ver” kız öğrencilerle birlikte süreç devam ederken, Kadıköy, 2016

Öte yandan kız çocuklarının eğitim hakları ve eğitimde eşitlik konusunda bir sembol haline gelen Malala Yousafzai’nin portresi olumlu ve eğitimin önemini belirten kelimelerle birlikte Türk grafiti sanatçısı High Hero tarafından büyük bir çalışma ile ölümsüzleştirilmiştir (Görsel 61).

Görsel 61. “Kızlara Ses Ver” Malala Yousafzai illüstrasyon portresi, Kadıköy, 2016

Türkiye’de kız çocuklarının okutulması ve bu bağlamda farkındalığın oluşturulması için Malala Yousafzai’nin sembolleşen portre illüstrasyonunun üzerine kamusal mekândaki insanların projeyi daha iyi algılayabilmeleri adına onunla bütün olan ve kendisinin ifade ettiği, “Bir çocuk, bir öğretmen, bir kitap

ve bir kalem dünyayı değiştirebilir” cümlesinin yanı sıra “Barış”, “Kızlara Ses Ver” gibi cümlelerle portrenin ifade gücü arttırılmaya çalışılmıştır (Ekranella, 22 Kasım 2017).

3.2.4. Housekeeper

Housekeeper, İstanbul'un birden fazla alanda faaliyet gösteren ilk house müzik oluşumudur. Etkinliğin asıl işi müzik üretmektir. Farklı djlerin house müzik podcastlerini (dijital ses dosyası) kaydederek belirli zamanlarda düzenlenen etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilen bir müzik organizasyonudur. Dj ve aynı zamanda sokak sanatı koleksiyoneri olan İlker Aksungar öncülüğünde süregelen organizasyonun çok farklı bir yönü bulunmaktadır. Djlerin belli aralıklarda Kadıköy Wunder’de gerçekleştirilen organizasyonlarda kaydettikleri her dijital ses dosyalarının albüm kapakları sokak sanatçıları tarafından 50x50 cm boyutlarda tuval üzerine yapılmaktadır. Yapılan eser hem dijital ses dosyasının kapağı olmakta aynı zamanda 30 adet dijital baskı olarak çoğaltılarak etkinlik sırasında sanatçısı tarafından imzalanmaktadır (Görsel 62, 63). İmzalanan baskılar satışa sunularak elde edilen gelir ile belli aralıklarda sokak çocuklarına ve LÖSEV gibi kuruluşlara bağışlanmaktadır.

Görsel 62: Sokak sanatçısı Blek1’e ait 068. podcast Kapak görseli, 2017

Görsel 63: Etkinlik sırasında Blek1 tarafından imzalanan baskılar, 2017

House müziğin bir sokak müziği olduğunu ve sokak müziği ile sokak sanatını birleştirerek bu doğrultuda yine sokak çocuklarına geri kazandırmayı hedefleyen İlker Aksungar ile Ek1'de (08 Ekim 2017) yapılan görüşmede;

> *"Yaptığım müzik sokaktan geliyor. Sokak sanatı da sokaktan geliyor ve bütün sokaktan gelen şeyleri yine sokağa kazandırmak istedim ana fikir bu, yani sokak çocuklarına bir şeyler katmak" şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.*

Sokak sanatının ve sanatçılarının gücünü müzikle harmanlayarak anlamlı bir çizgide sokağa geri kazandıran Housekeeper aynı zamanda sokak kültürünün Türkiye'de saygınlığı ve olumsuz ön yargısının ortadan kaldırılabilmesi adına pozitif bir etki gücüne sahiptir.

3.2.5. "Griye İsyan" Belgeseli

Redbull sponsorluğunda gerçekleştirilen grafiti etkinliğinde Türk grafiti sanatçıları Mr. Hure, Lucky Punch ve Olihe kamusal alanın griliğine isyan etmektedirler (Red Bull, 03 Kasım 2017). Hava karardığında herkes evine dönerken onların çalışma zamanı başlar. Beyoğlu ve Bakırköy ayrıca Karaköy'deki grafiti ve sokak sanatıyla sağlanan evirilmenin asıl kahramanları olan bu sanatçılar, birçok semti renklendirme kaygısı ile hareket edip biraz daha yaşanabilir kılma çabasındadırlar. Hikâyelerine 2000'lerde Güngören semtinde başlayan grafiti sanatçıları, başta doğup büyüdükleri semt olmak üzere İstanbul'un birçok bölgesinde aktif olarak kamusal mekânları renklendirmeye uğraşmaktadırlar. Günden güne daha da beton yığınına dönen İstanbul için karşılık beklemeden kendilerini ifade edebilmek adına birçok riski de göze almaktadırlar.

Özellikle Karaköy ve Tophane gibi grafiti yapmanın zor olduğu yerlerde aktif olarak boyayan grafiti sanatçıları, Karaköy'de büyük değişimler gerçekleştirmişlerdir. Gece belli saatlerden sonra tereddüt ederek sokaklarında dolaşılan Karaköy bugün grafiti sayesinde aktif bir yaşam alanına dönüşmüş ve birçok yeme içme mekânının açılmasına sebep olunmuştur.

Dolayısıyla grafiti ve sokak sanatı var olduğu kamusal mekânlarda yaşanmışlık ve bir ölçüde güven hissi vermektedir. İlker Aksungar 08 Ekim 2017 tarihinde yapılan görüşmede; Almanya'da ki cadde ve sokakların grafiti olmadığında ne kadar ürkütücü olduğunu dile getirmiştir (Ek 1). Bu bağlamda

sokak sanatı bir yaşanmışlık göstergesi olmakta ve o sokaktan daha önce birilerinin geçip orada sanat icra etmesinden dolayı bir ölçüde güven ortamı oluşturduğu düşünülmektedir.

Redbull'un desteği ile gerçekleştirilen üç bölümlük Griye İsyan Belgeseli'nin ilk iki bölümünde Türkiye'deki grafitinin konumuna ve Mr. Hure, Lucky Punch ve Olihe'in grafiti yaşantılarına konu olmaktadır. Üçüncü bölümde sosyal sorumluluk bağlamında Çanakkale Yukarıköy'de bulunan bir ilkokulun dış cephesi tamamen boyatılıp yenilenerek iki duvarına da grafiti sanatçıları ve okul öğrencileri ile birlikte resimler yapılmıştır. Sürece tanık olan ve duvara resim yapmayı ilk defa deneyimleyen birçok öğrenciye resim malzemeleri de dağıtılarak resme olan ilgileri arttırılmaya çalışılmıştır (Görsel 64).

Görsel 64. Mr. Hure, Lucky Punch, Olihe, Çanakkale, Yukarıköy 2017

3.2.6. "Çocukla Çocuk Ol" Etkinliği

UNICEF'in raporuna göre dünyada 50 milyon çocuk olumsuz yaşam koşulları veya savaş nedeni ile yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalıyorlar (İHH, 18 Ekim 2017). Yunanistan'a geçmeye çalıştıkları anda bir botun batması sonucu yaşamını yitiren Aylan bebekten sonra 340 çocuk daha hayatını kaybetmiştir. Sığınmacı çocukların bu çığlıklarına karşılık vermek, bir ölçüde yanlarında olmak, onların topluma kazandırılması adına büyük önem taşımaktadır. İnsanın en doğal hakkı olan yaşama hakkının elinden alınarak

yurtlarından göç etmeye zorlanmaları, dünya ve ülkemiz için büyük sorun ve duyarlılık gösterilmesi gereken bir durumdur (İHH, 18 Ekim 2017).

Dünya çocuk hakları günü dolayısıyla Saraçhane Parkı'nda düzenlenen etkinlikte grafiti sanatçıları çocuklarla birlikte çizimler yapar. Aynı zamanda Suriyeli müzik grubu Domsek müzik dinletisi sunarken Grup Yürüyüş ezgilerini seslendirir. Ufak bir festival tadında "Çocukla Çocuk Ol" ismi altındaki etkinlik Fatih'te gerçekleştirilmiştir. Uluslararası Mülteci Hakları Derneği ve Genç İHH tarafından desteklenen etkinlikte özellikle mülteci ve sığınmacı çocuklar ön plana alınarak sanat ve etkinlik dolu bir gün yaşatılmaya çalışılır. Sığınmacı olarak yaşama tutunmaya çalışan ailelerin çocuklarının bir süreliğine de olsa içerisinde bulundukları olumsuz durumlardan uzaklaşmalarını sağlamak bu etkinliğin amaçları arasındadır. Etkinlik çocukların kendilerini biraz olsun değerli olduklarını hissetmelerinin yanında pozitif adımların atılabileceğini de göstermiş olur (Görsel 65).

Görsel 65. Çocukla Çocuk Ol Etkinliği, İstanbul, 2016

Dilsel özellikli ve kelime temelli olan grafiti sanatının pozitif mesajlarıyla eserler anlam kazanmıştır (Görsel 66). Grafiti sanatçıları bir ölçüde çocukların yanında olduklarını ve bu problemle alakalı hislerini dile getirmiştir. Etkinlik halat çekme oyunu ve çocukların grafiti yapmaya çalışmalarıyla geçerken, Belal Khaled, Leo Lunatic, MET ve Reach Geblo'nun anlamlı grafitileriyle sonlandırılır.

Görsel 66. Çocukla Çocuk Ol Etkinliği, “Hope”, İstanbul, 2016

3.2.7. Sınırda Sınırsız Şenlik

Suriye’deki uzun süredir devam eden iç savaş ve olumsuzluk ortamından en çok etkilenenler çocuklardır. Ne olduğunu dahi anlamadan etraflarında olan bitenlere tepkisiz bir şekilde tanıklık etmektedirler. Alt yapı ve yiyecek problemleri bir yana, bombaların sürekli patladığı bu bölgede insanlar tüm bu olumsuzluklara rağmen hayatta kalma çabası içerisindeler. Bu olumsuzlukları bir nebze unutturabilmek için Uluslararası Mülteci Hakları Derneği ve İHH birlikte Suriye’de sınırsız sayıda şenlik organize etmiştir. On gün süren şenliğin son gününde Türk grafiti sanatçıları Met, Reach Geblo, Mr. Hure ve Rulez boyalarıyla birlikte Azez ve Burakata’da bombaların harabeye çevirdiği mekânlarda sanatlarını icra ettiler.

Suriyede’ki duruma dikkat çekmek ve insanların orada olanların farkına varmalarını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen grafiti çalışmalarında, çeşitli otoritelere ve sanat camiasına da birtakım göndermeler barındıran eserler ortaya konuldu.

“SANATINIZ KADAR RENKLİ DEĞİL” diyen Reach Geblo, Suriye’den bir çocuğun portresini duvara çizerken bir yandan oradaki çocukların kendilerini bir ölçüde ifade etmelerini sağlayıp diğer yandan da portrenin altına

yazdığı yazıyla sanat camiasına da bir gönderme yapma kaygısını gütmüştür. Yaşanılan bir olayın veya olgunun o ortamda var olunmadan hissedilemeyeceği açık bir gerçektir. Bu bağlamda Reach Geblo sanat camiasında mülteci konusunu işleyen sanatçıların gerçekten bir şey yapmak istiyorlarsa atölyelerinden çıkarak harekete geçmeleri gerektiğinin mesajını vermektedir. Sanatınız kadar renkli değil diyerek, suçsuz yere hayatlarını yitiren bu insanların üzerinden pirim yapmaya çalışan kişilere, bunun hissiz olduğunu ve oradaki durumun ciddiyetine varmaları gerektiğine dikkat çekmektedir. Tepkilerini sanatlarıyla dile getiren grafiticiler, çocuklarla birlikte boyama yaptıktan sonra kendi çalışmalarını çatışmalardan delik deşik olmuş duvarların üzerlerinde gerçekleştirdiler (Görsel 67).

Görsel 67. Reach Geblo, “Sanatınız Kadar Renkli Değil”, Suriye, 2017

Yardım konusunda hep bir şekilde eksik kalındığını dile getiren grafiti sanatçısı Met (Ek 2), kendini ifade ederken küresel bir sorumluluğun eksikliğine vurgu yapar. Yaptığı çalışmada bir çiçeği koparan el görselinin yanı sıra bir de metin olarak bir mesaj yer almaktadır. “Buradaki Çiçekleri Siz Kopardınız” ifadesiyle savaşın ve ölümün donuk duygusunu görsel ve yazıyla anlatmaya çalışır (Görsel 68). Met yaptığı çalışmadaki kullandığı ifadede var olan “siz” kelimesinin herkes olabileceğini ve tüm bireyler tarafından sorgulanması ve hatta bireylerinde kendilerini oraya koyup düşünmesi gerektiğini ifade eder. Met oradaki savaşın sorumlularının her ne kadar bu savaşa sebep olanlar olsa da seyirci kalanların da eşit oranda sorumlu

olduğunu düşünmekte ve gerçekleştirilen görüşmede (Ek 2) duygularını ayrıca şu şekilde ifade etmiştir;

> *"Buradaki bu size herkesi koyabilirsin bu siz biz de olabiliriz. Oradaki Rusya'da olabilir oradaki İran'da olabilir oradaki ÖSO'da olabilir. Yani dünya bir şekilde seyirci. Bir şekilde birileri savaşıyor ve bir şekilde o çocukların orada katledilmesine dünya seyirci kalıyor. Ve bunu anlatan oradaki çiçeklerin yolunduğunu ifade eden bir çalışma yaptım."*

Görsel 68. Met, "Buradaki Çiçekleri Siz Koparıyorsunuz", Suriye, 2017

Gerçekleştirilen görüşmede (Ek 4) Suriye'de yapılanın dışından birçok sosyal sorumluluk projesinde yer aldığını ve bunların birçoğunun çocuklar ile ilgili olduğunu ifade eden Mr. Hure, proje için kurum veya kişilerin kendine geldiğinde bu fırsatları kaçırmamaya çalıştığını söylemiştir. Mr. Hure (Yeni Şafak, 25 Ekim 2017) dünyada barış simgesini kullanan ve barışı savunan ülkelerin, insanlara ve özellikle çocuklara savaşı ve olumsuz durumları götürenlerin kendileri olduklarını düşünmektedir (Ek 4).

Çalışmasında renkli fakat sahte dünya tasvirini görselleştiren Mr.Hure çeşitli otoriteler tarafından olumsuz şartlardaki ülkelere uzatılan zeytin dallarının yapmacık ve kanlı olduğunu göstermeye çalışmıştır. Empati gücü veya bazı konularda hırs sahibi olan ülkelerin nelere sebep olduğunu açığa çıkarmak istemiştir (Görsel 69).

Görsel 69. Mr. Hure, “Fake World”, Suriye, 2017

Sosyal sorumluluk projeleri toplumu pozitif yönde adapte ederek dönüştürmektedir. Bu açıdan sokak sanatının pratikleri yer ve mekân tanımadan ifade gücünü kamusal mekânlarda daha geniş çevrelere yayabilmektedir. Sokaklar veya kamusal alanlar her ne kadar güvensiz görünse de grafiti ve sokak sanatı olgusu sayesinde bu negatif durum bir ölçüde ortadan kaldırılmaktadır. Ayrıca sorumluluk bağlamında kurum, kuruluş ve bireylerin yanı sıra kamusal sanatın etkisine büyük oranda ihtiyacımız vardır.

4. BÖLÜM

SOSYAL SORUMLULUK BAĞLAMINDA SOKAK SANATINA ÖZGÜ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

4.1. SOKAK SANATI OLARAK DUVAR RESMİNİN EĞİTİCİ VE SOSYAL YÖNÜ

Grafitinin yazı temelli olması ve sonraki süreçte sokak sanatıyla olan yakından ilişkisi ve duruşu sebebiyle birçok ülkede protest olarak ve en olumsuz yargılardan biri olan vandalizm terimi ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca ülkemizde hip hop kültürü üzerinde bulunan serseri damgası da cabasıdır. Tüm bunlara rağmen grafiti, sokak sanatı ve hip hop kültürünün olumlu yönleri olduğunu ifade etmek günümüz sanat ortamına bakıldığı zaman görülebilmektedir. Aynı zamanda bu tezin araştırmacısı (Blek1) tarafından 2002 senesinden bu yana bu kültür gözlemlenmekte ve icra edilmektedir. Dolayısıyla birçok olumlu yönüne tanık olunmuştur. Sokak sanatı ve grafitinin bireysel olarak yaşama yön veren yapısı ise gerçekleştirilen sanatçı görüşmeleri vasıtasıyla da açığa çıkarılmıştır. Tüm bunları grafiti yapmaya Banksy ile aynı yaşlarda (14) başlayan David Samuel'de net olarak şu şekilde özetlemektedir;

> *"Belki klişe olacak ama grafiti benim hayatımı kurtardı" diyor (Ellsworth-Jones, 2015: 43).*

Fransa'nın banliyösünde, Amerika'nın gettosunda veya Türkiye'nin varoşunda nasıl ifade edilirse edilsin, çoğunlukla olumsuz çevrelerdeki çocuk ve gençlerin uyguladığı grafiti veya sokak sanatı bilinçli olarak kullanıldığında etkileri oldukça pozitiftir. Özellikle Türkiye'de güzel sanatlar fakültelerinde bunun birçok örneğine rastlanmaktadır. Grafiti kıvılcımı ile kendilerindeki cevheri keşfeden bireyler hayatlarını sanat veya resim alanında şekillendirerek bugün hem özel sektör hem de kamusal alan veya galerilerde aktif olarak sanat icra etmektedir. Sosyal açıdan kamusal mekânlarda kaygılarını dile getirerek etkisini genişleten sokak sanatı, yaşanılan alanları zenginleştirmektedir. Sokak sanatı duvar resmi ile harmanlanıp mural olarak kullanıldığında teknik

avantajlar bağlamında kısa sürede ve daha etkili bir görselliğe imkân sağlayarak sanatsal ifade biçimi olarak özgün bir dile dönüşmektedir.

Ayrıca sokak sanatının sanatçılara kamusal alanda eser üretmenin gerektirdiği özgüveni sağlayarak eğitim süreçlerinin yönlendirilmesinde de bir takım olumlu katkılara sebep olduğu görülmektedir. Bu anlamda araştırma kapsamında seçilen okullarda gerçekleştirilen uygulamaların, bireysel ve sosyal yansımalarına yönelik amaçlar ve kazanımlar planlanmıştır.

4.1.1. Bireysel Yansımaları

Bireyselliğe karşın ekip olma ve yardımlaşma duygusunun yanında birlikte çalışma disiplininin bir ölçüde oluşmasına katkı sağlayabilmek.

Öğrencilerin yeteneklerinin ve kendilerinin farkına varmalarını sağlayarak kendilerine olan güvenlerini ortaya çıkartabilmek.

Öğrencilerin birlikte toplum içerisinde uyumlu şekilde çalışabilme ve kendini daha rahat ifade etmelerini sağlayabilmek.

Öğrencilerin paylaşma, aynı ortamdaki diğer ekip arkadaşlarına saygı duyma duyarlılığı ve bilincini kazandırabilmek.

Öğrencinin birikimlerini farklı teknik ve malzemeler ile kullanabilmesine yardımcı olmak ve bu doğrultuda özgüvenini geliştirmeye katkıda bulunabilmek.

Kâğıt, tuval vb. zeminler dışında farklı bir zemin olarak duvar resmini ve sokak sanatını bir ölçüde deneyimlemesi ve estetik algı olarak aradaki farkları tanıyabilmesini sağlamak.

Öğrencilerin duygularını daha büyük boyutlarda ve farklı ortamlarda görsel bir biçimde ifade edebilmesine yardımcı olmak.

Öğrencinin bildiği veya kullandığı eğitim sistemimizde var olan tekniklerin yanı sıra sprey boya ve şablon tekniği gibi sokak sanatının yöntemlerini deneyimlemesini ve öğrenmesini sağlayabilmek.

Teknik olarak farklı materyalleri kullanarak farklı malzemelerle çözüm yolları üretebilme bilincini kazandırabilmek.

Proje odaklı çalışmalarda iş bitiricilik, sunum ve sonuca ulaşma konusunda beceri kazandırabilmek.

4.1.2. Sosyal Yansımaları

Öğrencilere, sokak sanatının toplumun, bireyin ve çevrenin üzerindeki etkilerini deneyimlerle algılatabilmek.

Sokak sanatını hayatın içerisine katarak farkındalığını arttırabilmek.

Sanatsal ve görsel algıyı duvar resimlerini kullanarak değiştirebilmek.

Sokak sanatının teknikleri ve avantajlarını belirli bir disiplin çerçevesinde yeni nesillere aktarılmasını sağlayabilmek.

4.2. ETKİNLİKLERİN PLANLAMA VE UYGULAMA SÜREÇLERİ

İlk aşamada okul müdürleri ile tez ve etkinlik konusunda bir ön görüşme yapılmıştır. Daha sonra gerekli mecralar ve okulların bulundukları il milli eğitim müdürlüklerine verilen dilekçeler doğrultusunda prosedür olarak bir engel olmadığı onaylandıktan sonra süreçler başlamıştır. Resim öğretmenlerinden ilgileri doğrultusunda beş ya da altı öğrenci seçmeleri istenmiş ve bu öğrenciler ile tanışılarak eskiz planı yapılmıştır. Daha sonra malzeme tedarik edilerek süreç başlatılmış ve etkinliğin ardından yarı yapılandırılmış sorular doğrultusunda öğrencilerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

4.2.1. Duvar Resmi Uygulamalarına Katılan Öğrencilerin Özellikleri

Katılımcı grubu belirleyen öğrenciler seçilirken üç konuya dikkat edilmiştir; eğitim gördükleri okulların köy ve şehir okulu olması, sosyolojik olarak toplumun yapısı ve ayrıca yaş ortalamaları göz önüne alınmıştır. Şanlıurfa ve Balıkesir'de uygulanan etkinlikler köy okulunda gerçekleştirilmiştir. Şanlıurfa'daki okulun öğrencilerinin imkânları daha kısıtlıyken Balıkesir'deki okulun olanaklarının daha üst seviyede olduğu görülmüştür. Ayrıca Bakacak'ta bir sanat sınıfı mevcuttur ve öğrenciler resim ve müzik branşları için malzeme problemi yaşamamaktadırlar. Bunun yanında ailelerin çocuklarına olan ilgilerinin de yüksek olduğu görülmektedir. İlkokul/ortaokul bir arada eğitim gören bu okullar köy okullarıdır. Balıkesir

Bakacak'taki öğrencilerin yaş ortalaması 7-13, Şanlıurfa'daki öğrencilerin yaş ortalaması ise 12-13 aralığındadır.

Eskişehir'deki seçilen okul ise bir lisedir ve öğrencilerin yaşları 17-18 aralığındadır. Ayrıca okul bir güzel sanatlar lisesidir. Bu bağlamda aralarında da yaş grubu açısından büyük farklılıklar vardır. Aynı zamanda köy okullarındaki öğrencilerin resim ile olan bağlantıları sınırlıyken güzel sanatlar lisesindeki öğrencilerin sanatla bağları ise oldukça kuvvetlidir. Fakat ilgi ve beceri yetisi olarak işlerliği bir saha çalışmasıyla gerçekleştirilen etkinlikte bahsi geçen farklılıklar göz ardı edilerek, tekniğin ve olgunun olumlu etkileri gözlenmiştir.

4.3. GERÇEKLEŞTİRİLEN UYGULAMALAR

4.3.1. Balıkesir Bakacak Ş.Y.İ. İlkokulu/Ortaokulu

Etkinlikten önceki süreçte ilk olarak okul müdürüne ulaşılarak, öğretmenler ve müdür ile birlikte bir görüşme sağlanmıştır. Tezin konusu ve içeriğinden söz edilerek öğrenciler ile yapılacak olan etkinliğin öğrencilere ve çevreye kazandıracakları konusunda bir ön görüşme yapılarak kendilerinden onay alınmıştır.

Daha sonra Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bir dilekçe ile başvurularak tez öneri formu ve örnek duvar resmi görselleri ile açıklamalı bir şekilde durum anlatılmış ve onay sürecinden sonra resmi olarak bir engel veya herhangi bir problem oluşturmayacağı ön görülerek yapılacak etkinlik için hazırlık sürecine girilmiştir.

4.3.1.1. Balıkesir Bakacak Ş.Y.İ. İlkokulu/Ortaokulu Etkinliğinin Genel Planı

13 Nisan 2017 Perşembe

Öğrenciler ile tanışma evresi

Öğrencilerin ilgi alanları hakkında sohbet

Yapılacak etkinlik hakkında bilgilendirme

Eskiz aşaması

Dijital ortamda eskizin hazırlanması ve duvarın üzerine yerleştirilmesi

Malzeme, teknik ve duvar resminin öğrencilere anlatılması, örneklendirilmesi

Malzemenin öğrenciler tarafından deneyimlenmesi

14 Nisan 2017 Cuma

Duvara eskizin aktarılması

Uygulama süreci

Malzemeler

25 sprey boya, plastik badana boyası, rulo, farklı kalınlıklarda fırça, maskeleme bandı, 30 adet farklı kalınlıkta cap (cap: sprey boyanın farklı kalınlıklarda çizmesini sağlayan başlık).

4.3.1.2. Balıkesir Etkinlik Süreci

13 Nisan 2017 Perşembe günü etkinliğin gerçekleşeceği Bakacak Orta Okulunun Müdürü Sayın Ali Fatih Kartal ile buluşulup Bakacak Köyü'ne ulaşıldı. Sonra ilk olarak okul idaresinin diğer memurları ve okulun öğretmenleri ile tanışılıp ve etkinlik hakkında ufak bir bilgilendirme toplantısı gerçekleştirildi. Okuldaki görsel sanatlar dersi Öğretmeni Neşe Özdemir'in önerisi doğrultusunda resim ve sanata olan ilgileri göz önünde bulundurularak seçilen altı öğrenci ile tanışıldı. Sohbet tadında geçen görüşme sürecinde kendimi tanıtarak ve ilgi alanlarımdan örnekler vererek, öğrencilerin kendi ilgi alanlarını açığa çıkartmalarında onlara öncülük edildi. Her bir öğrencinin kendini tanıtmasına izin verdikten sonra sanata ve resme olan ilgileri, merakları doğrultusunda konuşmalar yapıldı. Karşılıklı soru cevap şeklinde devam eden sohbetimizde birbirimizi tanıma ve birbirimize alışma evresi geride bırakılarak aramızda oluşan samimiyet öğrencilerin olaya ilgisini arttırdı. Öncelikle, sanata ve resme ilgi ve yetenekleri olan öğrencilerin gerek görsel sanatlar dersinde gerek boş zamanlarında yaptıkları çizimler değerlendirildi (Görsel 70).

Görsel 70. Öğrencilerin çizimlerine hep birlikte bakılırken, Balıkesir, 2017

Çizimler hakkında karşılıklı diyaloglara girilerek yapılan resimler nedenleri ile birlikte tartışılarak belli sonuçlara ulaşıldı. Bu sayede sanatın ve resmin bir nedene bağlılığı, her resmin bir dili olduğu ve anlatılmak istenenin sadece kelimelerle değil çizimlerle de anlatılabileceğinin farkına varmaları öğrencilere açıklanmaya çalışıldı.

Merakla beklenen etkinlik hakkında bilgilendirme yapılmak üzere bir konuşma yapıldı. İstekli öğrencilerin süreç hakkında ön hazırlıklarının gerçekleşmesi adına yapılan bilgilendirme doğrultusunda etkinlik için ilk yol haritasının çizilerek, öğrencilerin zihinlerinde genel olarak şekillenmesi sağlandı. Etkinliğin amacının ifade edilerek farkındalığının ortaya çıkarılması sağlandıktan sonra eskiz aşamasına geçildi. Öğrencilere, etkinlik sürecinde okul duvarına yapılacak olan duvar resminin özgün olmasının gerekliliği açıklandı. Bu doğrultuda her öğrenciden bir eskiz istendi. Eskizlerin genel olması ayrıntının üzerine düşülmemesi gerekliliği öğrencilere hatırlatılarak özgün eskizlerini kâğıt üzerinde yapmaları için kısa bir süre tanındı. Biten sürenin ardında altı öğrencinin çizmiş oldukları eskizler üzerine konuşuldu. Nedenleri sorgulandıktan sonra öğrencilerin çizmiş oldukları eskizlerden yola çıkılarak genel bir eskiz çizimi gerçekleştirildi. Hayatlarında ilk defa duvar resmi yapacak olan öğrencilerin yapılacak olan eskizi duvar üzerinde hayal

etmelerini sağlamak adına eskiz dijital ortamda öğrencilere gösterilmek üzere çalışmalar gerçekleştirildi. Öncelikle duvar resminin yapılacak olan duvarın fotoğrafı çekilerek işe başlandı. Belli bir program (Adobe Photoshop) ile açılan duvar fotoğrafının üzerine öğrencilerle birlikte konuşularak hazırlanan eskiz yerleştirildi. Bu sayede yapılacak resmin dijital olarak kurgulanması öğrencilerin süreci daha iyi anlamalarını sağladı.

Duvar resminin ve aynı zamanda sokak sanatının dünyada ve Türkiye'de ki tarihi hakkında bilgilendirmede bulunulduktan sonra duvar resmi yapan ve sokak sanatı ile işler üreten sanatçıların eserlerinden örnekler öğrencilere gösterildi. Bu doğrultuda öğrencilerin merak ettikleri soruları sormaları için öğrencilere imkân tanındı. Yöneltilen sorular cevaplandırıldı. Duvar resmi ve sokak sanatı hakkında ön bilgileri oluşan öğrencilere sprey ve malzeme kullanımları hakkında bilgiler verildi. Öğrencilerin sprey ile ilk deneyimlerini yaşamaları adına boş duvar üzerinde çizgi çalışmaları yapıldı. Bu çalışmalar esnasında öğrenciler sprey kullanımı hakkında teknik olarak bilgilendirildi. Sprey kullanımına hevesli oldukları gözlenen öğrencilerden duvar üzerinde özgür bir şekilde sprey kullanımına izin verildi. Bu aşamada öğrencilerin sprey kullanım teknikleri gözlemlendi. Spreyle resim yapma konusunda sohbet edildi. Öğrencilerin hepsi çok zevkli ve keyifli olduğunu fakat kalemle veya fırçayla yaptıkları çizimlere göre bir o kadar zorlandıklarını belirttiler. Bu zorlanmanın normal olduğunu hayatında ilk defa kullanılan her şey gibi bir süre sonra sprey kullanımının da öğrenilebileceği öğrencilere aktarıldı. Kendilerine bu konuda güvenmeleri ve yardımlaşarak ortak bir iş birliği içerisinde bu sürecin altından en iyi şekilde kalkabileceklerini hissetmeleri adına öğrenciler tebrik edildi. Spreyle ilk tanışmalarının olumlu olduğu ve yeteneklerini burada da gösterdikleri ifade edilerek öğrenciler motive edildi. Günü pozitif, mutlu ve bir şeyler öğrenerek sonlandıran öğrencilerle yarın bizi birtakım çalışmasının beklediği ifade edilerek etkinliği gerçekleştirmek üzere veda edildi.

14 Nisan 2017 Cuma Sabahı Okul Müdürü Ali Fatih Kartal ile buluşularak Bakacak Ortaokulu'na tekrardan ulaşım sağlandı. 13 Nisan 2017 Perşembe günü yapılmış olan ön görüşmeler ve öğrencilerle tanışma aşamasından sonra yeni bir güne heyecanlı ve istekli olan öğrencilerle birlikte

malzemeler tanınarak düzenlendi. Malzemeler kullanılacak renklere göre gruplandırıldı ve belli bir düzen içerisinde kullanıma hazırlandı. Taslağın duvara aktarılması için altı öğrenci ile birlikte takım çalışması ve iş bölümü yapıldı. Yapılan iş bölümü çerçevesinde etkinliğimizin duvara aktarımındaki ilk süreç olan taslak aşaması uygulanmak üzere kâğıt üzerindeki çizim duvara genel hatlarıyla aktarıldı (Görsel 71).

Görsel 71. Eskizin duvara aktarılma aşaması, Balıkesir, 2017

Bu aşamada sprey boya kullanımında zorlandığı gözlenen öğrencilere yardımcı olunarak yol gösterildi. Bazı yerlerde spreyin yanı sıra fırça da kullanıldı. Eksikler tespit edildi ve gerekli düzeltmeler öğrencilere anlatılarak yapıldı. Taslağın duvara aktarımı tamamlandıktan sonra kısa bir mola ile duvar incelendi. Öğrencilerle boyamak istedikleri yerler hakkında ufak bir konuşma gerçekleştirildi. Herkesin belli başlı boyamak istedikleri bölüm belirlendikten sonra seçtikleri bu bölümlerin nedenleri öğrencilere tekrar soruldu. Bu sorular doğrultusunda alınan cevaplar şu yöndeydi; en sevdiğim renk pembe olduğu için, kuşları çok sevdiğim için, en büyük alan orası olduğu ve en kolay orayı boyayabileceğimi düşündüğüm için gibi cevaplardan sonra taslağın içini doldurmak için herkes yerini aldı (Görsel 72).

Görsel 72: Eskizden sonraki geniş alanları doldurma aşaması, Balıkesir, 2017

Bu aşamada öğrencilerin en çok duvarda yanlış yapmaktan çekindikleri gözlemlendi. Bu çekingenliklerinin altındaki sebep ise duvarı silecek bir silgileri olmamalarıydı. Böyle düşünen öğrencileri rahatlatmak ve özgür bir şekilde hareket etmelerini sağlamak adına silgimizin boya olduğu ve gereken düzeltmelerin boyalar ile yapılabileceği gösterildi (Görsel 73).

Görsel 73. Belirli aralıklarla mola verilerek sprey kullanımına dair bazı yöntemler anlatılırken, Balıkesir, 2017

Yapılan bu açıklama sonucunda duruma şaşıran öğrencilerin şaşkınlıklarını gidermek için gösterip yaptırma yöntemi kullanılarak olayı deneyimlemeleri sağlandı. Gösterip yaptırma yöntemi bir işlemin uygulanması, yeni bir tekniğin öğretilmesi ayrıca bir araç gerecin çalıştırılmasının önce gösterilip sonra öğrenciye uygulama yaptırılarak pekiştirilmesidir (Demirel, 2010 akt. Özer Özkan ve Acar Güvendir, 2013). Etkinlik süresince en etkili araçlardan biri olmuştur. Gösterip yaptırma yöntemi sayesinde yeni bir yol daha öğrenen öğrenciler kendi alanlarında boyamalarına devam ettiler. Süreç içerisinde birbirleriyle yardımlaşmaları gerektiklerinin farkında olan öğrenciler bu durumu etkinlik içerisine yansıttılar. Bazen yapılan yanlışları belirtirken bazen de arkadaşının yaptığı güzellikleri vurgulamaktan da kaçınmadılar (Görsel 74).

Görsel 74. Öğrenciler gösterilenleri uygularken, Balıkesir, 2017

Yardıma ihtiyaç duydukları yerlerde yardım istediler ve gereken düzeltmeler öğrenciyle birlikte yapılarak etkinliğe devam edildi. Yapılan duvar resminin bütününün daha iyi algılanabilmesi için boyamanın gerçekleştiği

duvara uzaktan bakmanın gerekliliği üzerinde durularak nedenleri öğrencilere anlatıldı. Duvar resminin algılanmasının yakından zor olduğu duvarı boyarken belirli aralıklarla duvardan uzaklaşıp, karşıdan gidişata bakılmasının gerekliliği öğrencilere fark ettirildi. Bu şekilde süre gelen etkinliğin boyama aşaması da öğrenciler tarafından sonlandırıldı. Hep birlikte uzaktan izlenen duvar üzerindeki eksikler belirlendikten sonra gerekli düzeltmeler yapıldı ve resim tamamlandı (Görsel 75).

Görsel 75. Balıkesir Bakacak Köyü Ş.Y.İ. İlkokulu/Ortaokulu'nda gerçekleştirilen duvar resminin son hali, Balıkesir, 2017

4.3.2. Şanlıurfa Harran Büyük Taşlıca İlkokulu/Ortaokulu

Etkinlik öncesi süreçte etkinliğin gerçekleşeceği okulun öncelikle doğuda bir okul olmasına özen gösterildi. Sebebi ise yaşam şartlarının ve kültürün gelenek göreneklerin sanata ve dolayısıyla duvar resmine karşı ilgi alaka ve tutumlarının farkına varmaktı. Bir yandan da hiç görmedikleri duvar resmini onlara göstermek ve tanıtmak kaygısı güdüldü. Bu bağlamda etkinliğin gerçekleştirileceği okul Şanlıurfa'nın Harran ilçesinin Büyük Taşlıca köyündeki İlkokulu-Ortaokulu olarak belirlendi.

Okul idaresi ile yapılan telefon görüşmesi olumlu yöndeydi ve etkinlik hakkında genel bilgilendirme gerçekleştirildi. Belirlenen etkinlik tarihi çerçevesinde Şanlıurfa/Harran'a ulaşım sağlandı ve Milli Eğitim Müdürlüğü'ne tezin konusu, süreci ve amacı hakkında gerekli bilgilendirme yapıldıktan sonra etkinlik süreci için gerekli resmi izin belgesi alındı. Bu doğrultuda gerçekleşecek etkinlik için planlama sürecine başlandı.

4.3.2.1. Şanlıurfa Harran Büyük Taşlıca İlkokulu/Ortaokulu Etkinliğinin Genel Planı

19 Nisan 2017 Çarşamba

Öğrenciler ile tanışma evresi

Öğrencilerin ilgi alanları hakkında sohbet

Yapılacak etkinlik hakkında bilgilendirme

Eskiz aşaması

Dijital ortamda eskizin hazırlanması ve duvarın üzerine yerleştirilmesi

Malzeme, teknik ve duvar resminin öğrencilere anlatılması, örneklendirilmesi

Malzemenin öğrenciler tarafından deneyimlenmesi

20 Nisan 2017 Perşembe

Duvara eskizin aktarılması

Uygulama süreci

Malzemeler

25 sprey boya, plastik badana boyası, rulo, farklı kalınlıklarda fırça, maskeleme bandı, 30 adet farklı kalınlıkta cap (cap: sprey boyanın farklı kalınlıklarda çizmesini sağlayan başlık).

4.3.2.2. Şanlıurfa Etkinlik Süreci

19 Nisan 2017 Çarşamba günü etkinliğe başlanacak olan Şanlıurfa/Harran da bulunan köye ulaşım bir gün öncesinden okul müdürü Emre Kocabaş'ın yardımları ile gerçekleştirildi. Okul ilçeye yaklaşık 30 km

uzaklıkta ve bir dağ köyünde bulunmaktaydı. Ulaşım aracı olarak köye giden otobüsler bulunmamaktaydı ve ulaşım kişisel araçlarla gerçekleştiriliyordu. Okulda görev yapan öğretmenler ise lojmanlarda konaklıyorlardı. Etkinlik süresince okul müdürü Emre Kocabaş kendi lojmanında beni misafir etti ve okulda bulunan diğer öğretmenlerde gayet misafirperver hareket ettiler.

Etkinlik süreci ilk olarak okul idaresi ve okulda bulunan diğer öğretmenlere anlatıldı. Yapılan ufak bir toplantıda merak edilen sorular cevaplandırıldı ve etkinliğin amacı hakkında gereken bilgilendireme sağlandı. Okulda görsel sanatlar dersine giren öğretmen Evrim Baştürk'ün seçmiş olduğu resme ilgi ve yeteneği bulunan altı öğrenci ile ön tanışma gerçekleştirildi. Meraklı oldukları gözlenen öğrencilerle ilgileri doğrultusunda sohbet edildi. Resim yapmayı niçin sevdikleri, hangi tarz resimler yapmaktan hoşlandıkları hakkında konuşuldu. Görsel sanatlar dersinde yaptıkları çalışmalar incelendi ve yapılan resimler üzerine konuşuldu. Sıra öğrencilerin asıl merak ettikleri olan konuya yani benim buraya niçin geldiğim, kim olduğum ve burada birlikte neler yapacağımızdı? Yapılacak etkinlik süreci ve duvar resmi genel çerçeveleriyle anlatıldı. Öğrencilerle soru cevap şeklinde yapılan sohbette beni daha iyi tanımaları sağlandı ve böylece öğrencilerin çekingenlikleri ortadan kaldırılmaya çalışıldı.

Kırsal bir bölgede yaşayan öğrencilerin arasında hayatlarında köylerinden başka hiçbir yer görmeyen öğrenciler vardı. Öğrencilerin istekleri ve hayalleri karşısında etkinlik süreci için herkes sabırsızlandı. Belirlenen öğrencilerle birlikte eskiz sürecine geçildi. Belli bir fikir alışverişi yapılarak kâğıt üzerine ortak bir eskiz yapılmaya çalışıldı. Eskiz tamamlandıktan sonra etkinlik için seçilen duvarın önünde öğrencilerin duvar üzerine yapılacak olan eskizi hayal etmeleri istendi. Bu aşamadan sonra duvar fotoğraflandı ve dijital ortamda eskiz duvarın üzerine yerleştirildi. Böylece öğrencilerin yapacakları resmi duvara geçirmeden önce eskizi genel hatlarıyla görmeleri ve hayal etmeleri sağlandı.

Hayatlarında ilk kez duvar resmi yapacak olan öğrencilere malzeme, teknik, duvar resmi ve sokak sanatı hakkında birtakım bilgiler verildi. Öncelikle duvar resminin ve sokak sanatının tarihi hakkında genel bir bilgilendirme yapıldıktan sonra dünyada ve Türkiye'deki sokak sanatçılarının eserlerinden

örnekler gösterildi. Yapılan duvar resmilerine öğrenciler büyük ilgi gösterdi. Daha sonra bizim kullanacağımız malzemeler ve tekniklerle ilgili bilgilendirme yapıldı. Birçoğu sprey boyayla resim yapılabileceğine pek ikna olamadı. İlk defa böyle bir boya kullanacaklarını ve bunun için hevesli, heyecanlı, istekli olduklarını dile getirdiler. İlk olarak öğrencilerin boş geniş bir alanda havaya sprey boyalarını sıkmaları istenildi. Süreçten büyük keyif aldıkları, yüzlerindeki tebessüm ve parlayan gözlerinden görülmekteydi. Sıra duvarda sprey boyayı deneyimlemeye geldiğinde boş bir duvarda çizgi çalışmaları yapıldı. İlk kez deneyimlenen sprey boya öğrenciler tarafından sevilmişti. Gün sonunda öğrencilerle yapılanlar hep birlikte değerlendirildi. Şanlıurfa/Harran'a geldiğim ve bu okulda bir etkinlik sürecine başladığım için bana teşekkürlerini her seferinde dile getiren öğrencilerle iyi bir ekip oluşturuldu. Öğrencilerin hepsi bu tekniği sevdiklerini sürekli dile getirdiler. Heyecanla yarın olmasını istediklerini ve bugün içerisinde yaptıkları eskizi duvara geçirmek istediklerini söylediler. Genel olarak öğrenciler sprey boya kullanımının zor olduğunu, parmaklarının ağrıdığını görsel sanatlar dersinde kullandıkları diğer boyalara sprey boyanın hiç benzemediğini dile getirdiler. Okul çıkış saatinin gelmesi ile öğrencilere ertesi gün görüşmek üzere veda edildi. Taşımalı olarak eğitim öğretim yapan okul öğrencilerinin çoğu evlerine gitmek istemedi. Okulda kalıp resme başlamak istediklerini dile getiren öğrenciler ikna edilmeye çalışılarak yarın yapılacak olan etkinlik için dinlenmeleri istendi. Bu duruma ikna olan öğrenciler servislerine yürürken onlara eşlik etmemi istediler. Beraber yürüdüğümüz süre boyunca sürekli duvar resmi hakkında merak ettikleri soruları yönelttiler. Okuldaki diğer tüm öğrencilerde etkinlik için hevesli ve meraklı olduklarını ve etkinliğin duvara ne zaman yapılacağını sordular. Bu kadar içten, hevesli ve sevgi dolu öğrenciler evlerine gitmek üzere servislerine bindirildi.

20 Nisan 2017 Perşembe sabahı öğrencilerin okula gelmesi ile etkinlik sürecinde eskizi duvara geçirmek için malzemeler ayarlandı. Öğrencilerle yapılan iş bölümü sonrasında kâğıtta bulunan eskiz yardımlaşılarak duvara aktarıldı (Görsel 76).

Görsel 76. Eskizin duvara aktarılması, Şanlıurfa, 2017

Gerçekleşen eskiz aşamasından sonra duvardan geriye açılarak duvar üzerinde eskiz ile kâğıt üzerinde bulunan eskiz karşılaştırıldı. Eksik bulunan yerler üzerinde düzeltmeler yapıldı. Boyama aşamasına geçilmeden önce sürecin işleyişi hakkında öğrenciler ile konuşuldu. Resimleme sürecinin ilk aşamalarında duvar resmi ve sprey boya kullanımına uzak olan öğrencilerle tek tek ilgilenilerek olumlu sonuçlar alındı ve öğrencilerin tereddütlerinin ve ön yargılarının kısa sürede ortadan kalktığı gözlemlendi (Görsel 77, 78).

Görsel 77.Öğrencilerin çabaları gözlenirken, Şanlıurfa, 2017

Görsel 78. Etkinlik süresince öğrencilerle tek tek ilgilenildi, Şanlıurfa, 2017

Yapılacak olan etkinliğin bir takım çalışması olduğu, süreç içerisinde hiç kimsenin kendi başına hareket etmemesi gerektiği öğrencilere belirli aralıklarla anlatıldı. Yardıma ihtiyacı olan arkadaşlarına yardım etmelerinin gerekliliği tekrar anlatıldı. Paylaşarak ortak bir eser ortaya çıkacağının farkına varmaları sağlanan öğrencilerle birlikte boyama aşamasına geçilmek üzere duvar öğrencilerin istekleri doğrultusunda bölündü ve herkese belli bir alan için görev verildi (Görsel 79).

Görsel 79. Öğrenciler resimdeki büyük alanları doldururken, Şanlıurfa, 2017

Yapılan görevlendirmede neden öğrencilerin duvarın o bölümünü boyamak istemeleri sorusu öğrencilere yöneltildiğinde, hemen hemen Bakacak Ortaokulu'ndaki öğrencilerden alınan cevaplara yakın cevaplar alındı. Bu cevaplar; en sevdiğim renk yeşil, en kolay boyama alanı gökyüzü olduğu için, ağaç boyamayı çok sevdiğim için vb. şekildeydi. Duvar üzerinde herkes yerini aldı ve malzemeleri en yakın şekilde ulaşabileceği yerlere koyduktan sonra boyama aşamasına geçildi (Görsel 80). Heyecanlı, istekli ve mutlu olan öğrenciler bu süreçte bir yandan da endişeli görünmekteydi. Yanlış yapaktan çekindikleri gözlemlenen öğrencileri rahatlatmak adına yapılan her yanlışın boyalar ile düzeltilebileceği hakkında gereken bilgilendirme yapıldı.

Görsel 80. Duvar resmi daha ileri bir aşamaya geldiğinde, Şanlıurfa, 2017

Boyama yaparken özgür olmaları ve kendilerine güvenmeleri gerektiği öğrencilere aktarıldı. Öğrencilerin özgüvenleri artırmak adına bir yandan duvar boyanırken bir yandan da ne kadar başarılı ve yetenekli oldukları dile getirildi. Bu olay sonucunda hala çekingen davranan öğrenciler daha kendilerine güvenli davrandılar ve bu duvar boyama aşamasına olumlu olarak yansıdı. Yanlış yapan, duvar boyarken zorluk çeken öğrencilere sırasıyla yardım edildi.

Böylece duvar boyama aşamasının eksiksiz ve keyifli bir şekilde devam etmesi sağlandı. Belirli zaman aralıklarında öğrencilerle birlikte su ve dinlenme molası verilerek duvar resmi uzaktan incelenip yapılan etkinlik hakkında sohbet edildi. Sürecin öğrencilere, yardımlaşma ve paylaşma adına birçok şey kattığını okul öğretmenleri de ifade ettiler. Teneffüslerde okulun öğrencilerinin tümü heyecanla ve koşar adımlarla etkinlik alanına geldiler. Beğenileri, resme ve sürece olan ilgilerinden anlaşılmaktaydı. Bu beğeniler, sürecin daha keyifli geçmesi adına etkinlikte aktif olan öğrencilere olumlu olarak yansıdı. İlk gün sessiz ve çekingen davranan öğrenciler etkinliğin sonuna doğru duvarda kendileri bir şeyler dener olmuş, fazlaca soru sorar hale gelmişlerdi. Bol paylaşımlı ayrıca hem çevreden hem de katılımı gerçekleştiren öğrenciler tarafından pozitif tepkilerin alındığı süreç okulun bitiş saatinin yaklaşmasına doğru sonlandırıldı (Görsel 81).

Görsel 81. Şanlıurfa Harran Büyük Taşlıca İlkokulu/Ortaokulu'nda gerçekleştirilen duvar resminin son hali, 2017

4.3.3. Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi

Etkinlik öncesi süreçte ilk olarak okul müdiresi Selda Topal ve öğretmenler ile bir toplantı gerçekleştirildi. Kendilerine tezin konusu ve içeriğinden söz edilerek öğrenciler ile yapılacak olan etkinliğin, öğrencilere ve çevreye kazandıracakları aktarıldı.

Daha sonra okul müdürlüğüne yapılacak olan etkinlik hakkında bir dilekçe ile resmi olarak başvuruldu. Dilekçeye ek olarak tez öneri formu ve bir adet referans eskiz ile etkinliğin kapsamı açıklandı. Resmi olarak okul müdürlüğünce verilen onay doğrultusunda hazırlık sürecine başlandı.

4.3.3.1. Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi Etkinliğinin Genel Planı

30 Mayıs 2017 Salı

Öğrenciler ile tanışma evresi

Öğrencilerin ilgi alanları hakkında sohbet

Yapılacak etkinlik hakkında bilgilendirme

Eskiz aşaması

Dijital ortamda eskizin hazırlanması ve duvarın üzerine yerleştirilmesi

Malzeme, teknik ve duvar resminin öğrencilere anlatılması, örneklendirilmesi

Malzemenin öğrenciler tarafından deneyimlenmesi

31 Mayıs 2017 Çarşamba

Duvara eskizin aktarılması

Uygulama süreci

Malzemeler

25 sprey boya, plastik badana boyası, rulo, farklı kalınlıklarda fırça, maskeleme bandı, 30 adet farklı kalınlıkta cap (cap: sprey boyanın farklı kalınlıklarda çizmesini sağlayan başlık).

4.3.3.2. Eskişehir Etkinlik Süreci

30 Mayıs 2017 Salı günü etkinliğin yapılacağı Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi'nde okul müdiresi ve öğretmenler ile tanışılarak yapılacak etkinlik hakkında bir bilgilendirme toplantısı gerçekleştirildi. Okuldaki resim dersi öğretmenlerinden Fatma Savuş ile ayrıca detaylı olarak görüşülerek duvar resmine ve sokak sanatına ilgisi doğrultusunda altı öğrenci belirlendi. Öğrenciler ile tanışılıp bir ön görüşme yapıldı. Kendimi tanıttıktan sonra öğrencilerin ilgi alanları konusunda ve yapılacak olan uygulamanın kapsamı hakkında detaylı olarak bir sohbet gerçekleştirildi.

Her bir öğrencinin kendini tanıtmasına fırsat verildikten sonra sanata ve resme olan ilgileri doğrultusunda konuşuldu. Karşılıklı soru cevap şeklinde devam eden görüşmede birbirimizi tanıma ve kaynaşma aşaması böylece geride bırakıldı.

Ön görüşmede konuşulan konular, okulun bir güzel sanatlar lisesi olmasından dolayı diğer okullara göre daha derinlemesine sanat ve resim

ağırlıklı olmuştur. Görüşmedeki öğrenciler daha önce duvar resmi yapmak istediklerini fakat böyle bir fırsatın olmadığını dile getirdiler. Resim konusunda diğer etkinliklerin uygulandığı okullara göre daha yeterli olan öğrencilerle yapılan görüşmede öğrencilerin eskiz defterleri incelenerek sürekli çizim yapma disiplinini kaybetmemeleri gerektiği ve görülen eskizler doğrultusunda öğrencilerle ileriye dönük kaygıları ve hedefleri ile ilgili uzun bir sohbet gerçekleştirildi. Sanatın toplum üzerindeki etkisi ve sanat ile toplumda bir takım olumlu değişiklikler sağlayabileceği konusunda detaylı bir sohbet ile öğrenciler bu yönde düşünmeye teşvik edildi. Ülkemizdeki müzeler ve sanat galerileri ile bir kalıba sığmayan grafiti ve sokak sanatıyla ilgili öğrencilerin görüşleri alınarak karşılıklı bir tartışma ortamı yaratıldı. Kısa olsa da öğrencilerin sokak sanatı bilgisi ve algıları açığa çıkarılmaya çalışıldı.

Yapılacak uygulama için sabırsızlanan öğrencilere ön bilgilendirme yapıldı. Öğrencilerin etkinlik sürecini zihinlerinde canlandırması ve ön hazırlık yapmaları açısından plan ve aşamalar anlatılmaya çalışıldı. Sokak sanatının algısal olarak toplumda ortaya çıkardığı bazı olgular üzerinde konuşulduktan sonra tekrardan derinlemesine etkinliğin kapsamı ve amacı öğrencilerle birlikte tartışıldı. Yapılacak resmin ve genel olarak sanatsal üretimlerimizin, özgün bir dil ve kaygı ile üretilmesi gerekliliği konuşularak öğrencilerden, referans eskiz gösterilerek taslak hazırlamaları istendi. Bir süre öğrencilerin eskizleri üzerine yoğunlaşması için serbest bırakıldı. Sonrasında çizilen eskizler üzerinden öğrencilerle birlikte asıl eskiz oluşturuldu. Duvar resmini ilk defa deneyimleyecek olan öğrencilere resmin duvardaki yerini ve boyutunu belirlemelerinde kolaylık sağlaması için resim yapılacak duvarın boş fotoğrafı çekilerek bilgisayarda bir çizim programı (Adobe Photoshop) vasıtasıyla oluşturulan bitmiş eskiz duvarın üzerine yerleştirildi. Hem eskizdeki ögelerin doğruluğu hem de eskizin duvardaki yerinin kolay saptanması için oluşturulan görsel çıktı alındı. Çıktılar sayesinde eskizin çizim aşamasındaki yanlışlık oranı büyük ölçüde azaltılmış oldu.

Duvar resminin ve sokak sanatının dünyada ve Türkiye'de tarihi hakkında bilgilendirme yapıldıktan sonra duvar resmi yapan sanatçıların eserlerinden örnekler öğrencilere gösterildi. Bu doğrultuda öğrencilerin soruları yanıtlandırıldı. Duvar resmi hakkında ön bilgileri oluşan ve boya ve

fırça konusunda deneyimleri olan öğrencilere sprey boya ve diğer malzemelerin kullanımı hakkında bilgi verildi. Boş bir duvar üzerinde öğrencilerin sprey boyayı deneyimlemesi için bir fırsat yaratıldı. Sprey boya kullanımına hevesli olan öğrencilere müdahale edilmeden sürece biraz daha alışmaları sağlandı. Bu aşama esnasında bir taraftan öğrencilerin sprey boyaya karşı olan ön yargıları ve düşünceleri hakkında bir sohbet gerçekleştirildi. İlk etapta sprey boyanın kalem ve fırçaya göre daha zor ve yorucu olduğunu dile getiren öğrencilere bir süre sonra malzemeye alışacakları konusunda motive edici konuşmalar yapılarak malzemenin bir takım avantajlı yanlarından bahsedildi. Uygulama sürecinin bir ekip işi olduğunun altı çizilerek kendilerine güvenmeleri ve yardımlaşarak eser üretimini sorunsuz bir şekilde tamamlayabileceklerinden bahsedildi. Sprey boya ile ilk defa deneme yapan öğrenci grubu yaptıkları denemeler konusunda motive edildi. İlk gün geride bırakılarak ertesi gün yapılacak uygulama hakkında kısa bir konuşma yapılarak öğrencilere veda edildi.

31 Mayıs 2017 Çarşamba sabahı Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi'ndeki etkinlik grubu büyük bir heyecanla sürecin başlamasını beklemekteydi. İlk etapta kullanılacak malzemeler ve sprey boyaların renkleri eskize göre ayrılarak uygulama için hazırlandı. Duvarda belirli bölgelerde kalkan eski boyalar bir ıspatula yardımı ile kazınarak arka plan boyası için düz bir yüzey oluşturuldu. Daha sonra öğrencilerle birlikte arka plan rengi ile duvar boyandı (Görsel 82).

Görsel 82. Arka plan boyama aşaması, Eskişehir, 2017

Bir kargaşaya sebep olmaması için eskizin duvara aktarılmasından önce bir ekip çalışması planlandı. Öğrencilere birtakım görevler verildi ve eskizin duvara aktarım süreci başladı. Referans çıktılar yardımıyla eskiz duvara aktarılırken bazı hatalar yapılmış olsa da eskizin dijital ortamda duvarın üzerine önceden eklenmiş olması öğrencilerin algısal olarak bu aşamaya dâhil olmalarını kolaylaştırdı. Eskiz aşaması sorunsuz bir şekilde tamamlanmış oldu. Sprey boya konusunda denemeler yapmalarına rağmen hala tereddüt yaşayan öğrencilere ilk olarak dikkatlice izlemeleri söylenerek birkaç çizgi ve bazı noktalarda sprey boyayı nasıl kullanmaları gerektiği gösterildi (Görsel 83).

Görsel 83. Sprey boyanın kullanımı ve tutarlı çizginin nasıl çizileceği öğrencilere gösterilirken, Eskişehir, 2017

Daha sonra kısa bir mola verilerek duvara uzaktan bakıldı ve iş bölümü yapılarak öğrencilerin istekleri doğrultusunda bazı alanları boyamalarına olanak tanındı. Eskizin iç bölümlerini doldurmaya başlayan öğrenciler süreçten keyif almaya başladı (Görsel 84).

Görsel 84. Eskiz sonrası geniş alanların boyanması, Eskişehir, 2017

Hatta bazı öğrenciler sprey boya ile kendilerince bir takım yeni yöntemler bile denemeye çalıştı. Önceki resim bilgisinin ve temellerinin avantajlarını kullanan öğrenciler bazı noktalarda bunu sprey boyayla birleştirmeye çalıştı. Öğrenciler daha önce fazlasıyla resim yapmış olmalarına rağmen diğer okullardaki öğrenciler gibi yanlış yapmaktan çekindi. Fakat bu durumun yersiz olduğu açıklanarak tuval veya kâğıtta boya kullandıkları gibi hareket edebilecekleri anlatıldı ve uygulamalı olarak gösterildi (Görsel 85)

Görsel 85. Eskişehir, 2017

Bunun farkına varan öğrenciler çekingenliklerini bir kenara bırakarak daha rahat kendilerini ifade etmeye ve malzemeyi daha yakından tanımaya başladılar. Bir yöntem daha öğrenen öğrenciler resimleme süreci devam ederken kendileri de zaman zaman sprey boya ile farklı etkiler denediler.

Kendilerine ayrılan bölümleri boyamaya devam ederken öğrenciler bir yandan da diğer arkadaşları ile yardımlaşarak etkinlik öncesi ön görülen ekip ile çalışabilme olgusunu deneyimlediler.

Çözüm yolu üretemedikleri durumlarda yardım isteyen öğrencilerle tek tek ilgilenilerek çözüm yolları uygulamalı olarak gösterildi. Bazı bölgelerde çözüm üretemediği gözlenen öğrencilere, duvarın kâğıt ve tuval yüzeyinden büyük olması sebebiyle oluşan bu sorunlara uzaklaşarak resmin geneline bakılması gerekliliği aktarıldı. İkinci günün sonunda resim öğrencilerle birlikte sonlandırıldı. Duvar resmi uygulamasının sonunda uzaktan bakılan resim hakkında öğrencilerle birlikte durum değerlendirmesi yapıldı. Sürecin başarılı ve olumlu olarak tamamlanması ve öğrencilerin pozitif yorumlarıyla son buldu. Bu tarz uygulamaların daha fazla olması gerektiğini dile getiren ve bunu isteyen öğrenciler, kendi okullarının seçilmesinden dolayı teşekkür ederek devamlılığını rica ettiler. Böylece duvar resmi etkinliğimiz son buldu (Görsel 85).

Görsel 86. Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi'nde gerçekleştirilen duvar resminin son hali, 2017

4.4. GERÇEKLEŞTİRİLEN DUVAR RESMİ UYGULAMALARININ SONUÇLARI ÜZERİNE

4.4.1. Verilerin Çözümlenmesi

Gerçekleştirilen etkinlik çerçevesinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçları, etkinlik grubu (deney grubu), gözlem, derinlemesine görüşme ve diğer araştırma dokümanlarından elde edilmiştir.

Gözlem: gerçekleşen olayların etkinlik süresince doğal oluş ve akışları içerisinde veya daha önceden hazırlanan bazı koşullar altında incelenerek, bilgi edinme ve bazı tutumları açığa çıkartma sürecidir. Süreçler daha önce kurgulandığında ise olay deney olarak tanımlanmaktadır. Deney ise kurgulanan yapay ortamın içerisine eklenen bir etmenin, etki veya kullanımı ayrıca sonuçlarını da içermektedir (Aydın Gündoğdu, 2010: 101).

“Duvar Resmi Bağlamında Sokak Sanatının Eğitici ve Sosyal Yönü” temalı etkinlikte deney grubuna gözlem teknikleri, fotoğraf çekimleri ve derinlemesine görüşme metodu uygulanmıştır. Gözlem ve fotoğraflar aracılığı ile referans alınan etkinlik, yarı yapılandırılmış sorular aracılığı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşme metodu ile öğrencilerin duygu, düşünce ve kazanımlarını daha nitelikli olarak açığa çıkarılabilmesi için, öğrencilerin izlenimlerini aktarmalarıyla oluşturulmuştur.

4.4.2. Deney Grubunun Özellikleri

“Duvar Resmi Bağlamında Sokak Sanatının Eğitici ve Sosyal Yönü” temalı etkinlikler üç farklı şehir ve sosyal yapısı farklılık gösteren çevrelerden seçilmiştir. Balıkesir ve Şanlıurfa’da yapılan etkinlikler İlköğretim/Ortaöğretim seviyesinde ve köy okullarında, Eskişehir’deki yapılan etkinlik ise bir Güzel Sanatlar Lisesinde uygulanmıştır. Deney grupları 7-18 yaşları aralığındaki öğrencilerden oluşmaktadır.

4.4.3. “Duvar Resmi Bağlamında Sokak Sanatının Eğitici ve Sosyal Yönü” Temalı Etkinliğin Genel Olarak Değerlendirilmesi

Etkinliklerin başlangıcında ilk olarak duvar resmine ve tekniğe alışma konusunda tedirgin olan öğrenciler ile biraz tanışılıp kaynaşıldıktan sonra kendi duygu ve düşüncelerini daha net ifade eder hale geldikleri gözlemlenmiştir. Sanat ve resme ilgisi büyük olan etkinlik grupları ile çalışmalar genel olarak oldukça keyifli ve verimli geçmiştir. Gerek resimleme ve öğrencilerin olayları deneyimleme süreçlerindeki izlenimler gerekse etkinliklerin sonrasında uygulanan derinlemesine görüşme metodu ile çocukların duygu ve düşüncelerine daha yakından tanıklık edilmeye çalışılmıştır. Olumsuz bir durum veya algıyla karşılaşılmayan etkinlik sürelerince öğrenciler daha önce duvara resim yapmayı denemek istediklerini fakat yetersiz imkânlar ve maliyet sorunlarından dolayı birçoğunun bunu deneyimleyemediklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin birçoğu ilk etapta resimleme sürecine tereddütle yaklaşmış ve biraz geç alışmışlardır. Etkinliğin ilerleyen aşamalarında ise tekniğe biraz alışmaları ile öğrencilerin her biri kendini ifade etmek için birbirleri ile yarışır duruma gelmişlerdir. Bu bağlamda da özgüven açısından olumlu bir kazanımın oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Daha önce evlerinde veya kendi sınıflarında resim yapan öğrenciler etkinlik süresince başka insanlar ve öğrencilerin doğrudan gözleri önünde bu süreci yaşamışlardır. Öğrenciler başlangıçta hareket etmeye çekinirken, özgüvenlerini toparlayıp kendilerini daha iyi ifade eder bir konuma geldikleri gözlemlenmiştir. Dolayısıyla okullarda gerçekleştirilen etkinliklerin resim dersleri kapsamında belirli aralıklar ile tekrarlandığında, özgüveni eksik olan öğrencilerin toplum içerisine daha rahat karışma ve kendini ifade etme ile ilgili birtakım kazanımlarına katkı sağlanacağı ön görülmektedir. Bu tür etkinliklerin öğrencilerin hayata bakışlarını değiştireceği, gelişme çağında olan öğrencilerin kişiliklerinin oluşmasına katkı sağlayacağı ve meslek hayatlarında kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri düşünülmektedir. Araştırmacının kendi izlenimlerimden yola çıkarak, tez konusu ve kapsamında olduğu gibi orta öğretim çağlarında başladığı grafitinin kendine ve geleceğine büyük bir katkısı olmuştur. Grafiti ve sokak sanatının bireylerin eğitim ve sosyal yaşamlarına pozitif katkılar sağladığı gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla da

desteklenmektedir (Ek 3, Ek 4). Türkiye ve dünyanın birçok ülkesinde grafiti veya sokak sanatıyla yaşamları değişmiş birçok birey ve sanatçıya rastlamak mümkündür.

Gerçekleştirilen sokak sanatı bağlamındaki duvar resimleme süreçlerinde, başlangıçta öğrencilerin tek bir taslak üzerinde 5-6 kişinin nasıl aynı işi yapabileceği konusunda büyük tereddütlerinin olduğu gözlemlenmekteydi. Birlikte bir eser üretme fikrine alışmakta zorlanan öğrencilerden bazıları sürece kapılmaya biraz zor adapte olsa da arkadaşlarına ayak uydurmaları çok da zamanlarını almamıştır. Hedef olarak yapılacak eserin kolektif bir çalışma olması bakımından öğrencilerin diğer öğrencilere saygı duymaları, anlayış göstermeleri ve yardımlaşmaları üst düzeyde olmak zorundaydı. Yapılan gözlemlerde sessiz bir şekilde sürece tanıklık edilerek, öğrencilerin resim sürecine alışmalarının biraz kendi kendilerine olması sağlandı. Yapılan görüşmelerde bazı öğrenciler birlikte iş yapmanın zor ama aynı zamanda da çok keyifli bir süreç olduğunu, belli noktalarda yardımlaşmanın ve paylaşmanın olumlu sonuçlarını gördüklerini ifade ettiler.

Öğrencilerin anlık değil süreç içerisinde sorumluluk alma duygusunu geliştirerek bir iş için verilen sorumluluğun başından sonuna kadar hem bireysel hem de bir ekip ile birlikte nasıl hareket edilmesi gerektiğini deneyimlemeleri sağlandı. Herhangi bir olay veya durumda kazanılan sorumluluk algısının, toplum içerisinde ilk etapta bireye kazandırılması ve ardından bir zincir olarak toplumun geneline yayılması gereklidir. Bu bağlamda eğitim fakültelerinde gerçekleştirilen Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi büyük önem teşkil etmektedir. Bu bilgiden yola çıkılarak üniversitelerin tüm fakültelerinde böyle bir dersin eklenmesi önerilmektedir. Böylece sadece eğitim fakültelerinde sınırlı kalmayacak olan bu ders ile kendi alanlarında belirli bir yeterliliğe sahip olan üniversiteli dinamik neslin toplumun farklı alanlarındaki daha geniş bir kesimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gerçekleştirilen etkinlik aracılığı ile öğrenciler görsel algılarını geliştirerek ayrıca estetik değer yargısı kazanmaktadır. Renk ve biçim oluşturma, farklı malzemeleri tanıma ve bu malzemeler ile çözüm üretebilme bilincini kazandıklarına yakından tanıklık edilmiştir. Davranışsal ve eğitici olarak bu kazanımlar öğrencilerin o anki süreçte ve daha sonraki hayatlarında

estetik algısının olumlu yönde değişmesine, meslek seçimine ve dolaylı olarak sosyal çevresinin de pozitif yönde değişmesine neden olacağı ön görülmektedir. Bu düşünce yapılan sanatçı görüşmeleri ile de desteklenmektedir (Ek 4). Bu tür üretimler ve etkinlikler sosyal çevre konusunda büyük bir algı değişimine sebep olmakta ve bireylere büyük fırsatlar da sağlamaktadır. Dolayısıyla bu sürecin kişinin hayat görüşünü ve ilerleyişini doğrudan etkileyeceği ispatlanmıştır.

Okullarda bu tarz duvar resmi ve sokak sanatı etkinliklerinin yaygınlaşması ve devamlılığının sağlanması resme biraz olsun ilgisi olan öğrencilerin hayatlarında ileriye dönük büyük bir yol çizmelerinin ufakta olsa bir kıvılcımı olacaktır. Yapılan sanatçı görüşmelerinden referansla ve Türkiye'deki durum göz önüne alındığında genellikle sosyo-ekonomik durumu yeterli seviyede olmayan bireyler ve sanatçılar tarafından tercih edilen ve uygulanan grafiti ve sokak sanatının, kişilerin hayatlarına yön vermelerinde ve meslek seçimlerinde olumlu yönde büyük katkılar sağladığı görülmektedir. Küçük yaşlarda dergilerde, internet ortamında ve en etkilisi de duvarlarda grafiti veya sokak sanatı ile karşılaşan sanatçılar, bu kıvılcım ile yönlendirdikleri hayatlarındaki büyük değişimleri belirtmişlerdir. Sosyal çevre, estetik ve renk açısından büyük birikimler elde eden sanatçılar, diğer ülkelerdeki sokak sanatçıları ile birlikte eser üretme şansını yakalamışlardır (Ek 4). Sanatçılar ile yapılan görüşmelerin en etkileyici ve ortak kısmı da birçoğunun, olumsuz sosyal çevrede yetişmeleri sebebiyle yönelip karışacakları olumsuz hayat sürecinden grafiti veya sokak sanatı ile uzaklaşmaları, hayatlarına olumlu yön vermeleridir. Özetle sanat bağlamında sokak sanatı ve grafiti, insanları olumlu süreçlere ve hayatlarının pozitif yönlerde ilerlemesine sebep olmaktadır. Sosyal açıdan bu olay ele alındığında kamusal alanların dönüştürülmesi ve sanat ile yapılan müdahalelerin aslında kimsenin fark etmediği birçok sanatçının ortaya çıkıp kendi hayatlarına yön vermesine, aynı zamanda algısal olarak toplumun sanat ve estetik anlayışının gelişmesine büyük ölçüde katkı sağladığını görülmektedir.

Bu bağlamda sokak sanatı ve grafitinin kamusal alan işgali, bazı otoriteler ve çevreler tarafından negatif olarak nitelendirilse de olumlu yönlerinin toplumu ve bireyleri dönüştürdüğü pozitif birçok etkisi de bulunmaktadır. Kısaca sokak sanatı, toplumsal ve bireysel olarak birçok

kazanıma sebep olmaktadır. Ayrıca sosyal yaşam ve estetik açıdan faydaları çoğu zaman kimsenin farkına bile varmadığı kadar büyük ve çeşitlidir.

SONUÇ

Sanat ve kültürün her yerde ve her zaman güçlü bir etkiye sahip olduğu kabul edilmekle birlikte aynı zamanda bireysel ve toplumsal faydalarının olduğu gerçeği de göz ardı edilemez. Bu noktada kamusal alanda şekillenen sanat olgusu şüphesiz bunun en etkili örneğidir. Bugün artık kamusal sanat, iletişimsel estetiğin ve sosyal yaşamın bir gerekliliği konumundadır. Bu doğrultuda sokak sanatı ve grafiti, gücü ve etkisi ile önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Sokak sanatı yaşanılan kamu alanlarını şekillendirmekte ve sağladığı görsellik ile bireylerde daha önce deneyimlenmemiş duyguları açığa çıkartmaktadır. Ayrıca kültürel belleğin oluşmasına ve onun biçimlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu özellikleri, sokak sanatının başlı başına bir sosyal sorumluluğu olarak da kabul edilmektedir. Sokak sanatları, ruhsuz ve gri duvarların her yeri kuşattığı günümüzde kamusal alan içerisinde bir nefes alma ortamı yaratmaktadır. Bunu yaparken birtakım sorunları açığa çıkarmakla birlikte sanatçıların veya toplumun birtakım sorunları dile getirmelerine de imkân sağlamaktadır. Uygulanabilirliği ve pratikliği bakımından sanat eseri üretimine de ayrıca katkı sağladığı görülmektedir.

Sanat nesnesinin sorgulanmaya başladığı dönemde ilk adımlarını atmaya başlayan ve etkisi günden güne artan grafiti ve sokak sanatı kamusal alanda yaşamsal ögelerle birlikte toplumla beraber nefes almaktadır. Hayatın tam içerisinde, belirli zamanlarda da odak noktasındadır. Sokak sanatı ve grafiti belirli otoriteler veya bazı çevreler tarafından olumsuz olarak lanse edilse de ön yargılar ortadan kaldırıldığında onun sorumluluğu toplumu pozitif ve faydalı zeminlere taşımaktadır. Olumlu kullanıldığında negatif yargıların ve durumların yersiz olduğu görülmektedir.

Sokak sanatı birey ile birlikte yaşayan bir aile gibi görülmektedir. Olumsuz ögelere yönelip çevreye, doğaya ya da kamusal alana zarar vermeyi seçen sanatçı ve uygulayanları dışlar ve dışlatır. Olumlu hareket etme seçildiğinde ise sanatçı ya da uygulayanın ulaşmaya çalıştığı hedefi daha hızlı elde etmesine yardımcı olabilmektedir. Bu bağlamda araştırılan yabancı sanatçıların yanında Türk sanatçılarla yapılan görüşmelerde, grafiti ve sokak

sanatının bireyin hayatında pozitif dönüşümlere yol açtığı görülmektedir. Sanatçısına teknik olarak birçok farklı malzeme kullanımı ile birlikte sprey boyayı daha pratik ve rahat kullanabilme yetisi kazandırmaktadır. Bu anlamda sokak sanatının bireysel, toplumsal ve sanatsal etkilerinin yanı sıra estetik bağlamda da yaşanılan çevre ve hatta dünya için büyük bir öneme sahip olduğu iddia edilebilir.

Uygulama alanının kamusal alanlar olması sebebiyle sanatçısının daha özverili hareket etmesini gerektiren bu sanat, estetik algıya birçok katkı sağlamaktadır. Bu nedenle plastik sanatlara ek ve yardımcı bir değer olarak dünyada olduğu gibi ülkemizde de büyük oranda gerekliliği vurgulanmaktadır. Sokak sanatı ve grafitinin birçok farklı tekniği bünyesinde barındırması, Sanatçıların ve öğrencilerin bir eser üretirken teknik anlamda olumsuz durumlar ile karşılaşıldığında, bu çeşitlilik sayesinde sorunlara çözüm yolu bulma becerilerine katkı sağlamaktadır.

Sokak sanatının etki alanı, sınırları geniş olan kamusal mekânlar ve duvarlardır. Fakat tez çalışması kapsamında yapılan uygulamaların okullarda olması sokak sanatı ve grafiti pratiklerinin eğitim disiplini ile yaygınlaştırılması düşüncesindendir. Ayrıca bu pratiklerin kazandırdığı avantajlar doğrultusunda, tekniklerin geleneksel tuval resmi veya özgün eserlerde kullanımının yaygınlaştırılması da hedeflenmektedir. Böylece geleneksel resim anlayışına ilave bir yöntem olarak sokak sanatı tekniklerinin dahil edilebileceği gösterilmektedir. Eğitim disiplini ile öğrencilerle birlikte uygulanan sokak sanatı veya grafiti daha fazla uygulayan bireyin ortaya çıkmasına sebep olacağı için yaygınlaşacak ve bu bağlamda kamusal mekânlara yayılan etkisi her bireyin sanat ve kültür ile daha iç içe olmasını sağlayacaktır.

Etkinliklerin doğrudan sokak veya kamusal bir mekân yerine okullarda gerçekleştirilmesinin nedeni katılanların sokaktan geçen bireyler yerine öğrenciler olması sağlayarak olaya bakış açısını daha ciddi ve disiplinli bir hale getirme kaygısındandır. Böylece sürece dahil olan öğrenciler aynı disiplin ile devamlılığını sağladığında sokak sanatı ve grafitinin etki alanını ve gücünü dolaylı olarak artıracağı düşünülmektedir. Eğitim kurumlarında öğrencilerle gerçekleştirilen etkinliklerin uzun vadede bireyleri tekil olarak dönüştürerek kamusal alanda eser üretimine teşvik ettiği düşünülmektedir. Sanatsal ifade

biçiminin ortaya çıkarılmasına ilaveten, gerçekleştirilen etkinliklerde asıl güdülen kaygı duvardaki görsel ile mesaj vermekten ziyade, sanatsal üretimlerde özgünlük algısının vurgulanmaya çalışılmasıdır. Ayrıca sokak sanatının duvar resmi bağlamında ele alınarak onun yöntem ve teknikleri ile eğitim kurumlarında işlerliği hakkında bir ön görü oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kaygı, öğrencilerin pozitif tepkileri doğrultusunda böyle uygulamaların devamlılığının sürdürülmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Resim sanatı ve sokak sanatının olumlu sonuçları uygulamalı olarak açığa çıkarılmıştır. Bu uygulamalar ışığında öğrencilerin sanat veya resme olan ilgisizliklerinin, farklı zemin ve malzemeler kullanarak ortadan kaldırılabileceği gösterilmektedir. Böylece sokak sanatı ve sanat eğitiminin ortak bir noktada buluşabileceği de açığa çıkarılmaktadır. Bu öngörüler çerçevesinde ülkemiz okullarında sokak sanatının teorik ve pratik şekilde, yaş gruplarının seviyelerine göre kurgulanıp görsel sanatlar ders programlarına dâhil edilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak gerçekleştirilen etkinlikler aracılığı ile doğrudan öğrenciler ve izleyici bireyler ile etkileşimli bir alan yaratılarak sokak sanatının ve duvar resminin pozitif etkileri, işlerliği ve sorumluluk algısı açığa çıkartılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA:

Aydın Gündoğdu, I. (2010). “Sanat Eğitiminde Toplumsal Sorumluluk: ‘Sokakta Sanat’”, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, ss. 68-70.

Ayral, R. (2014). *Duvarların Dili Graffiti / Sokak Sanatı,* Duvarların Dili: Graffiti / Sokak Sanatı, Sergi Kataloğu, Pera Müzesi Yayını, s. 13.

Başak Kültür ve Sanat Vakfı, (Çevrimiçi), http://www.basaksanatvakfi.org.tr, 19 Aralık 2017.

Bayraktaroğlu, S. ve Ersoy Yılmaz, S. ve Can, M. (2014). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının Örgütsel Bağlılığa Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, C:2, S:2, s. 101

Bayram, B. (2007). “Kamusal Mekân Kalitesinin Yükseltilmesinde Yöntemler Ve Kamusal Sanatın Rolü”, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, ss. 72-73.

Cansız, O.S. (2012). “Sokak Sanatının Kent Kimliği Üzerine Etkileri”, Ege Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, ss. 21-24.

Chenus, N. ve Longhi, S. (2014). *Duvarların Dili Graffiti / Sokak Sanatı*, Çok Biçimli Bir Akım, Sergi Kataloğu, Pera Müzesi Yayını, s. 25.

Coşkun, G. (2008). “Sosyal Sorumluluk Kampanyalarının Kurumsal Pazarlamaya Olan Etkisi”, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, ss. 70-71.

Creators, (Çevirimiçi), Street Art to Save a Generation | Art World: San Pedro Sula, (Video Dosyası), https://www.youtube.com/watch?v=bVWSuFY6O-M, 9 Eylül 2017.

Çağlın, P. (2010). “Kamusal Sanat Ve Kent İlişkisi”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 49.

Çakır, B. (2006). “Sa 8000 Sosyal Sorumluluk Standardının Örgütsel Bağlılık Ve İş Doyumuna Olan Etkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Toplam Kalite Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, ss. 3-12.

Ece, Ö. (2011). İstanbul’da Kamusal Alanda Sanat Uygulamaları İçin Öneriler, Rapor. http://cdn.iksv.org/media/content/files/KamusalAlanda_Sanat_kapakli.pdf, 15 Kasım 2017.

Ekrenella, (Çevirimiçi), http://ekranella.com/haber/highero-dan-kizlara-ses-ver-kampanyasina-malala-portresi-ile-destek, 22 Kasım 2017.

Ellsworth-Jones, W. (2015). *Banksy Duvarın Ardındaki Adam*, Hayalperest Yayınevi, İstanbul, ss. 19-47.

Habermas, J. (2004). Kamusal Alan, Editör: Meral Özbek, Hil Yayınları, İstanbul, ss. 95-102.

İHH, (Çevrimiçi), https://www.ihh.org.tr/haber/cocukla-cocuk-ol, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, 18 Ekim 2017.

Karaaslan, E. (2008). “Altkültürler ve Sokak Sanatı”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, ss. 1.

Kaya Okan, B. (2011). “Günümüz Sanat Eğitiminde Sosyal Sorumluluk Projeleri, Eğitim Programları ve Heykel Eğitimi”, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, C:1 S:3, ss. 368-369.

Kınam Dokuzlar, B. (2015). Toplumsal Farkındalık İçin Grafik Tasarım, *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, C:8, s. 273.

Koçak, H. (2011). Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Değişen ve Dönüşen Kentler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C:2, s. 261.

Lemoine, S. (2014). Duvarların Dili Graffiti / Sokak Sanatı, Müzeye Bir Karşı Kültür: Kuruma Meydan Okuyan Kent Sanatı, Sergi Kataloğu, Pera Müzesi Yayını, ss. 21-23.

Okumuş, S. (2015). "Eser Ve Manifestosu Bağlamında Kamusal Alanda Enstalasyon", Bileşik Sanatlar Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s. 36.

Ögel, S. (1977). *Çevresel Sanat*, İ.T.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Yayınları: 121, İstanbul, ss.11-19.

Özen, B. ve Eken, G. (2017) İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sokak Sanatının Gizli Sanatçısı, Banksy, DergiPark, ULAKBİM Dergi Sistemleri, *ART SANAT Dergisi*, 8/2017, ss. 501-505.

Özer Özkan, Y. Ve Acar Güvendir, M. (2013). Öğrencilerin Ölçme Ve Değerlendirme Dersinin Sunulmasında Tercih Ettikleri Öğretim Yöntemleri, *Eğitimde Ve Psikolojide Ölçme Ve Değerlendirme Dergisi*, 4(1), 1-14, s. 4.

Öztürk, Ö. (2007). "Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir Örneği". Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, s. 38.

Pera Müzesi, (Çevrimiçi) https://www.peramuzesi.org.tr/Sergi/Duvarlarin-Dili/163, 9 Nisan 2018.

Pera Müzesi, (Çevrimiçi) https://www.peramuzesi.org.tr/Egitim-Programi/Sokak-Atolyede-Graffiti-Sokak-Sanati/72, 9 Nisan 2018.

Petr H. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suçla Mücadele Dairesi, (Çevrimiçi)

https://list25.com/25-countries-with-the-highest-murder-rates-in-the-world/5/, 13.11.2017.

Red Bull, (Çevrimiçi) https://www.redbull.com/tr-tr/griye-isyan, 03 Kasım 2017.

Rüstem, A. (Çevrimiçi) Reklam Panoları Bu Kez Sanata Odaklıyor! https://ahmetrustem.blogspot.com.tr/2016/10/reklam-panolar-bu-kez-sanata-odaklyor.html, 23 Aralık 2017.

Saraç, E. (2010). *Bant Dergi*, JR röportajı, Sayı 6, Ekim 2010, S:04, s. 25.

Sennett, R. (2002). *Kamusal İnsanın Çöküşü*, çev. Serpil Durak, Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 62.

Soğukkuyu, B. (2014). "Toplumsal Yapı Ve Kent Kültürünü Yansıtması Bakımından Kentin Açık Ve Kapalı Alanlarında Tipografinin Kullanımı (İzmir Ve Milano Kentleri Örnekleri)", Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Öğretmenliği Programı Doktora Tezi.

Stewart, J. (2008). Graffiti Vandalism? Street Art And The City: Some Considerations, Sydney, Avustralya, s. 88.

Ted Talks, (Çevrimiçi) https://www.ted.com/talks/jr_s_ted_prize_wish_use_art_to_turn_the_world_inside_out?language=tr#t-147498, 15 Kasım 2017.

Ted Talks, (Çevrimiçi) https://www.ted.com/talks/jr_one_year_of_turning_the_world_inside_out?language=tr, 23 Aralık 2017.

Tuncer, A.S. (2013). Bir Sosyal Sorumluluk Alanı Olarak Grafik Tasarım, (Çevrimiçi), http://selimtuncer.blogspot.com.tr/2013/06/bir-sosyal-sorumluluk-alan-olarak.html, 20 Mart 2017.

Türk Dil Kurumu, (Kamu kelimesi), (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57408c0e6d1927.65808849, 3 Mayıs 2016.

Türk Dil Kurumu, (Sorumluluk kelimesi) (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5a723d7a55f9.19492281, 3 Ocak 2018.

Türk Dil Kurumu, (Gönüllü kelimesi) (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5a8989530f32.61882427, 4 Ocak 2018.

Uçkaç, L. (2006). "Kentsel Tasarımın Kent Kimliği Üzerine Etkileri: Keçiören Örneği". Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, ss.30.

Valansi, K. (Çevrimiçi), Duvarlara Hayat Veren Ressam Diego, http://www.karelvalansi.com/2013/04/duvarlara-hayat-veren-ressam-diego.html, 20.09.2017.

Yeni Şafak, (Çevrimiçi), http://www.yenisafak.com/gundem/savasin-izlerini-boyuyorlar-2798693, Yeni Şafak Gazetesi, 23 Ekim 2017.

Yüce, İ. (çevrimiçi), Meksika ve sosyalist esintiler, http://maviposta.net/article/4011-smet-yce-meksika-ve-sosyalist-esintiler, 9 Mart 2018.

Ek 1: İlker Aksungar İle Görüşme

(Görüşme tarihi, 08 Ekim 2017)

35 yaşında ve yaklaşık 15 senedir Dj'lik yapıyor. House müziğe ve sokak sanatına gönül vermiş Türkiye'nin sayılı sokak sanatı koleksiyoncularından ve aynı zamanda Housekeeper'ın kurucusu.

- Sokak sanatına ilginiz nedir ve bu ilgi ne zaman başladı?

Takip ediyorum işte, sizi ve yapılan çalışmaları. İlgim 2008-2009 gibi başladı. Çocukluğumdan beri sticker biriktiriyordum daha sonra beraber iş yapmaya başladığımız bir arkadaştan Obey, Banksy gibi sanatçıları öğrenince ilgim git gide arttı. Bir süre sonra hangi grafiti kötü hangisi iyi ayırabilir oldum.

- Grafiti ve sokak sanatı sizin için nedir?

Bu işe ilgim grafiti ile başladı fakat artık daha çok galerilerde sanat olan grafitilere ilgi duyuyorum. Onun dışında grafitiden ziyade sokak sanatı bana daha çekici geliyor daha cin ve böyle fikirlerin birleştiği bir alan olarak düşünüyorum. Grafiti de biraz daha egosal çekişmeler var fakat sokak sanatı yapan insanların kafası daha açık ve alanı daha geniş. Objeyi de resmi de fotoğrafı da stickerı da kullanabiliyorsun bir sınırlaması yok. Ayrıca bugün bende bir sticker yapıp sürekli birçok yere yapıştırıp kendi derdimi ifade ederek bir kitleye ulaşıp sokak sanatı yapabilirim (belki).

- Dünya ile kıyaslandığında, bu konuda size göre Türkiye'deki durum nedir?

Bence durum gelişmekte, ama sosyal medyanın öne çıkardığı popüler olanlardan ziyade underground olanlar mesela senin (Blek1) gibi, Brot ve Cins gibi sizlerin yaptığı eserler çok daha dünya standartlarında. Popüler olanlar veya olmaya çalışanlar maalesef biraz daha kızlar sevsin, insanlar fotoğraf çekinsin, profillerine koysunlar tadında eser üretiyorlar. Alışveriş merkezine giren stencil, (Şablon) baskı veya grafitileri ben onları sanat olarak kabul etmiyorum. Tabi ki bir yerden para kazanmak zorundasın ama kalite instagram takipçisine göre değil maalesef, undergrounddaki adamlar gerçek sokak sanatını icra ediyor.

- Grafiti ve sokak sanatı olumlu ya da olumsuz olarak toplumda neyi değiştirebilir?

Bence olumlu olarak değiştirmekte. Ben Berlin'e gittiğimde her yerde grafiti görüyorum neredeyse her yerde var. Adını tam olarak hatırlayamıyorum şu anda, şehirden biraz uzak yaklaşık 40-45 dakikalık mesafede bir yere kulaklık almaya gittik. Yavaş yavaş sokaklar gri duvarlara dönüşmeye başladı. Duvarlarda hiçbir şey yoktu ve bana hayat yokmuş gibi gelmişti. İnsanlar daha bir garip sanki böyle bir kampın içine girmişsin birisi birazdan emir verecek ve herkes onu yapacakmış gibi bir hissiyat ve donukluk vardı. Birinin bir şeyine zarar vermediği sürece bence sokak sanatının birçok şehre yaratıcılık ve kimlik kattığını düşünüyorum. Ayrıca toplumdaki insanlara bir anı ve kent belliği de yaratıyor.

- Housekeeper'dan biraz bahsetmek gerekirse proje nasıl ortaya çıktı?

Housekeeper yaklaşık 8 sene önce başladı. Türkiye'de elektronik müzik yapmak sokak sanatı ve grafiti gibi çok bilinen şeyler değil. 1999 yılından beri müzikle ilgileniyorum ve 2003 yılından beri kulüplerde çalıyorum. Grafiti ve sokak sanatı gibi elektronik müzik de bizim kültürümüzde olmadığı için zor zamanlar geçirdi. Genellikle uyuşturucu ile bağdaştırılıp karalama kampanyası yapıyorlardı. Rap ve rock daha ön plandaydı. O dönemlerde bu işi yapmak zordu ve tek başına zor olacağını düşünerek bir oluşum altında devam etmeye karar verdim. Grafiti ve sokak sanatına ilgimden dolayı afişlerde ve kapaklarda bu anlamda görseller kullanmaya başladık. Partiler düzenleyip podcastler (dijital ses dosyası) yayınladık, daha sonra da bu yayınların kapaklarını sanatçılara yaptırdık. Sokak çocukları yararına bir sergi yaptık. Başladığından bu zamana kadar neredeyse her sezon yapılıyor ve senede her ay olmak üzere on iki adet farklı djler tarafından gerçekleştirilen dijital ses dosyası yayınlanıyor.

Bu sürece ilk olarak Funk ile beraber başladık. Tuvallerin üzerine basılan siyah beyaz İstanbul fotoğraflarının üzerine kendi işlerini yaptı ve onları kapaklarda kullandık. Aynı zamanda Türkiye Sokak Çocukları Vakfı yararına bir sergi yaptık ve orada satmaya çalıştı. Orada hiçbiri satılmadı ve projeyi geliştirdik. Tesadüfen iki sene önce instagrama bir sticker fotoğrafı koydum,

Berlin'de çekmiş olduğum bir fotoğraftı ve fotoğrafta etikette (Hashtag) vardı, sonra o stickerı yapan çocuk beni buldu ve arkadaş olduk. İstanbul'da yaşıyordu ve Kadıköy'de Wunder adında bir mağaza açmıştı. Sonra Wunder'de birlikte bir şeyler yapmaya karar verdik. Ufak ufak birşeyler yayınlamaya başladık sonra olay Wunder Present Housekeeper'a (Wunder Housekeeper'ı Sunar) dönüştü. Sonra bunu nasıl faydalı hale getiririz diye düşündük. Kapakları zaten her ay bir sanatçı yapıyordu ve bu sefer dedik ki daha fazla insana duyulsun yapılan kapak eserlerini limitli olarak satmaya çalışalım. Az olmasına rağmen sattık ve bu sezon iki, üç bin TL gibi bir gelir elde ettik. Çok bir miktar değil belki ama bir çocuğun birçok şeyini karşılar diyebiliyorum. Geçen sezon biraz daha fazla elde etmiştik ve onun parasının Sinan Güler'in Basketbol okulundaki iki çocuğa burs olarak verdik. Ayrıca Housekeeper ekibi olarak Sound Garden'da çalmıştık ve oradan alınan paranın tamamını LÖSEV'e bağışladık. Üreterek bir yerlerden elde ettiklerimizi faydalı bir şeye dönüştürmeye çalışıyoruz.

- Diğer insanların etkinliğe yaklaşımı nasıldı?

Çok iyiydi anlayanlar için tabi, işi reklama döküp gelin hayır yapıyoruz reklamını da yapalım bir yandan bu işin diye hareket etmedik hiçbir zaman. Ben kendim bu işi yapmış olsam da parasını verip aldım, arkadaşlarım aldılar, biraz böyle bir şey oldu. Ama sonunda sergi yapma planımız var, yapılan bütün eserlerle ve elimizde kalan baskıları satmak için. Bu zamana kadar çok fazla bir şeye ulaşamadık fakat kısıtlı reklama göre gayet iyiydi.

- Neden sokak sanatını tercih ettiniz bununla ilgili bir şeyler söylemek ister misiniz?

Ben sokaktan geliyorum ve çok zengin bir ailem yok, orta veya altı diyebilirim. Kirada yaşayan her şeyi kira olan bir ailenin çocuğuyum. Bazı kendi çizgilerim var ve bu zamanlara sağlam bir mücadele sonrası geldim. Sokak sanatı gibi yaptığım müzikte sokaktan geliyor ve bütün sokaktan gelen şeyleri yine sokağa kazandırmak istedim ana fikir bu yani, sokak çocuklarına bir şeyler katmak. Belki bir ölçüde onlara katkı sağlayabilmek.

- Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Aslında biz bu işi hem bireysel sorumluluk hem de kültürel sorumluluk adına yapıyoruz. Üzerimizdeki algının kırılması adına ve bir şeylere faydalı olabilmek için. Ne biz uyuşturucuyla nitelendirilebilecek insanlarız ne de sokak sanatı veya grafiti vandalizm ile nitelendirilmesi gereklidir. Bizler ne kadar faydalı olup kendimizi ve sanatımızı, müziğimizi icra edebilirsek o doğrultuda toplum gerçek bir sanat olarak kabul edecektir. Eğer bu iş bir teze girecekse umuyorum ki bundan sonra da bir okulda ders olarak okutulabilecektir, diye düşünüyorum.

Ek 2: Met İle Görüşme

(Görüşme tarihi, 07 Ekim 2017)

Muhammet Emin Türkmen sokakta bilinen adıyla Met grafitiye 13 yaşında başlamış, yaklaşık 18-19 senedir grafiti ile uğraşıyor. Kaykay bisiklet break dance ve aşırı olan birçok şeye ilgisi olan Met astım nedeniyle hepsinden uzaklaşarak grafitiye yönelmiştir. İstanbul'da yetişen Met, Maltepe'de oturdukları zamanlarda gurbetçi Almanların gelerek sağa sola imza (Tag) attıklarını ve onların gizemli hallerinden etkilenmesi sebebiyle grafitiye olan ilgisi daha da artmıştır. O zamanlar ne olduğunu bile bilmediği halde onları taklit ederek ve yaptıklarını yaparak olayı daha da pekiştirmiştir. Okuldaki iş eğitimi dersi hocasından adının grafiti olduğunu öğrendikten sonra olay biraz daha ciddileşmeye başlamıştır. Daha sonra Bluejean dergisi ile olayın sadece imza (Tag) atmak olmadığının farkına varan Met internet kafe kültürünün yeni ortaya çıkmaya başladığı dönemlerde saatlerce graffiti.org'daki grafitileri inceleyerek ve onları taklit etmeye başlar ve olgunlaşan süreç hayatını grafitiden kazanmasına ve Türkiye için büyük bir öneme sahip Meeting of All Star grafiti festivalinin düzenlenmesine kadar devam etmiştir. Met halen aktif olarak İstanbul'da boyamaktadır.

- Grafiti ve sokak sanatı sizin için nedir?

Grafiti benim için aslında tamamen bir tutku. Ben ilkokul ve ortaokuldayken birçok arkadaşım internet kafeye, halı sahaya giderken veya boş gezerken ben aldığım harçlıkları yemeden içmeden biriktirip hafta sonu 2 kutu sprey boya alabilmek için çabalardım. Sonraki dönemlerde halk sizi satanist veya terörist diye kovalıyorken bir karşılık beklemeden siz grafitiyi sürdürmeye çalışıyorsunuz. Bunun tutkudan başka bir açıklaması yok benim için. Heyecanı ve gizemi benim için yeterliydi. O zamanlar Türkiye'de bizim yaptığımız dönemde çok az grafitici vardı ve analog makinalarla fotoğrafları çekip arkadaşlarımızla paylaşıyorduk. Daha sonra internet, forumlar ve sosyal medya derken bu iş iyice yayıldı. Bir ortam oluştu ve tamamen tatlı bir rekabet ortamına dönüştü. Bu konuda mütevazi olmam gerekir mi bilmiyorum ama bir dönem grafiti de Türkiye'de zirve noktadaydık. Daha çok artık yurt dışındaki sanatçıları takip ediyorduk. Daha sonra Türkiye'de belli mecralardan bize

birtakım işler geldi. Çünkü gençlik grafitiye çok meraklıydı ve grafiti de altın çağını yaşıyordu. Sosyal medyanın da etkisi ile grafitinin etkisi daha fazla arttı. Markalar grafitiyi kullanmaya istekli oldukça bize daha fazla iş kapısı açıldı. Bir gün bu işte para kazanacağımı söyleseler inanmazdım. Kimsenin bizi sevmediği ve özellikle kovaladığı dönemlerde çok sorunlar yaşadık. O dönemlerden sonra grafitiden para kazanmaya başladık ve halen kazanmaya devam ediyoruz. 2007'den 2014'e kadar tekstil alanında gençliği hedefleyen firmalarla çalışmalarımız oldu. Bugün de benim için grafiti hala vazgeçilmez bir şey fakat maalesef eski ruhu yaşatamıyoruz. Yaş ilerliyor ve ilerledikçe başka sorumluluklar dertler üzerine biniyor. Bazen ikinci plana düştüğü oluyor ama hala hayatta en keyif aldığım iş, en keyif aldığım sanat mı diyeyim artık ne diyeyim beni mutlu eden şey o yani.

- Peki bu zamana kadar hiç düşündünüz mü grafiti olmasaydı şu an ne yapardım?

Evet muhtemelen kader, bilmiyorum ne olurdu ama yaşadığımız ve gençliğimizin geçtiği ortamlar, sokak kenarında araba, kadın, kız muhabbeti yapan, konuştukları futboldan ileriye gitmeyen gençlerden olurdum diye tahmin ediyorum. Çünkü sokak hayatını ve kültürünü seviyorum. Sokak kültürü de maalesef iyi şeyler barındırmasının yanı sıra kötü şeylerde barındırıyor. Uyuşturucusundan tut hırsızına, her türlü pis iş mevcut. Biraz heyecanlı, yasa dışı şeylere merakım olduğu için Allah korusun çok şükür sapmadık ama bu tarz şeylere meyilim olabilirdi ve hayatım olumsuz şekilde yönlenebilirdi. Grafiti sayesinde tüm bu olumsuz durumlardan uzaklaştım ve hayatım için önemli bir olay haline geldi.

- Grafiti ve sokak sanatı arasında bir ayrımdan söz etmek gerekirse bir şeyler söylemek ister misiniz?

Grafiti ve sokak sanatı arasındaki ayrımı yapabilmek için önce sanat ile grafiti arasındaki ayrımı yapabilmek gerekir. Önce grafiti nedir? Sanat nedir? Bu soruları cevaplamak gerekiyor. Bana birisi sanatın ne olduğunu açıklayabilirse ben onlara grafiti sokak sanatıyla bir bütün veya ayrı diyebilirim. Günümüzde artık akademisyenler bile grafitinin sanat olup olmadığını tartışmaktalar. Bir kısmı grafiticinin yaptığı renk seçiminin bile bir sanat

olduğunu söylerken, diğer kısmı grafitinin sadece isim yazmaktan, ego tatmininden başka bir şey olamayacağını ifade etmektedir. Grafiti ve sokak sanatı arasında bir ayrım yapmak gerekirse en temel ifade ile grafitti duvara ismini yazmak veya herhangi bir şey yazmaktır. Grafitinin kelime manası duvar yazısı demek. 'Ali Ayşe'yi seviyor' da bir grafitidir. Bu sanat mıdır? Bir yerde duygu ve düşünceyi anlatıyor. Sanat olabilir diye düşünmek gerekebilir. Bunların yanı sıra sokak sanatı ise doğrudan mesaj içeren ve görselliğe hitap eden bir iş ama sokak sanatının temeline bakıldığında grafitiden geldiği görülmektedir. Eğer sen sokak sanatını grafitiden ayrı bir yere koyarsan çocuğun annesini reddetmiş olursun. Bugün sokak sanatı denilen şey grafitinin evirilmiş halidir. O yüzden bence ayırmak mantıksızdır. Günümüzdeki grafitti eskiden olduğu gibi değil ve ben bugün dünya beni tanısın diye grafitti yapmıyorum. Grafiti bence kent kültürünün bir parçası ve bu sebepten dolayı sokaklara ismimi yazıyorum. Grafitinin ortaya çıkış itibari ile zaten sanatçısının mahlasını imza olarak duvarlara bırakması gerekmektedir. Bunun yanında mesaj verme kaygısı güttüğüm zamanlarda oluyor, o zaman da sokak sanatı değil de mural yapmış oluyorum. Böylelikle mural da olaya dahil olmuş oluyor çok birbiri içine giren bir sistem aslında. Ne grafiti ne sokak sanatı ne de mural bu kavramların birbirinden ayrılabileceğini düşünmüyorum. Üniversitelerde görev yapan öğretmen veya okuyan birçok öğrenci grafitiyi kötülerken şimdi eline stencil (şablon) almış duvarlara bir şeyler yapma çabasındalar. Çünkü günümüzde sokak sanatı popüler ve ün (Fame) yapmanın en kolay yoludur. Karaköy de iki grafiti yap belli bir seviyede bilin hocalarının gözüne gir ve bir yere gel. Bir sürü insan bugün bir yerlere gelmek, para kazanmak, ün elde etmek, tez yazmak veya belgesel yapmak için grafitiyi bir araç olarak kullanıyor. Artık grafiti bir basamak haline gelmiş durumda ama bir dönem grafiticiler için bu bir cefa ve bununla gelen bir mutluluktu. 90'lı yıllardan 2004'e kadar bu işin cefasını çeken insanlar bu işi bir yere getirdiler bugün bu işe yeni başlayanlar ise kaymağını yiyorlar. Yapmasınlar diyemem fakat ortada bir samimiyet yok. Ben bu işi bana birileri para versin diye yapmıyorum. Kimse bu işe değer vermese de para vermese de ben bu işi yapmaya devam edeceğim.

- Dünyanın geneline göre grafitti ve sokak sanatıyla alakalı sizce Türkiye'deki durum nedir?

Hala batıya bakan ve kopyalayan bir durumdayız. Kendi kültürümüzden bir şeyler katmanın zamanı geldi ve geçiyor. Neler yapılabilir diye özellikle bunun için çalışıyorum. Maalesef bu ülkede yeni bir şeyler yapmaya çalıştığın zaman taşlanıyorsun. Genel şartlar, ekonomik durum ve kültürün yapısından dolayı Türkiye'nin grafitti konusunda geri durumda olduğunu düşünüyorum. Birçok konuda hiçbirimiz Avrupa'daki bir birey kadar rahat değiliz. Tüm bunlara rağmen çok yetenekli ve işlerini beğendiğim özellikle yeni nesilden bir sürü sanatçı var. Bizi geçmiş durumdalar ve inşallah daha iyi seviyeye gelecekler. Daha sonraki gelenler de onları geçecek ve bu işin böylece daha iyi yerlere geleceğini düşünüyorum.

- Sokak sanatının size katkısı nedir ve kısaca özetlemek gerekirse sizde neleri değiştirdi?

Sokak sanatı benim hayatımda bazı şeyleri değil hayatımı tamamen değiştirdi. Hayatı hakkında hiçbir fikri olmayan ileride ne olacağını bilmeyen birisini belli bir statüye yükselterek bazı kesimler için sanatçı haline getirdi. Ayrıca grafitti ve sokak sanatı size görsel bir alt yapı ve estetik beğeni anlayışı kazandırmaktadır. Benim için serserilikten ve heyecandan ibaretti ki Allah'ıma şükürler olsun beni bugün bu konuma getirdi. Kendimi bulduğum bir sanat haline dönüştükten sonra artık bunu topluma nasıl faydalı hale getirebilirim diye düşünerek hareket ediyorum.

- Bahsettiğiniz bağlamda sizce sokak sanatı veya grafitti toplumda olumlu veya olumsuz neleri değiştirebilir?

Görselliğe hitap ettiği için buna hevesi olan gençleri cezbedip içine çekmektedir. Kendi yaptığım bir analizle grafitti bir gencin tüm karakteristik özelliklerini içerisinde barındırmaktadır. Genç gibi grafitti de asidir, onun gibi renklidir, gençler gibi grafitti de heyecanlıdır ayrıca grafitinin çok sert çizgileri vardır ve gençlerin de böyledir. Gençlerin grafitti sevmesinden daha doğal bir şey yoktur. Dolayısıyla gençken grafitiye ve sokak sanatına meyilli olan ve uygulayan birçok kişi grafitinin kazandırdığı grafik hafıza ve renk bilgisi ile güzel sanatlara yönelip bu işi daha profesyonel mecralarda ilerletmektedir.

Grafiti büyük bir renk altyapısı kazandırmaktadır. Çalışmalarımda uzun zamandır zıt ve kontrast renkleri kullanmayı tercih ediyorum. Bunlar kendimde

zamanla deneyimlerle oluşmuş bir bilgiydi. Bunun üzerine bir eğitim almadım ve yıllar sonra araştırdığımda renk çemberine rastladım. Benim tercih ettiğim renkler bu çemberde zıt kutuplarda bulunuyordu. Renk seçimi yaparken bu çemberi bilmiyordum. Görsel ve renk anlamında grafitinin sanatçıları beslediğini düşünüyorum.

- Sokak sanatı kendi başına bir sorumluluk mudur yoksa içgüdüsel bir resimleme tekniği midir?

Bu kişiye ve amaca göre değişir olaya nasıl baktığına bağlıdır. Bir şeylere dertlenip çıkıp boyarsan farklı, sırf sokağa renkli bir şeyler yapayım biraz da eğleneyim dersen durum farklıdır. Para kazanmak için de yapabilirsin. Bendeki sorumluluk durumu ise şu şekilde Türkiye'de uzun zamandır bu işi iyi bir yerlere taşıyan insanlar olarak arkamızdan gelen nesil bizden sürekli bir şeyler bekliyor. Ben yeni iş yapmadığım zaman sürekli takip edenler tarafından talep ediliyor. Bu sebepten dolayı da artık istesem de bırakamayacağım bir olayın içerisindeyim. Benim bu iş adına sorumluluğum aktif olarak boyayarak yeni nesillere daha çok bir şeyler gösterip bu işi daha iyi yerlere getirebilmektir. Bir yardım kuruluşuna gidip normal bir şekilde destek olmayı istediğimde bile onlar bana grafitti yaparak yardımda bulunmamı istiyorlar ve bu şekilde daha faydalı olabileceğimi düşünüyorlar. Bugün ben hem kendim için, mesajlarımı insanlara iletebilmek için ayrıca sanatıma değer verdiğini gördüğüm insanlara katkı sağladığını düşündüğüm boyutlarda grafitti yaparak onlara katkı sağlamaya çalışıyorum.

- Metting of Allstars Graffiti Festivali Türkiye'de grafiti ve sokak sanatı için önemli bir basamak oldu. Neleri değiştirdi biraz ifade etmek ister misin?

Türkiye'de grafiti için bir dönüm noktası olduğunu düşünüyorum. Toplum bu sayede grafitiden haberdar olmaya başladı. Ayrıca illegal yapıp sürekli etrafı karalayan ve karamsar işler üreten birçok sanatçı festivalde yer alabilmek adına daha insanların anlayabileceği ve renkli eserler yapmaya çalıştılar. Toplum tarafından gördükleri değer de bu işi olumlu olarak sürdürmelerine sebep oldu. Festivalde yer alabilmek ve daha çok kişiye hitap etmek için kendilerini geliştirmeye çalışıyorlardı. Bir ölçüde grafiti sanatçısının ve toplumun diyaloğunu birleştirmiş oldu. Yapılan işler daha kaliteli olmaya

başladı. Festivalin düzenlenirken de amacı aslında buydu, belediyeye gittiğimizde bize bir alan vermelerini talep edip bu işin sadece illegalden ibaret olmadığını imkân sağlandığında ne kadar güzel işler çıkabileceğini onlara anlattık ve zaman verilip bir gerekli şartlar sağlandığında durumun pozitif yönde olabileceğini Türk grafiti sanatçıları göstermiş oldu. İlki 2006 da bir sokak arasında gerçekleştirildi. Festival niteliğinde olan ilk organizasyon 2008 de Galata Köprüsündekiydi ve 2011, 2012, 2013, 2014 bu şekilde devam etti. Türkiye'de sürekli gündem durulmadığı için istikrarlı devam ettirebilmek oldukça zor oluyor.

- Festival fikri nasıl ortaya çıktı?

Küçüklüğümden bu yana internette sürekli araştırıyorum. Bu işin festivalleri yapılıyordu ve biz de hayranlıkla izliyorduk. Herkesin boyayıp eğlendiği bir ortamdan bahsediyorum. Çok güzeldi. Daha sonra Güngören'den Choma adında bir grafiti arkadaşım belediyenin kendilerine bir duvar için izin verdiklerini söyledi. Bu olayı daha büyütmeyi planladım ve Türkiye'deki birçok sanatçının bir arada boyayabileceği müziğin çaldığı bir ortamın hayali ile harekete geçtim. Daha sonra bunu belediyeye sunduk ve fikir onların da hoşuna gitti. Büyük şehir belediyesi duruma olumlu baktı ve sonra süreç başladı. İlk olarak fikri biz götürdük çünkü o zamanlar birçok kişinin grafiti hakkında bir düşüncesi yoktu.

- Suriye'deki projeden bahsetmek gerekirse oradaki organizasyon nasıl gerçekleşti? Siz hangi aşamada dahil oldunuz?

İlk olarak bahsetmek gerekirse ben bu tarz konulara son derece hassas bir insanım. Dünyada yaşanan büyük bir dram var ve bu drama herkes seyirci ve hiç kimse bir şey yapmıyor. Bu büyük bir insanlık ayıbı. Bu tarz organizasyonlara ve bunları düzenleyen kuruluşlara özellikle katılmaya çalışıyorum. Son 10 yıldır Suriye olsun Filistin olsun büyük bir dram yaşanıyor. Bu durum dünyanın umurunda değil. Türkiye'de bu yaraya merhem olmaya çalışan kuruluşlar var ve bende bunlarla beraber hareket etmeye çalışıyorum. Çevremizde bu tarz kuruluşlardan olan birçok insan var. İHH'nın Fatih'te gerçekleşmiş olduğu bir etkinlikte mülteci çocuklarla birlikte boyamıştık. Sanatımızı faydalı kullanabilmek adına bu tarz etkinliklere dahil olmaya

çalışıyoruz. Bu olayı benim yaptığım işin bir zekâtı olarak düşünüyorum. Suriye'ye gitme olayı o etkinlikte ortaya çıktı. Kendileri "Suriye'de böyle bir şey yapsak gelir misiniz?" diye sordular ve ayrıca bu durumun çok riskli olduğunu da anlattılar. Kabul edip elimden gelen neyse yapacağımı belirtmiştim o gün. Bir sene sonra bana ulaşıp Suriye'de bir etkinlik planlarının olduğunu ve dahil olmak isteyip istememi sordular. Orada yapılacak bir çalışmanın dünya çapında bir etkisinin olacağını ve dikkati daha çok oraya çekebileceğine inandığım için böyle bir şey yapmak istedim. Ayrıca bir ölçüde oradaki durumu daha da açığa çıkartabilmek için.

- Kısaca dile getirmek gerekirse etkinliğe katılmaktaki kaygınız ne idi?

İnsan ve Müslüman olarak yapmamız gerekenleri yapmıyoruz veya yapamıyoruz. Göz ardı edip erteliyoruz. Dünyadaki bu kadar zulme seyirci kalıyoruz. Benim hayattaki en iyi yapabildiğim şey grafiti ve benim oraya gitmemdeki en büyük kaygı dünyada vicdanı olan insanlara bir farkındalık yaratarak oradaki durumu biraz daha açığa çıkartabilmekti.

- Oradaki izlenimlerinizi aktarmak gerekirse neler söylemek istersiniz?

Ben bu zamana kadar Suriyelilerin ülkemizde olmasından hiçbir şekilde rahatsız olmadım. Çünkü genelleme yaparak hepsini kötüleyemezsin. Bugün orada büyük bir savaş var ve bu yaşanan dramdan kurtulabilmek için ülkemize geliyorlar. Kimse bu durumu anlayıp duruma bu şekilde bakmak istemiyor. Tabii vicdanınız yoksa bunu anlayamazsınız. Oraya gitmeden önce harap olmuş bir şehir, açlıktan kıvranan insanlar, yıkık dökük evler bu tarz bir manzara ile karşılaşacağımı biliyordum. Ama yaşadığınız zaman durum çok daha farklı 13-14 yaşındaki çocuklar ellerinde ağır taramalı silahlarla geziyorlar, böyle sahneleri ancak filmlerde görebilirsiniz. Ben hayatım boyunca silah almamışım elime bu çocuklar bunlarla geziyorlar. Bunları gördüğümde şok olmuştum. Gerçekten vicdanı olan bir insan oradaki çocuğa sen ülkene git bizim ülkemizi terk et diyemez. Elimde bir imkân olsa hepsini getirirdim ve bu çocukların size ne zararı olabilir. Sofranızdan en fazla bir ekmek alabilir. Özellikle yetimhaneleri görmeleri gerekiyor insanların çocuklar yapayalnız, anne ve babaları yok. Orada her şey gerçekten çok zor. Bu nedenle oraya yaptığım çalışma benim bu zamana kadar yaptığım en anlamlı çalışmadır.

- Duvarları nasıl belirlediniz?

İHH'dan arkadaşlar bizi şehirde gezdirdiler. Orda neredeyse kurşun yememiş duvar yoktu. Biz en fazla harap olmuş ve en çok acıyı yansıtabilecek duvarları seçmeye çalıştık. Benim aradığım duvarda Arapça yazılar olan üzerleri kurşunlanmış ve biraz yıkık dökük bir duvardı.

- Oraya gitmeden önce yapacağınız eserle alakalı bir taslak veya fikriniz var mıydı? Yoksa taslağınızı geliştiren oradaki izlenimler miydi?

Orada bir sürü çocuk katledildi ve bu çocukların hiçbir şeyden haberleri yok. Savaşların her zaman en savunmasız, en masum olanları da bu çocuklardır. Birileri bir şeyler yapar ve onlar çoğu kez anlamadan seyrederler. Ben buradaki çocukları bir çiçek olarak görüyorum ve yaptığım işte onları bu şekilde bir sembol işe anlatmaya çalıştım. Bir çiçek var ve biri onu koparıyor. Altına da şunu yazdım "Buradaki çiçekleri siz koparıyorsunuz" Buradaki siz herkes olabilir oradaki Rusya'da olabilir, ÖSO'da olabilir veya biz de olabiliriz. Dünya bu olaya seyirci kalıyor. Orada bu durumu açığa çıkarabilecek bir çalışma yaptım.

- Çalışmalarınızı tamamlayıp döndükten sonra hisleriniz ve algılarınız ne yönde değişti?

Hem kendi adıma hem de ülkemde yaşayan insanlar adına şunu söyleyebilirim gerçekten çok boş şeylere üzülüyoruz. İnsanlar bazen diyor "Daha kötüsü ne olabilir?". Beterin beteri var. Biz bir saat elektrik, su kesildiğinde isyan ediyoruz. Adamların orada elektrik, su veya alt yapı her şeyinde problem var. En basitinden ayağını bir yere çarptığında isyan ediyorsun oradaki adamın bu duruma isyan edecek bir ayağı yok. Buradaki dertlerimiz o kadar sığ ki ama yine dönünce buranın derdine düşüyorsun. Oraya gidince kendi durumuna şükrediyorsun. Bugün dünyanın birçok yerinde Suriye'de, Filistin'de, Doğu Türkistan'da, Afrika'da insanlar zulüm görüyor. Ben şuna inanıyorum bu insanlar bizim sınavımız ve biz bu sınavı kaybediyoruz. Öbür tarafta bu zulme karşı verebilecek bir cevabımız olmayacak. Bu doğrultuda elimden geleni her zaman yaptım ve yapmaya çalışıyorum.

- Son olarak boyama esnasındaki halkın tepkilerinden bahsetmek ister misiniz?

Ben açıkçası çalışmamı oradaki insanlar için yapmadım. Çünkü onların bunu düşünecek veya grafitiye bakıp, buna gülümseyecek bir durumda değiller. Özellikle çocuklar çok mutlu oldular, o kadar karmaşanın olumsuz durumun arasında hayatlarında ilk defa böyle bir şey gördüler. Onlar için güzel oldu fakat yetişkinler için çok büyük bir şey değildi diye düşünüyorum çünkü insanların ailesi yok veya yaşayabilmek için yiyeceği yok. Oradaki insanların grafitiden önce daha temel ihtiyaçları var. Karnı aç insan sanat düşünemez. Biz bir ölçüde oradaki durumu ve o insanların sesini dünyaya nasıl duyurabiliriz kaygısı ile hareket ettik.

Ek 3: Reach Geblo İle Görüşme

(Görüşme tarihi, 08 Ekim 2017)

İstanbul Fatih'te doğup yetişen Reach Geblo, 24 yaşında, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü Öğrencisi, grafitiye ilk etapta abisi vasıtasıyla başlayan ve ilkokul dönemlerinde bir arkadaşıyla bu durumu sürdüren Reach Geblo, 2005-2006 dönemlerinde piyasaya sürülen Gettin Up bilgisayar oyunu ile sürecini daha da pekiştirir. İlk zamanlarda arkadaşıyla beraber yaptıkları şeyin adını dahi bilmiyorlardı. Sırasıyla Set, Zek, Reac, Reach Geblo isimlerini kullandı. Reach Geblo ismini 2008'den bu yana kullanmaktadır. Harflerin duruşu dışında hiçbir şeyi umursamayan ve Reach'ın ulaşmak anlamıyla olayın biraz daha felsefesine bulaştığını ifade etmektedir. Düz Lise eğitimi süresince de grafitiye aktif olarak devam etmiştir.

- Güzel sanatlardan bir bölüme yönelmenizde grafiti veya sokak sanatının katkısı oldu mu?

Kesinlikle oldu zaten benim bu serüvene girişim grafiti ile başladı. Hiçbir şeyden habersiz boyalarla bir şeyler yapmaya çalışırken böyle bölümler olduğunu duydum ve kendimi teknik anlamda geliştirmek istedim. Bu da benim birçok şeyi bulmama ve sorgulamama yardımcı oldu. Çizimime ve grafitiye birçok faydası oldu. Her ne kadar ülkemizde kabul görmemiş olsa da bir yandan da grafitiyi sürdürüyorum.

- Sadece grafiti değil eserlerinizde resimsel ögeleri de kullanıyorsunuz, grafiti ve sokak sanatı sizin için tam olarak nedir?

Bana göre grafiti okulun dışında gelişen bir şey gettodan, varoştan geliyor çünkü ben o şekilde yetiştim. Sokak sanatı biraz daha çok okulla bağdaştırılabilir aslında.

- Peki grafiti ve sokak sanatı arasında bir ayrım yapabiliyor musunuz?

Yani şimdi işin illegal legal durumu var. İşin aslı bence illegal olan ve işin içerisinde politik anlamda da vandallıkda mevcut. Ama bunlar kendi aralarında bölünüyor, tren boyayanlar, duvar boyayanlar, kepenk boyayanlar, illegal olarak sadece zarar vermek için boyayanlar, işini legal olarak yapıp daha temiz yapmak isteyenler gibi birçok çeşidi bulunmakta. Ben iki tarafta da

yer almaya çalışıyorum çünkü ikisinin de bana verdiği haz farklı. İllegalde bu işin doğasında var tabi zarar vermediğiniz sürece. Yeri geldiğinde legal de yapıyorum okulum ve kendim için gerekli sorgulamaları yaptığım zaman elimde bir portfolyo olması gerekiyor. Ayrıca teknik anlamda da kendimi geliştirmek için de legal yapıyorum. Grafiti benim için çok farklı çünkü gerçekçi bir yanı var. Sokaktasın kamu ile berabersin ve seni bir şey sınırlamıyor. Her şey yapabilirsin. Başlı başına bir özgürlük alanı. İllegalin ruhu da orada zaten ve ben bunu yaparken haz alıyorum. Bir derdim varsa onu gidip sokakta o an boyayarak rahatlayabiliyorum.

- Günümüzde Türkiye'de grafiti ve sokak sanatı ile ilgili durum nedir?

Şu an geliştiğini düşünüyorum. Bu olayı halkın bilmediği zamanlarda bize birçok olumsuz yakıştırma yapıldı, Satanist bile denildi. Bu ilerlemede sosyal medyanın da etkisi olduğunu düşünüyorum. Daha iyi olması için de çalışıyoruz.

- Bu yaşanılan süreçte sokak sanatının size ne gibi katkıları oldu, sizde neleri değiştirdi?

Ben daha çok işin sokaktaki gerçeklik tarafı ile ilgileniyorum. Okulda geleneksel bir alan var ve bunun eğitimini alıyorsun fakat sokakta durum aynı değil çok farklı bir malzeme ve kendinsin, her şeyi kendi başına deneyerek buluyorsun. Ayrıca daha özgürsün. Kendimi ve özgün dili daha çok sokakta bulduğumu düşünüyorum.

- Olumlu veya olumsuz düşünmek gerekirse sokak sanatı toplumda neyi değiştirebilir?

Olayın içinde egosal bir durum olsa da amacım, amacımız hiçbir zaman zarar vermek olmadı daha renkli bir şeyler yapmaya çalıştık çoğu zaman. Eğer yaratıcılık diyorsak o şey grafiti de var ve ben sanat olduğunu düşünüyorum. Bunun da topluma bir şeyler kattığını düşünüyorum. Eskiye göre şu an boyadığımızda toplum bize daha olumlu tepkiler gösteriyor. Bu bir şeylerin değiştiğinin göstergesidir bence. Topluma da bu olayın daha olumlu yansıdığını düşünüyorum. Mesela Kadıköy'de sokaklarda grafitilerin olması ve kültür sanat etkinliklerinin fazla olması bizim kendimizi daha iyi ifade etmemizi

ve geliştirmemizi sağlıyor. Böylelikle sokakların görüntüsü renklenip daha da değişiyor.

- Neden sokakta üretmeyi tercih ediyorsunuz? Size bunun kattıkları nelerdir?

Fakiri, zengini kısacası herkesin gelip geçtiği bir yer sanatınızı daha fazla kişiye ulaştırabilme imkânı sağlıyor size. Ayrıca birçok katkısı da var. Malzeme olarak kullandığınız materyal sprey ve onunla resim yapabilmek çok olası değil ve zor. Ama üzerine gittiğinizde spreydeki olanak çok farklı ve zengin yanı sıra çeşitli etkiler elde etmenize imkân sağlıyor. Zaman olarak da diğer tekniklerden çok hızlı sokakta olduğunuz için zaten bu işi hızlı yapmak zorundasınız. Ben kendi tuvallerimde de sprey boya kullanıyorum, eğitim ve ayrıca sanat literatüründe de artık kabul görmesi gerektiğini düşünüyorum.

- Suriye'deki etkinlikten bahsetmek gerekirse, nasıl ortaya çıktı ve siz hangi aşamada dahil oldunuz?

Daha önce İHH'nın Fatih'te düzenlemiş olduğu "Çocukla Çocuk Ol" adlı etkinlikte Suriyeli mülteciler için bir şeyler yapmıştık oradaki durumu hatırlatmak ve dile getirmek için o etkinlikte konuşulmuştu ve bir süre sonra gerçekleşti. İHH ve Met iletişimdeydi orada böyle bir şey yapabilir miyiz diye konuştular. Sonra ben dahil olup oraya gitmek istedim.

- Savaşın olduğu bir yere neden gitmek istediniz, ilk olarak kaygınız ne idi?

Buraya gelen Suriyelilerin gerçekten neler gördüklerini ve hissettiklerini deneyimlemek için. Böyle bir imkânımız varken savaş alanına gidip oraları tanımak, görmek istedik. Benim çocukluğum da çok iyi geçmedi. Oradaki durumu az çok tahmin edebiliyordum. Biz burada yaşarken bir Suriyeliyi ne kadar anlayabiliyoruz savaş alanını veya orayı görmeden ülkemizde bir savaş görmedik. Darbe durumu oldu ondada evimizden çıkamadı zaten bir çoğumuz. Ama oradaki durum çok farklı iç savaş var ve ciddi şekilde insanlar ölüyor. Orada her taraf toprak ve beton yığını, hiçbir yerde renk veya başka bir şey yok.

- Oradaki izlenimlerinizi aktarmak gerekirse neler söylemek istersiniz?

Şu an biz orada olsak yaşayabilir miydik? İnsan oradayken bunu soruyor kendine dertleri, sıkıntıları o kadar farklı ki burası ile alakası yok. Zaten hepsi çadırlarda yaşıyor alt yapı, elektrik, su sorunu var sürekli. Çocuklar çıplak ayaklarıyla taşların üzerlerinde yürüyorlar. Hiçbir şey yok denilecek durumda, sürekli bir gıda sıkıntısı da var. Bizim cep telefonumuz 10 dakika kapalı olduğunda büyük problemken orada insanların elektriği yok ve hepsi can derdinde. Orada nasıl yaşayabilirsin? Diye soruyorsun kendine. Ülkenden deniz yoluyla çıkıp bir bota biniyorsun, beş bin Suriyeliden fazlası öldü. Tuhaf ve zor bir durum.

- Biraz etkinlik sürecinden bahsedelim, siz boyarken insanların tepkileri ve oradaki algı nasıldı ayrıca boyayacağınız yerlerin seçimi nasıl yapıldı?

Yaklaşık 11-12 tane köy vardı ve hepsi çadır kentti. Biz biraz daha savaşın yoğun hissedildiği bir yerde boyamak istedik çünkü ne kadar hissettirebilirsek o kadar iyiydi bizim için. Azez bize daha uygun geldi çünkü yine insanlar orada yaşıyordu. Biz boyamaya Brağide diye bir köyden başladık. Ben çalışmamı oradaki durumu ve ayrıca sanat piyasasına da gönderme yapmak için orada yaptım. Daha önce de bahsettiğim gibi oradaki insanların yaşadıkları acıları ne kadar hissedebiliyoruz. Ne kadar bunu işlerimiz yansıtabiliyoruz diye düşünerek bir çalışma yapmak istedim. Oradaki İHH'da çalışan bir arkadaşımız var fotoğrafçı Muaz, Met'in de kardeşi. O beş yıldır Suriye'de. Onun orada çekmiş olduğu bir çocuk fotoğrafından yola çıktım. Özgün işlerimde de biraz kimlik meselesi üzerinde duruyorum. Oradan bir çocuğu resmetmek istedim çünkü genel olarak en günahsız olanlar onlar. Belki şu an ayaklarındaki çıplaklığı bile hissetmiyorlar. Sanat piyasasında da sürekli bir mültecileri kullanma durumu var ve kendi çıkarı için bu durumu kullanıyor bazıları. Onlara da bir gönderme yapmak, orada bir çocuğun izini bırakmak istedim. Savaşı gerçekten yaşamış bir çocuğun portresini yaptım ve altına da "Sanatınız Kadar Renkli Değil" yazdım. Bu şekilde bir gönderme yapmak istedim. Çünkü insanlar oradaki durumu görmeden anlayamaz. Bizde zaten gitmeden önce durumu bu kadar iyi hissedemiyorduk. Çocukların ilgisi çok fazlaydı yetim haneleri gezdik, kimsesiz çocukları ziyaret ettik. Onlar bizleri

görünce bile boyunlarımıza atladılar çünkü buna bile ihtiyaçları vardı. Aslında biraz da kendimizi sorguladık orada. Daha sonra Azez'e döndük ve orada biraz daha grafiti tadında işler yaptık.

- Suriye'den döndükten sonra sizde algısal olarak ne değişti bu konuda bir şeyler söylemek ister misiniz?

Oradaki insanların dertleri çok farklı ve büyük ölçüde orada biz kendimizi de sınamış olduk. Oradaki insanlar ölüm kalım savaşı veriyor. Sadece orada değil başka yerlerdeki durumlara da insanlar ve genel olarak dünya duyarsız kalıyor, insanların ve kendimin ne kadar bencillik yaptığımı, sorumsuz ve dikkatsiz davrandığımızı fark ettim. Biraz daha dikkat etmeye ve farklı açılardan bakmaya başladım çevreme, problemlerime ve hayatıma …

Ek 4: Mr. Hure İle Görüşme

(Görüşme tarihi, 07 Ekim 2017)

Mr. Hure 30 yaşında, grafitiye ilk olarak 12-13 yaşlarında ortaokul dönemlerinde eline kalem alıp, kendi için bulduğu bir mahlası sağa sola yazarak başlamıştır. Güngören'de yetişen Mr. Hure o dönemde her yere imza (Tag) atar. İlk zamanlarda bilinçsiz olarak yaptığı bu eylemin adının tag atmak genel kapsamının da grafiti olduğunu öğrendikten sonra bakış açısı değişmiştir. Kurdukları Trop adındaki grup mahalle arkadaşlarıyla grafitiyi aktif olarak sürdürmesine yardımcı olur. 1999-2000 senelerinde Beat ismini kullandıktan sonra 2003 senesinde Mr. Hure mahlasını kullanır. O zamandan bu yana bu şekilde tanınır. Karadeniz Teknik Üniversitesi İşletme Bölümü'nden mezun olduktan sonra 7 yıl bir mali müşavirin yanında çalışır ve 2003 yılında Efes Pilsen ile gerçekleştirdikleri grafiti etkinliklerinden dolayı işini bırakmak zorunda kalır. Grafitiye yoğunlaşarak bir şirket kuran Mr. Hure, halen özgün hem de ticari olarak işlerine devam etmektedir.

- Grafiti ve sokak sanatı sizin için ne ifade ediyor?

Grafiti benim için anlamsal olarak ismimi her yere yazma sanatı ve toplumundan ziyade özellikle grafiticiler için yazma sanatıdır. Bu işin ilk zamanlarından bu yana içinde bulunduğumuz rekabet ortamından dolayı kendimin de burada olduğunu ifade etmek amacıyla hareket ediyorum. Grafiti duvarlara ismini yazma sanatıdır. Sokak sanatı ise günümüzde artık grafitiyide içine alan bambaşka bir konumdadır.

- Grafiti ve sokak sanatı arasındaki ayrımdan söz etmek gerekirse bir şeyler söylemek ister misiniz?

Ben bu işe grafiti ile başladım ve benim için her zaman bir adım önde oldu. Grafiti biraz daha kişisel iken sokak sanatı daha çok çevresel ve diğer insanlar için diye düşünüyorum. Her türlü duyarlılığı ve yaptığın işe bir mesaj ekleyebildiğin geniş bir alan. İstersen grafitide de mesaj verebilirsin fakat bu durum grafitide daha arka planda kalıyor.

- Sokak sanatı ve grafiti için günümüzde Türkiye'deki durum nedir?

İmkân olarak eskiye göre birçok farklı sprey boya satışı var ve bu bizim için çok önemli bir durum. Ama her ne olursa olsun dünyaya veya yurt dışına göre her zaman büyük oranda gerideyiz. İmkanlar dahilinde aldığımız boyalar oldukça pahalı ve grafiti bana göre getto sanatı ve her zaman ekonomik açıdan geride olan bireyler tarafından uygulanıyor. Bu nedenle bu iş daha da zor ilerliyor. Büyük semtlerden veya Etiler'den bu zamana kadar çıkmış bir grafitici görmedim ayrıca dünyada da birçok yerde bu durum bu şekildedir. Genç yaşta başlarsınız bu işe ve zaman geçtikçe iş ve ekonomik kaygılarınız ağır basmaya başlar ve uzaklaşırsınız. Birçok insanda bu durum bu şekilde olmuştur. Geçici bir hevesmiş gibi görülse de adamın boya alacak veya boyamak için fırsat yaratabilecek imkânı yoktur. Bu nedenle dünyaya göre büyük oranda gerideyiz.

- Grafiti sanatçısı olarak değil de hayatınıza muhasebeci olarak devam etseydiniz şu an neler olurdu veya grafiti size neler kattı?

Şu an hala muhasebeci olsaydım tanıdığım çevrenin yüzde yetmişini tanımamış olacaktım. Hayatımı tamamen değiştirdi. Grafiti sayesinde New York'a, Miami'ye, Berlin'e ve dünyanın farklı yerlerine gidip görme şansım oldu. Bir muhasebecinin gezmek için bile bu şehirlere gitme imkânı çok az bence ve ayrıca birçok yabancı sanatçı ile tanışıp boyama fırsatını elde ettim.

- Sokak sanatı ve grafiti, sizce toplumda olumlu veya olumsuz olarak neleri değiştirebilir?

Ülkemizde sokak sanatı üzerine olan yargı yurt dışındaki gibi olsaydı şu an bizler bu kadar rahat olamazdık. Yurt dışında vandalizm çok fazla, bu nedenle grafiti veya sokak sanatını olumsuz olarak etkiliyor. Olay yurt dışındaki gibi olsaydı bugün birçok sanatçı sosyal medya bile kullanamazdı. Yurt dışında yaşayan sanatçı arkadaşlarımız bu işi illegal yapıyorsa hiçbiri sosyal medyayı veya akıllı telefonu kullanmıyor. Türkiye'deki durumun vandalizm ile bir ilgisi yok, biz yaşadığımız çevreyi renklendiriyoruz. Şu an Karaköy, Beyoğlu veya Kadıköy'ün popüler olmasının sebebi yapılan işlerin siyah değil de renkli olmasıdır. Buda insanların hoşuna gidiyor ve bu durumu hoş karşılıyorlar. Bu zamana kadar grafitiyle ilgili duyduğum en güzel cümlede şuydu; "Eğer bir sokakta grafiti varsa o sokağa benden önce birileri girmiştir ve o sokak

güvenlidir". Bir bayandan duymuştum bu cümleyi ve aslında haklıydı. Herhangi bir sokaktan geçtiğinizde duvarlar dümdüz ve karanlıksa bir tedirginlik yaşıyor insanlar ama renkliyse durum daha farklı ve pozitif oluyor. Sadece çalışmaların önünde fotoğraf çektirmek için değil insanlar işe veya başka bir yere giderken günlük güzergâhlarını bile bu şekilde yönlendiriyorlar.

- Griye İsyan belgeselinde grafitinin veya sokak sanatının yaşanılan yeri ve ortamı değiştirdiği anlamında bir şeylerden bahsediyorsunuz bunları biraz açmak ister misiniz? Ne yönde değişime neden oldu?

Biraz baştan anlatmak gerekirse Türkiye'de illegalin legalleşmesindeki en büyük etmen Alman grafitici Kripoe oldu. Adam Berlin'den kalktı geldi ve Beyoğlu'nda sadece sarı yumruklar ve renkli işler yaptı. Bu Türk grafiticiler için çok farklı bir algıydı. Biz de artık tren yolundan ve şehrin uzak yerlerinden vazgeçerek daha çok insanın bulunduğu bölgelere yönelmeye başladık. Grubumuz olan BOK (Bad of Kings) yanı sıra DSK, OHB, SCR grupları ve ayrıca Kadıköy'ün grafiticileri Beyoğlu'na yönelmeye başladık. Taksim tünelden Karaköy iskeleye giden bütün kepenkleri boyadık oralar dolduktan sonra Perşembe pazarına yöneldik sonra Tophane tarafına gittik. Tophanedeki esnafla daha samimi olduktan sonra artık iki saat yerine bir gün süren işler yapmaya başladık. O dönem Türkiye'de moda bloggerları gezi bloggerları bizim boyadığımız sokaklarda, moda kıyafetleriyle veya yolu oradan geçenler çalışmaların önünde fotoğraf çektirmeye başladılar. Daha sonra bu olaya ünlüler de dahil oldu ve eskiden tenha olan sokaklar ellinde fotoğraf makinası ile gezen insanlarla dolmaya başladı. Dolayısıyla insanlar gezdikleri zaman bir şeyler içip ayrıca vakit geçirmek veya dinlenmek istiyorlar. Bunları gören bazı kişiler potansiyeli fark ederek oralara yeme içme mekânları açmaya başladılar. Minimal mekânlar yanı sıra butik kahveler gibi birçok mekân açılmaya başladı. Eskinden elektrikçi veya tesisatçı olan yerler bir anda kafeye dönmeye başladı. Karaköy'deki bu büyük değişimin sebebi grafiti ve sokak sanatıdır. Bu olay bence grafitinin toplumun yaşamına kattığı ve dönüştürdüğü en güzel örneklerden birisidir.

- Suriye'deki "Sınırda Sınırsız Şenlik" projesine katılmaktaki amacınız veya kaygılarınız ne yöndeydi?

Daha önce birçok sosyal sorumluluk projesi katıldım ve birçoğu da çocukları içindi. Çanakkale'de Mardin'de bir köye gidip çocuklarla birlikte bir şeyler yapmaya çalıştık. Engellilerle birlikte bir şeyler yapmıştım. Ayrıca İstanbul'da birçok sosyal sorumluluk projesine dahil oldum genel olarak böyle bir kaygım var ve faydalı olmaya çalışıyorum. Dünyanın sadece benim etrafımda dönmediğini düşünüyorum. Eğer sosyal sorumluluk projesi bir marka veya bir çıkar doğrultusunda hareket etmiyor ve gerçekten faydalı olmak amacındaysa bende dahil olmaya çalışıyorum. Met bana ilk olarak Suriye projesinden bahsettiğinde de orada istediğim şeyi yapabilme karşılığında projeye dahil olacağımı ifade etmiştim.

- Oradaki izlenimlerinizi aktarmak gerekirse neler söylemek istersiniz?

Biz sınırı geçtikten sonra Suriye plakalı bir araca bindik ve İHH'nın merkezine doğru yol aldık. Savaş hala devam ettiği için Türk plakasının sorun olacağını söylediler. Oraya gidip İHH'nın merkezinin çatısına çıkana kadar her şey normaldi oraya çıkıp etrafa baktığımda nereye geldiğimi anlamıştım. Etrafa baktığınızda yaklaşık on kilometre kadarını görebiliyordunuz ve bunun bir kilometresi sadece çadır kentten oluşuyordu. Orada ne elektrik ne su ne de alt yapı vardı. Tüm bu olumsuzlukların ortasına kendinizi koyup düşündüğünüzde ancak gerçekten olayı hissedebiliyorsunuz. Sınırı geçtikten sonra tamamen farklı bir hayatın olduğunu gördüm. Sınırdan önceki hayatlar dertler geçtikten sonrakiyle çok farkı ve hayatiydi. Köyleri gezdik ve yetimhaneleri ziyaret ettik o kadar çok çocuk vardı ki sizi gördüklerine bile sevinebilen en ufak bir şey ile mutlu olabilen çocuklar. Onlarla birlikte oyunlar oynayıp biraz vakit geçirdik ve gerçekten anlatılması zor duygulardı. Azez bölümünde on beşe yakın köy gezdik ve gördüğümüz savaşın ufak bir bölümüydü. Bunun Elbab ve başka bölümleri de var. Çok ufak bir kısmını gezmemize rağmen durum çok kötüydü ve insanlar gerçekten zor şartlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlardı.

- Orada kaç gün kaldınız?

Üç gece dört gün kaldık ve biz boyarken insanlar bize yardımcı olup yemeklerini bizimle paylaştılar. Samimiyetleri çok güzeldi fakat çok fazla bir şey konuşamıyorsun. Bir köylüyle konuşurken mesela oradaki her evden en az bir kişi yaşamını yitirmiş olduğunu öğreniyorsun. Oradaki insanlar bunları

dile getirdiğinde söyleyecek çok bir şeyiniz olmuyor. İşimizi en iyi şekilde yapmaya çalıştık ve bazen boyama süreçlerine çocuklarda dahil oldular. Kısa süreliğine de olsa onları olumsuz durumlardan ufak bir parça uzaklaştırmış olduk.

- Yapacağınız işin eskizini nasıl kurguladınız, oradaki atmosferi gördükten sonra eskizinizde değişiklikler oldu mu?

Yapacağım işi Suriye'ye gitmeden önce planlamıştım. Kafamda hep bir yalan dünya gerçeği var. Dünyanın her yerine lafta zeytin dalı uzatan ülkeler var ve bu büyük ülkeler gittikleri yerlere barış götürdüklerini iddia ederlerken aslında savaşın asıl ortaya çıkmasına sebep olanlardır. Suriye'deki savaşın arkasında da bu büyük devletler var ve kendi çıkarları doğrultusunda masum insanların ölmelerine sebep oluyorlar. Oradaki Rusya'nın İran'ın veya Amerika'nın kime veya neye yardım ettiğini hangi çıkarlar için hareket ettiklerini detaylı olarak bilmesek de masum insanların yaşamlarını yitirmelerine sebep olduklarını artık bütün dünya biliyor. Bende tüm bunlara karşılık olarak bir dünya haritası çizdim ve kendi tarzımda boyadım. Etrafına da zeytin dalları çizerek üzerlerini kanla buladım çünkü bana göre bu zeytin dallarını uzatanlar bu savaşın çıkmasına asıl sebep olanlardır. İmkanlar ve süre oldukça kısıtlı olduğundan hızlı bir iş yapıp mesajımızı vermek zorundaydık. Her an ölmek veya kaçırılmak gibi riskler vardı. Bu nedenle asıl derdim işimi yapıp birazda oradaki çocuklarla ilgilenebilmekti.

- Projeyi gerçekleştirdikten sonra sizde algısal olarak neler değişti?

Döndükten sonra her şeye farklı şekilde bakmaya ve sorgulamaya başladım. Orada insanlara yardım edilirken bazen bir ekmek veya yarısını verebiliyorlar, İstanbul'a döndükten sonra bulunduğun ortamdaki biri yediği yemeğin yarısını bıraktığında bunları düşünüyorsun ve kıyaslama yapıyorsun. Günlük yaşamımız, hırslarımız bizleri kör etmiş durumda İstanbul'da yaşadıkça bana göre duygularımız kararıyor ve kalplerimiz katılaşıyor. Ben orada yaşıyor olsam kalır mıydım, kaçar mıydım, kalsanız neleri değiştirebilirsiniz ki diye düşünüyor insan. Sadece mültecilere karşı değil, tüm insanlara karşı bakış açım değişti ve bana bu olay günümüzde artık insani duygulardan ne kadar uzaklaştığımızı hatırlattı.

Ek 5: Soec34 İle Görüşme

(Görüşme Tarihi: 09 Ekim 2017)

29 yaşında ve grafitiye birçok kişi gibi oda düz yazılarla sağa sola imzasını atarak başlar. Grafitiye ciddi anlamda merakı olan Soec34, 2005 yıllarında nalburdan aldığı bir sprey boya ile onun için her şeyin değiştiğini ifade etmektedir. Sokaklarda boyamaya başladıktan sonra diğer grafiticilerle tanışır ve yurt dışından işleri incelemesi ile de estetik kaygısı oluşur. Bunların sonucu grafitiye daha ciddi anlamda bakmaya başlamıştır. İstanbul'da yaşayan sanatçı ticari olarak hayatını grafitiden kazanmakta ve ayrıca özgün işler üretmektedir.

- Grafiti ve sokak sanatı sizin için nedir?

Benim için yaşamın ta kendisi var olma sebebim diyebilirim. Uzun yıllar hayatımda ve bir tablo yapmak yerine duvar boyamayı tercih ediyorum. O bir köşede kalıyor fakat sokaktaki çalışma iki günde olsa orada kalıyorsa bu benim için yeterlidir.

- Grafiti ve sokak sanatı arasındaki ayrımdan söz etmek gerekirse neler söylemek istersiniz?

Grafiti her ne kadar planlı olsa da benim için biraz daha anlık gelişen bir olay fakat sokak sanatı öyle değil daha disiplinli bir ön çalışma gerektiriyor. Grafitide renk, font veya karakterler kullanılırken sokak sanatı daha çok politik veya toplumun eksik, kötü yanlarını dile getirmek için kullanılabiliyor.

- Başladığınız dönemden bu yana grafiti ve sokak sanatı için Türkiye'deki durum nedir?

Grafiti çok ciddi ilerledi ama sokak sanatı günümüze oranla eskiden daha iyiydi diye bilirim. Sokak sanatçısından daha çok grafitici olduğunu düşünüyorum. Hip hop kültürüne ilgi de son zamanlarda grafitinin daha ön planda olmasını sağladı.

- Grafiti ve sokak sanatı sizde neleri değiştirdi?

Öncelikle grafitiden geçimimi sağlıyorum ve eşimle onun sayesinde tanıştım. Onun dışında belki sayamayacağım birçok katkısı oldu. Bütün hayatımı bunun üzerine kurdum.

- Grafiti veya sokak sanatı toplumda neleri değiştirebilir?

Kapsamlı olarak neleri değiştirebilir bilmiyorum ama grafiti önceleri daha çok tepki alırken biz artık sokaklarda boyarken insanların olumlu tepkilerini görebiliyoruz. Sıradan sokaktan geçen sanatla hiç alakası olmayan bireyler "abi bu sanat ya" diyebiliyor. Sergiye gitmeyen veya sanatla ilgilenemeyen çevrelerde aslında grafiti yaşanılan çevrenin görüntüsünü bir anlamda değiştirip renklendiriyor. Bir ölçüde grafitinin kültüre katkısı var diyebiliriz. İnsanların ve özellikle çocukların hoşuna gidiyor, bu açıdan hayatlarına bir ölçüde renk katıyor denilebilir.

- Sokak sanatı veya grafiti kendi başına bir sosyal sorumluluk mudur yoksa içgüdüsel bir resimleme tekniği midir?

Grafiti için böyle bir durumun olduğunu söylemek pek mümkün değil. Grafitide biz kendimiz için daha çok bu işi yapıyoruz fakat sokak sanatı için bunu söylemek mümkündür. Sokak sanatı bu anlamda içerisinde birçok öge barındırıyor.

- "Kızlara Ses Ver" projesi nasıl ortaya çıktı ve siz hangi aşamada dâhil oldunuz?

Fox ve UNICEF'in ortak bir projesiydi. Fox ile daha öncesinde birlikte iş yapmıştık ve böyle bir projeden bahsedildi. Bizde gönüllü olabileceğimizi dile getirdik. Daha çok Malala Yousafzai'nin hayatı ve belgeseli üzerine gelişen bir projeydi. Belgeselin galası olduğunda bizde grafitti yapmaya başlamıştık. Projenin amacı, okuyamayan kız çocuklarıyla ilgili duyarlılığı ön plana çıkarmaktı. Bu anlamda elimizden ne geliyorsa yapmaya çalıştık. Sosyal sorumluluk projelerini önemsiyoruz ve grafitinin büyük ölçüde yararlı kullanabileceğini de insanlara göstermiş oluyoruz. Böylece hem yapılan projeler grafitti ile büyük bir çevreye yayılırken aynı zamanda grafitti hakkındaki olumsuz ön yargılar da ortadan kalkmış oluyor.

- Oradaki izlenimlerinizi aktarmak isterseniz süreç nasıl başladı ve siz neler yaptınız?

Proje için NAT GEO ve UNICEF ciddi anlamda destek oldular. Etkinlik Moda Kız Meslek Lisesi'nde gerçekleştirildi. Okulun ayarlanması ve malzemeler konusunda çalışmaları onlar gerçekleştirdi. Biz olayın tasarımlarını hazırladık ve birlikte bu tasarımlar üzerine konuştuk, birkaç değiştirdiğimiz yer oldu. Uygulama sürecinde Moda Kız Meslek Lisesi öğrencilerinden destek aldık ve çalışmaların belli kısımlarında onlarla birlikte çeşitli şablon uygulamaları yaptık. Onlara grafitiyi tanıttık ve deneyimlemelerini sağladık etkinliğin Kız Meslek Lisesi'nde olması ve grafiti süreçlerine kız öğrencilerin de dâhil olması etkinliğin anlamını daha da kuvvetlendirmiş oldu.

- Peki, projeyi gerçekleştirdikten sonra düşünce ve hisleriniz ne yönde değişti?

Düşünce ve hislerim her zaman kız çocuklarının normal bireyler gibi değer görüp, eşit haklara sahip olup okutulması yönünde. Bu konuya biraz daha duygusal yaklaşıyorum. Bu projeyle birlikte bu tarz projelere bir yenisi daha eklendi. Dünyada ve ülkemizde böyle projelerin veya bu doğrultuda düşünen insanların olması her zaman olumlu yönde değişimlere sebep olacaktır. Birilerinin bunlar için uğraşıp bir şeyler yapmaya çalışması ve buna bizim de dahil olmamız çok güzel bir duygu.

Ek 6: Uygulamalar İçin Alınan İzinler

- Balıkesir etkinliği için alınan izin belgesi.

T.C.
KARESİ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :72949291-300-E.5191715 14.04.2017
Konu: Duvar Resmi Sanaatı

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlgi: Samet UĞUR'un 11/04/2014 tarihli dilekçesi.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Yüksek Lisans öğrencisi Samet UĞUR "Bir Sosyal Sorumluluk Olarak Sokak Sanatı" isimli tez kapsamında İlçemiz Bakacak Şehit Yüksel Bayhan İlk/Ortaokulunda idareci, öğretmen ve öğrencilerin katılımı ile Duvar Resmi uygulaması yapmak istediği ile ilgili ilgi dilekçe ekte sunulmuş olup, uygulamanın eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde okul müdürlüğünün sorumluluğunda Bakacak Şehit Yüksel Bayhan İlk/Ortaokulunda yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde; olurlarınıza arz ederim.

Hasan KESKİN
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
<...>

Ramazan KONAKBAY
Kaymakam a.
İlçe Milli Eğitim Müdürü

EK: İlgi Dilekçe (6 Sayfa)

Karaoğlan Mah. Kız Ortaokulu Sok. No:9 Karesi/BALIKESİR
İnt. Adr.:http://karesi.meb.gov.tr
e-posta : karesi10@meb.gov.tr
Ayrıntılı Bilgi İçin: Niyazi YENER MEMUR
Tel: 0 266 246 42 16 / Dahili - 2221
Fax: 0 266 246 42 17

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 4f63-1e57-349c-94b1-09f4 kodu ile teyit edilebilir.

- Şanlıurfa etkinliği için alınan izin belgesi.

T.C.
HARRAN KAYMAKAMLIĞI
Büyük Taşlıca İlkokulu ve Ortaokulu Müdürlüğü
(742923-742956)

Sayı : 39841498-100/23 18/04/2017
Konu: Samet UĞUR

SAYIN SAMET UĞUR

Üniversite çalışmaları içinde ''Bir Sosyal Sorumluluk Olarak Sokak Sanatı'' adlı teziniz kapsamında okulumuzda öğrencilerle birlikte gerçekleştirmek istediğiniz duvar resmi uygulamasını yapmanızda bir sakınca yoktur.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Emre KOCABAŞ
Okul Müdür V.

EĞİTİMDE REFORM Daha aydınlık gelecek! EĞİTİME %100 DESTEK Büyük Taşlıca İlkokulu Ve Ortaokulu
Tlf: 543 447 63 77

Adres:Büyük Taşlıca köyü Harran /Ş.URFA

- Eskişehir etkinliği için alınan izin belgesi.

T.C.
TEPEBAŞI KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 50028601-310.01.02-E.8007873
Konu : Samet UĞUR

01.06.2017

SAYIN SAMET UĞUR

Üniversite çalışmalarınız içinde "Bir Sosyal Sorumluluk Olarak Sokak Sanatı" adlı teziniz kapsamında okulumuzda öğrencilerle birlikte gerçekleştirmek istediğiniz duvar resmi uygulamasını yapmanızda bir sakınca yoktur.

Bilgilerinize rica ederim.

Selda TOPAL
Okul Müdürü

E-İmza ile
İmzalanmıştır.

Adres: Uluönder Mah. Malkoçbey Sok. No:2 Tepebaşı/ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ:www.agsl26.meb.k12.tr
e-posta: 752002@meb.k12.tr

Ayrıntılı bilgi için: Hüseyin ERHALAÇ
Tel : 0(222) 3208494 Dahili: 18
Faks: 0(222) 3308585

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden a259-eb73-3af7-949d-4a9c kodu ile teyit edilebilir.